

A

MAGYAR KIRÁLYI

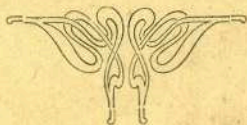
ÁLLAMI POLGÁRI ISKOLAI
TANÍTÓKÉPZŐ-INTÉZET

(PAEDAGOGIUM)

ALMANACHJA

AZ

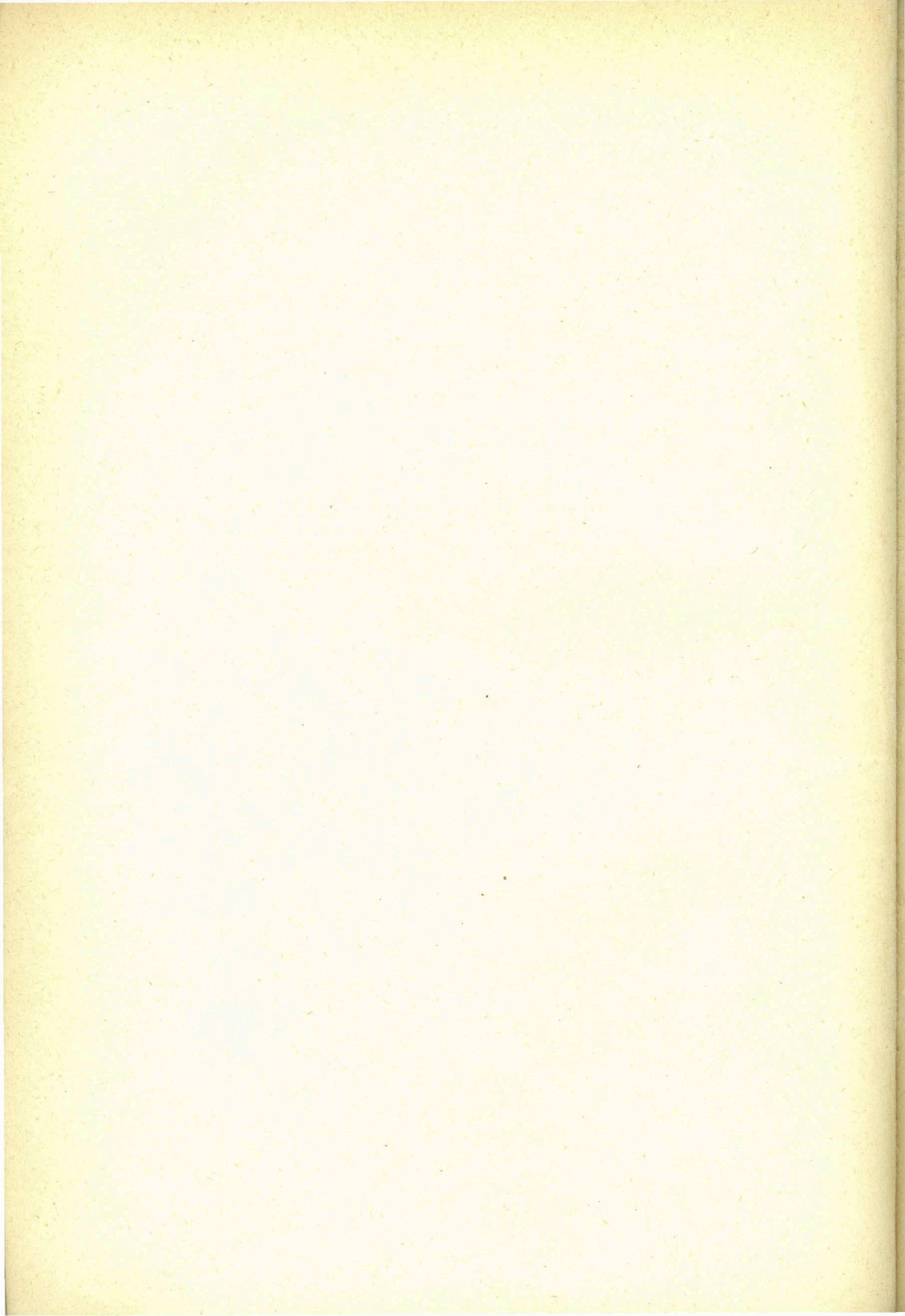
1912—1913. TANÉVRŐL

BUDAPEST

FRITZ ÁRMIN KÖNYVNYOMDAJA

1913

A

MAGYAR KIRÁLYI

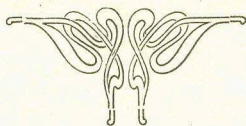
ÁLLAMI POLGÁRI ISKOLAI
TANÍTÓKÉPZŐ-INTÉZET

(PAEDAGOGIUM)

ALMANACHJA

AZ

1912—1913. TANÉVRŐL

BUDAPEST

FRITZ ÁRMIN KÖNYVNYOMDÁJA

1913

MAISON FINE

ALLIAMI POLGARI ISKOLAI

TANITOKERESZ HETZET

(PART OF THE)

ALMANACHIA

1891-1892

Történeti visszapillantás.

Az 1868. évi XXXVIII. t.-c., az u. n. Népoktatási Törvény szervezte hazánkban a polgári iskolákat és a felső népiskolákat: a polgári iskolákat, melyekbe az elemi népiskola 4-ik osztályának elvégzése után léphetnek a tanulók, fiúk számára 6 osztállyal (10—16 életév); a felső népiskolát pedig, a teljes 6 osztályu népiskola bevégezése után, 3 osztállyal (12—15 életév).

Ez iskolákban alkalmazható tanítók *képesítéséről* úgy rendelkezik a törvény, hogy megkövetel az okleveles elemi népiskolai tanítóktól még egy külön szigorlatot, mely a kormánytól arra rendelt hatóság előtt teendő le (103. §.) azonkívül megengedi oklevél és külön szigorlat nélkül is olyanok alkalmazását, akik a tudományos rodalomban magukat kitüntették. (135. §.). A jelöltek *képzéséről* azonban nem intézkedik a törvény.

A 103. §-ban elrendelt szigorlat hatóságát 1870-ben szervezte ugyan a kormány, a képzést magát azonban *Trefort Ágoston* közoktatásügyi miniszter (1872—1888.) valósította meg 1873. év szeptemberében. Innen kezdődik a polgári iskolai tanítóképző-intézetnek története.

1873. őszén nyílt meg az intézet, két éves tanfolyammal, a jelenleg is meglevő szakcsoportokkal, *Gyertyánffy István* igazgatása alatt, ki onnan kezdve 1898-ig állott az intézet élén. A várban, a régi műegyetemi épületben, az elemi tanítóképzővel közös helyiségben, de külön tanári karral szerveztetett az intézet. Tanárai kezdetben bejáró óraadók voltak, majd az elemi tanítóképzővel *közös tanári kar* szerveztetett oly módon, hogy az elemi képzőnek már meglevő tanári kara kiegészítettett annyira, hogy a polgári képző munkáját is elvégezhetette. 1875-ben lépett életbe az új rend, s onnan kezdve az elemi tanítóképzővel közös igazgatás és közös tanári kar vezetése alatt állott az intézet egészen 1879-ig.

E közös korszak elején, 1879-ben szerveztetett az intézetben *a gyakorló polgári iskola*. Innen kezdve a polgári iskolai tanító-

képzés minden kellékét szervesen egyesíti magában az intézet. Addig a jelöltek egyik községi polgári iskolába jártak be a tanítás szemlélésére és gyakorlatára.

Az 1881. évben a polgári iskolai tanítóképző tanfolyama 3 évre terjesztetett ki; ma is ennyi.

Az 1883. évben az eddigi szűk, bérelt helyiségből átköltözött az intézet saját épületébe, mely a krisztinavárosi Győri-úton 5638/3 négyszögöl területű telken épült. Itt talált elhelyezést a polgári iskolai tanítóképző a maga gyakorló iskolájával, az elemi iskolai tanítóképző szintén a maga gyakorló iskolájával és végül 1887-től kezdve a tanítóképző-intézeti tanárokat képző tanfolyam, később kollegium. Valamennyi közös igazgatás alatt. Az itt egyesített iskola-complexum lehetségessé teszi pl., hogy az elemi gyakorló iskolába belépő 6 éves gyermek folyton az intézet kötelékében maradva 24 éves koráig, mint tanítóképző-intézeti tanár hagyhassa el az intézetet, amint erre már volt is eset. Az iskola-complexum hosszadalmas hivatalos neve helyett szokásba jött s ma már országszerte el van terjedve a rövidebb „Paedagogium“ elnevezés.

De a tanári kar kétfelé való elfoglaltsága, amihez harmadikul járult 1887. óta a tanítóképző-intézeti tanárképző tanfolyam ellátása is, nagyobb tehernek bizonyult, hogysem ébren ne tartotta volna az elkülönítés vágyát. Különösen érezte a tanári kar a felelősség súlyát abban az irányban, hogy nem szentelheti összes munkásságát a polgári iskolai tanítóképzőnek, mely az ország egyetlen ilyen célú intézete. Állandó törekvése volt tehát igazgatójával élén a tanári karnak az, hogy a kétféle képzőintézet mindenike külön tanári karral láttassék el. Ennek folytán lassanként úgy alakult az állapot, hogy 1896-ban már csak az igazgató és a paedagogia tanára volt közös, a régi tanári gárda megmaradt a polgári képzőnek s az elemi képző is megkapta a kiváló fiatal erőkből összeállított külön tanári karát.

Ebben az állapotban hagyta el az intézetet első szervezője, *Gyertyánffy István*, midőn nyugalomba vonult. Utódja lett régi munkatársa, *dr. Kiss Áron*, a paedagogia tanára. Az ő igazgatása alatt még tovább fejlődött az intézet önállósítása, megjövén fokozatosan a tényleges különválásnak a formalis sanctiója is.

A teljes önállósítás első jelentősebb mozzanata az volt, hogy a polgári iskolai tanítóképző felügyelete kivétetett a kir. tanfelügyelő hatásköréből, ahová az elemi iskolai tanítóképzővel való közössége folytán került volt. *Dr. Wlassics Gyula* közökt. miniszter 1897-ben

a polgári isk. tanítóképző intézetnek és a polgári iskolai tanítónőket képző Erzsébet Nőiskolának a felügyeletét *dr. Pauer Imre* egyet. nyilv. r. tanárra bízta, ki mint felügyelő a *curator* címet viselte. Az ő curatorsága alatt az elemi iskolai tanítóképző intézet igazgatása is elkülönítettett, valamint — amennyire a közös terület engedte — iskolai és internátusi helyiségei is. A curator alatt megkezdődött a tanári javadalmazásnak akadémiai fokra való emelése. Közben 1901-ben életbe lépett az intézet új tanulmányi rendje és tanterve.¹⁾ Miután Pauer curatorsága alatt még újra szerveztetett az intézet tanulmányi és vizsgálati rendje,²⁾ 1906-ban megvált a curatorságtól. Ez az állás azután meg is szűnt, úgy, hogy az intézet most közvetlenül a miniszterium fenhatósága alá tartozik. Az 1906. évben *gróf Apponyi Albert* vall.- és közokt. minisztertől kiadott szervezeti szabályzat³⁾ az intézetet közvetlenül a miniszterium felügyelete alá helyezi.

Egy évvel később, 1907. nyarán nyugalomba vonult *dr. Kiss Áron* igazgató is, több mint 40 évi szolgálat után, amelyből 32-öt ez intézetnek szentelt. Utódjául *dr. Váangel Jenő* egyet. m. tanár, a biológia tanára neveztetett ki. Az ő működése alatt gyorsan érett meg a teljes különválás vetése. Eleinte, kivéven a köztartást teljesen elkülönítettett a polgári és elemi tanítóképző intézetek gazdasági ügye is. Közben Apponyi Albert miniszter elhatározta, hogy az elemi iskolai tanítóképzőt kiköltözteti. Az építkezés költségeit fel is vette az 1908. és 1909. évi költségvetésbe. Magát az építkezést az 1909. évben kezdték meg, úgy hogy 1911. évben az építkezés befejeztetvén, az elemi iskolai tanítóképző intézet 1911. június hóban kiköltözött és helyiségeit a polgári iskolai tanítóképző intézet át is vette. A helyiségek átalakítási nagy munkáját a nagy szüneti időben elvégezték. Ily módon az egyes szemináriumok kibővítettek, a gyakorló polgári iskola és az internatus pedig külön-külön épületet kapott. Ez átalakítási költségek 70,000 koronába

¹⁾ Az állami polgári iskolai tanító- és tanítónőképző-intézetek tanterve. (Kiad. a vall.- és közokt. m. kir. miniszter 1901. évi május hó 22-én 498. eln. sz. a. k. rendeletével.)

²⁾ Szabályzat a felső nép- és polgári iskolai tanítók és tanítónők képesítő vizsgálatáról. (Kiad. a vall.- és közokt. m. kir. miniszter 1912. évi február hó 19-én 593. eln. sz. a. k. rendeletével.)

³⁾ A m. kir. állami polgári iskolai tanító- és tanítónőképző-intézetek szervezete és rendtartási szabályai. (Kiad. a vall.- és közokt. m. kir. miniszter 1906. aug. 16-án 70512. sz. a. kelt rendeletével.)

kerültek. Az 1911/12. tanév tehát már az újonnan átalakított és tetemesen kibővített helyiségekben folyt le. Így immár el kell következnie, hogy ez a hazai szükséglettől életre hívott intézet hosszú küzdelmes fejlődés után, végre minden köteléktől felszabadulva, élhessen a maga fontos hivatásának és jellegének megfelelőe valóságos főiskolává fejlődhessék ki. Hogy ez már csak a legközelebbi jövő kérdése, azt engedi reménylenünk az a benső érdeklődés és atyai meleg jóindulat, melyet intézetünk iránt a magyar közoktatásügy jelenlegi vezére, *dr. Jankovich Béla* eddigi működése idején tanusít.

Az 1912—13. tanév nevezetesebb eseményei.

Az elmúlt tanévben az intézet életében a következő fontosabb intézkedések és változások történtek:

1. *Kinevezések az 1912/13. tanévben.*

a) *Dr. Gragger Róbert* székesfővárosi főreáliskolai tanár a német nyelv és irodalom tanszékére a VII. fizetési osztály 3. fokába rendes tanárnak neveztetett ki (117126/1912.).

b) *Dr. Littke Aurél* óraadó tanár, egyetemi tanársegéd a földrajzi tanszékre a VII. fizetési osztály 3. fokába rendes tanárnak neveztetett ki (3618/1913.).

c) *Florek Ferenc* intézeti nevelő, okl. középiskolai tanár az újonnan szervezett internátusi felügyelővé a XI. fizetési osztályba neveztetett ki azzal, hogy az igazgató irányítása mellett a gazdasági ügyeket is tartozik vezetni (29084/1913.).

2. *Rohn József* rendes tanár 30 évi tanári működése után saját kérelmére nyugalomba vonult, amely alkalomkor a vallás- és közokt. miniszter úr 1912. szept. 24-ről kelt 87283. sz. magas rendeletében a következő elismerő leiratot intézte hozzá:

„A magyar közművelődésügy szolgálatában eltöltött egy emberöltő fáradtságos munkássága után midőn Tekintetességedet saját kérelmére állandó nyugalomba helyezem, örömmel használom fel az alkalmat arra, hogy Tekintetességednek az oktatás- és nevelésügy terén több mint három évtizeden át tanusított s a magyar kultúra lángoló szeretetétől táplált odaadó buzgalmaért és lelkes szolgálatkészségeért őszinte köszönetemet és teljes elismerésemet kifejezzem.“

A tanári kar Rohn József tanár érdemes munkálkodását az 1912. okt. 12-én tartott tanári ülésből kifolyólag jegyzőkönyvileg megörökítette és hozzája külön búcsuzó iratot intézett. Benne a tanári kar egyik legrégibb tagját veszítette el, aki teljes odaadással egy emberöltőnél hosszabb ideig szolgálta intézetünket. Tevékeny munkásságával képzőnk életében még nyomot hagyott hátra.

3. *Megbízások az 1912/13. tanévben.*

a) *Dr. Balla Antal* középiskolai tanárjelölt az aradi tanítóképzőhöz segédtanárrá kinevezett Szmecsa József helyébe a nevelőtanári teendők végzésével bízott meg (110400/912.).

b) *Mesterházy Jenő* okl. tanítóképzőintézeti tanár nevelőtanári teendők végzésével bízott meg (92567/1912.) a pápai tanítóképzőintézethez áthelyezett Zavatzky Antal helyébe. Együttal a háztartás vezetése is reá bízott.

c) *Florek Ferenc* okl. középiskolai tanár dr. Balla Antal eltávozásával a nevelőtanári teendők végzésével bízott meg (156325/1912.).

4. *Külföldi tanulmányi kiküldetésben részesültek* (84406/913.) és egyenként 500—500 korona utazási segélyt kaptak a következő rendes tanárok:

a) *Dr. Gyulai Ágost* a francia polg. iskolai és tanítóképzőintézeti tanárképzés tanulmányozására;

b) *Dr. Imre Sándor* Hamburgba és Lipcsébe a lélektani gyakorlatok tanulmányozására;

c) *Kmetykó János* a dán torna-tanfolyamra.

5. Az intézet 1913. évre megállapított költségvetése 99180 K. Ez összegből esik: I. a köztartási költségekre 36638 K, II. a pénzbeli ösztöndíjakra 7980 K, III. az elméleti és gyakorlati oktatás szükségleteire 12000 K és IV. a kertészet, bútorzat, épület jókarban tartása, fűtés, világítás stb. céljaira 42452 K. Mindezt kiegészítik a személyi kiadások.

6. Az 1913. évi országos költségvetésben tanszerek pótlására 6000 kor., pszichológiai laboratórium folytatólagos beszerzésére 1000 kor., a könyvtár kiegészítésére 2000 korona és a bútorzat kiegészítésére 3500 korona vétetett fel.

7. Az 1912/13. tanévben a következő rendkívüli összegek utalványoztattak:

a) A művészettörténeti tanszék alapfelszerelésére 2000 kor. rendkívüli felszerelési átalány engedélyeztetett (158639/1912.).

b) A vegytani és mennyiségtani tantermek átalakítására 2886 kor. 93 fill. engedélyeztetett (145361/1912.).

c) A németnyelvi szakkönyvtár megalapozására 2700 korona, a tornaszekrények beszerzésére 2760 kor. engedélyeztetett (36949/1913.).

d) Az internátusi ruhaszekrények kiegészítésére 1320 korona engedélyeztetett (113971/1912.).

e) Tanulmányi kirándulásokra 600 korona engedélyeztetett (26232/1913.).

8. A hallgatók által fizetendő egész köztartási díj havi 38 koronával, a fél köztartási díj pedig az 1913/14. tanévtől kezdve havi 19 koronával állapítottatott meg (167082/1912.).

9. Az intézet hallgatóinak ezen tanévi tanulmányi kirándulásai:

a) A math. és term. szakcsoport harmadéves hallgatói dr. Koch Ferenc tanár vezetésével 1912. szept. 1—11-ikéig nagyobb tanulmányi kirándulást tettek: az északnyugati bányavidékre, Selmecbánya és Körmöcbánya környékére. Ez alkalomkor fenn voltak a Domogleten is, gyűjtven különböző természeti tárgyakat.

b) Dr. Semsey Andor főrendi tag költségéből az intézet 12 hallgatója dr. Vángel Jenő igazgató és dr. Gyulai Ágost tanár vezetésével 2 hétre terjedő nagyobb gyűjtő-kirándulást tettek a kúrsiri havasokra az 1912. év július hóban.

c) Az intézet összes hallgatói az igazgató és tanári kar vezetésével 1912. okt. 11.-én Székesfehérvárra rándultak ki az ottani kulturintézmények és történeti emlékek tanulmányozására.

d) *Kisebb tanulmányi kirándulások.* Az illető szaktanárok vezetésével egy-egy évfolyam, úgy mint az előbbi években, úgy az idén is, többszörösen kirándult, még pedig:

a) fő- és székvárosi szociális intézmények tanulmányozására a fővárosi V. ker. népháznak és a kath. Patronage otthonának megtekintésére dr. Goldziher Károly és dr. Imre Sándor tanárok, illetőleg dr. Imre Sándor tanár vezetésével;

b) dr. Koch Ferenc tanár vezetésével geológiai és ásványtani kirándulások: Kis-Svábhegy, Farkasvölgy, Szépvölgy, Óbuda, Aquincum, Római fürdő és Csillaghegy, Rákos, Kis-Gellérthegy környékére;

c) Lovcsányi Gyula tanár vezetésével a Római-fürdőt, Amphitheatrumot és az ott levő múzeumot tanulmányozták a hallgatók;

d) dr. Littke Aurél vezetésével a Magyar Földrajzi Intézet Részvénytársaság nagy intézetét és műhelyét tanulmányozták;

e) dr. Moesz Gusztáv vezetésével növények gyűjtése céljából a Csepelszigetre, a Pozsonyihegyre, Farkasvölgybe, Gellérthegyre.

10. Az 1912/13-ik tanévi ünnepélyek sorrendje:

1912. október hó 5-én az aradi vértanukért gyászünnepély.

1912. november hó 1-én gyászünnepély a budai temetőben nyugvó nagyjaink (honvédek, Virág Benedek, Greguss Ágost, Hun-

falvy János, Király Pál, Kiss Áron, Bartalus István és Kozocsa Tivadar) sirjának megkoszorúzása.

1912. november hó 19-én Erzsébet királyné-ünnepély.

1913. április 11-én nemzeti ünnepély.

1913. május hó 23-án zene-estély, amely alkalomkor Bahnert Livia kisasszony énekével közreműködött és emelte a jól sikerült zene-estély nivóját.

1913. június hó 15-én a gyakorló polgári iskola tanulóinak tornaversenye, rajz- és slöjldkiállítása.

11. A vallás- és közoktatásügyi miniszter úr 1913. július hó 11-én 86882. sz. a. a következő rendeletet intézte az igazgatósághoz:

„Dr. Semsey Andor főrend a f. évi május hó 5-én közvetlenül hozzám benyújtott beadványában foglaltak alapján a f. évtől kezdve egyelőre négy egymásután következő évre évenként 1500 korona ösztöndíjat ajánlott fel a következő feltételek mellett:

Az ösztöndíj célja, hogy az igazgatóság vezetése alatt álló intézetnél egy végzett polgári iskolai, tanítóképző-intézeti vagy középiskolai tanár magát a *biológiai* tudományokban kiképezhesse.

Az ösztöndíj feltételei:

a) A felajánlott évi 1500 koronát nevezett főrend vagy utódai a f. évtől kezdve minden év június és január hó 1-én fizetik be az intézet pénztárába.

b) A nevezési jog az igazgatóságot illeti, az ösztöndíj adományozását azonban magamnak tartom fenn.

c) Az illető aszistens kötelessége tisztán csakis szaktudományának élni, abban magát minden tekintetben, de különösen mikro-, makroskopi, múzeumi stb. gyakorlatokban tovább képezni, a tanárnak a gyakorlatok és előadások előkészítésében segídkezni. Más intézeti munkára nem kötelezhető, hasonlóan más mellékfoglalkozásra nem vállalkozhatik.

d) A megbízatás mindig 1—1 évre szól, de egy év eltelte után meghosszabbítható s a f. évben veszi kezdetét.”

Ugyanezen alkalomkor a Miniszter úr a következő köszönő levelet intézte Semsey Andor úrhoz:

„Méltóságodnak f. évi május hó 5-én kelt nagybecsű beadványában foglalt azon ajánlatát, mely szerint a budapesti áll. polg. iskolai tanítóképző-intézetnél egyelőre 4 éven át évi 1500 korona ösztöndíj mellett alkalom adatik egy végzett polgári iskolai, tanítóképző-intézeti vagy középiskolai tanárnak, hogy magát a biológiai tudományokban tovább képezhesse, köszönettel elfogadom.”

„Nagy örömömre szolgál, hogy Méltóságodnak a hazai oktatásügy érdekében tanúsított ezen nagylelkű újabb hazafias áldozatkészségeért őszinte elismerésemet és köszönetemet nyilváníthatom.“

12. Elrendeltetett, hogy a félévi colloquiumokon kívül az illető szaktanárok által legalább havonként egyszer az elvégzett tananyagra nézve összefoglaló kikérdezés alakjában beszámoljanak, oly módon azonban, hogy félévenként lehetőleg többször, de legalább egyszer mindegyik hallgató kikérdezésének sora ejtessék. Az ezen kikérdezések alkalmával nyerendő osztályzat a félévi colloquium osztályzatának megállapításánál szintén befolyással fog birni. (151102/1912. sz.)

12. A 46114/1913. sz. miniszteri rendelet részletes utasítást ad a megírandó tudományos kézikönyvek ügyében.

Az intézet közvetlen tanügyi főhatósága.

Vallás- és közoktatásügyi miniszter:

Dr. Jankovich Béla, v. b. t. t.

Államtitkár:

Benedek Sándor, országgyűlési képviselő stb.

Ügyosztály-főnök:

Neményi Imre dr., miniszteri tanácsos stb.

* * *

Az állami polgári iskolai tanítóképző-intézet két egymással szerves összefüggésben lévő részre oszlik:

A) a polgári iskolai tanítóképző-intézetre és

B) a gyakorló polgári iskolára.

Továbbá vele kapcsolatban a tanítóképző-intézeti tanárjelöltek számára külön

C) az „Apponyi” kollégium is szerveztetett.

A)

Polgári iskolai tanítóképző-intézet.

I. Tanári kar.

Vángel Jenő, királyi tanácsos, igazgató, bölcsészetdoktor, a biológia rendes tanára, a tud. egyetemen az összeh. szövetten és módszertan magántanára, a biológiai szeminárium vezetője, az intézettel kapcsolatos gyakorló polgári iskola igazgatója és az internátus vezetője, az Orsz. Felső Nép- és Polgáriskolai Tanítóvizsgáló-Bizottság és a Tanítóképző-Intézeti Torna tanári vizsgáló bizottság ügyvivő alelnöke s tanár vizsgáló-bizottsági tagja, a Tanítóképző-Intézeti tanárjelölti „Apponyi“-Kollégium igazgatója és szakvezető tanára, a Tanítóképző-intézeti Orsz. Vizsgálóbizottság, továbbá ugyancsak a Zenetanár-vizsgálóbizottság tagja, a Magyarországi Tanítók Árvaházának kuratora, Az Eötvös-alap orsz. tanítói segélyegyesület igazgatótanács tagja, az Orsz. Paedagogiai Könyvtár és Tanszermúzeum, továbbá a Népiskolai Ifjúsági Könyvtárakat Intéző Bizottság elnöke, az O. P. K. és T. M. Hivatalos Értesítőjének szerkesztője, az Orsz. Közoktatási Tanácsnak, a Múzeumok és Könyvtárak Orsz. Tanácsának és a Szabad Oktat. Tanácsnak hivatalból kiküld. tagja, az „Adria“ és a Rovartani Társaság választmányi, a Paedagogiai Társaság rendes, a paedagogiumi ifjúsági segítőegyesület dísztagja, a tud. egyetemi természetrajzi szövetség tiszteletbeli tagja, az Alföld természetrajzi felkutatására alakult zoológiai bizottság tagja, továbbá több hazai és külföldi egyesület s társulat alapító, tiszteletbeli és rendes tagja, fő- és székvárosi iskolaszéki tag. Volt a gyakorló főgimnázium rendes tagja, volt egyetemi tanársegéd a zoológiai és comp. anatómiai intézetnél (1886. november 1—1895. december 31.), adjunktus ugyanott (1896. jan. 1—1900. szept. 28.), a budapesti tud. egyetemen az 1896/7—1899/900.

tanévekben az állattannak és összeh. bonctannak helyettes tanára. Az intézethez rendes tanárrá 1900. szept. 28.-án, igazgatóvá 1907. jul. 10.-én neveztetett ki. Szül.: Perkátán, 1864. április 16.-án. Lakik az intézetben. Tanította az állattant heti 8 órában.

Bahnert József, zongoraművész és zeneszerző, rendes tanár, zongorára és orgonára képesített zenetanár, az Orsz. Nép- és Polgáriskolai Tanítóvizsgáló-Bizottság tagja, a Tanítóképző-intézeti Tanárjelöltek „Apponyi” kollégiumának szakvezető tanára és a magyar színpadi szerzők egyesületének tagja. Az intézetnél az 1907/8. tanévben óraadó tanár volt. Kineveztetett rendes tanárrá 1908. július hó 14.-én. Szül.: Nápolyban, 1860. dec. 19.-én. Lakik: I., Enyedi-utca 16. Tanította az orgonát és zongorát heti 26 órában.

Erdélyi Lajos, bölcsészettudományok doktora, a magyar nyelvtudomány rendes tanára, a Tanítóképző-intézeti Tanárjelöltek „Apponyi”-Kollégiumának szakvezető tanára, a budapesti tudományegyetemen a magyar nyelvjárástan és mondattan magántanára, a magyar és latin nyelvből és irodalomból képesített középiskolai tanár, az Országos Felső Nép- és Polgáriskolai Tanító- és Tanítónővizsgáló-Bizottság tagja, a Magyar Nyelvtudományi, a Magyar Néprajzi Társaság és a Nemzeti Torna-egyesület választmányi tagja, az Országos Polgáriskolai Egyesület, Budapesti Philológiai Társaság, Erdélyi Múzeum-Egyesület, a Magyar Irodalomtörténeti Társaság, a Magyar Történelmi Társulat s az Orsz. Tanáregyesület tagja. Volt a kolozsvári ref. kollégium és a sepsiszentgyörgyi Székely Mikó-kollégium h. tanára (1896—1898. illet. 1899—1900); közben egy évet külföldi tanulmányúton töltött, 1900—1908 a budapesti ref. főgimnázium rendes tanára. Az intézethez kineveztetett r. tanárrá 1908. szept. 12.-én. Szül.: Uzonban, Háromszékmegyében 1871. június 1.-én. Lakik: I., Győri-út 14.

Goldziher Károly, bölcsészettudományok doktora, a mennyiségtan rendes tanára, a m. kir. József-műegyetemen a politikai és kereskedelmi számtan magántanára, a Tanítóképző-intézeti Tanárjelöltek „Apponyi”-kollégiumának szakvezető tanára, okleveles középiskolai tanár; az Országos Felső Nép- és Polgári iskolai Tanítóvizsgáló-Bizottság tagja, a matematikai tanítás reformálására alakult nemzetközi szervezet magyarországi albizottságának egyik titkára, több hazai és külföldi matematikai, biztosítástudományi és tanügyi társulat tagja, a VII. nemzetközi biztosítás tudományi kongresszus (Amsterdam, 1913.) egyik titkára, a Magyar Gyorsíró Társaság igazgatóságának tagja. Volt a gyakorló főgimnázium rendes tagja és a budapesti

tudomány-egyetem mennyiségtani tanszékének repetitora (1902/3), a magyar halandósági táblázatok szerkesztő központi hivatal vezetője (1904—1906) és a budapesti III. ker. m. kir. áll. főgimnázium tanára (1905—1908). Az intézethez kineveztetett rendes tanárrá 1908. október hó 13.-án. Szül.: Budapesten, 1881. február 26.-án. Lakik: VII., Holló-utca 4. Tanította az algebrát, a planimetriát, a kereskedelmi számtant, a politikai számtant és a könyvviteltant, heti 14 órában.

Gragger Róbert, bölcsészetdoktor, a német nyelv és irodalom rendes tanára, magyar, német, francia nyelvből és irodalomból képesített középiskolai tanár, az Országos Felső Nép- és Polgáriskolai Tanítóvizsgáló-Bizottság tagja, a Magyar Tudományos Akadémia Irodalomtörténeti Bizottságának tagja, a Magyar Irodalomtörténeti Társaság választmányi, a Budapesti Philológiai Társaság, a Magyar Történelmi Társulat, a Magyar Nyelvtudományi, a Magyar Néprajzi Társaság, az Országos Középiskolai Tanáregyesület rendes tagja stb. Volt a Báró Eötvös József-Collegium tagja, a budapesti VIII. ker. főreáliskola helyettes és rendes tanára (1909—1912), közben egy évet külföldi tanulmányúton töltött. Az intézethez kineveztetett rendes tanárrá 1912. szeptember 24.-én. Szül.: Aranyosmaróton, 1887. nov. 5.-én. Lakik: IV., Vámház-körút 7. Tanította a német nyelvet, irodalmat és társalgást heti 16 órában.

Gyulai Ágost, bölcsészetdoktor, a magyar irodalomtörténet rendes tanára, a magyar és német nyelv és irodalom és a bölcsészet okleveles középiskolai tanára, a Stolze-Fenyvessy-féle gyorsírás okleveles tanára, a magyar filológiai szeminárium vezetője, a Polgáriskolai Tanítójelöltek Ifjúsági Körének tanárkari biztosa, az Országos Felső Nép- és Polgáriskolai Tanítóvizsgáló-Bizottság tagja, a Tanítóképző-intézeti Tanárjelöltek „Apponyi“-Kollégiumának szakvezető tanára, a Magyar Paedagogiai Társaság rendes tagja és titkára, a Kisfaludy-Társaság Shakespeare-Bizottságának jegyzője, a Budapesti Philológiai Társaság és a Magyar Irodalomtörténeti Társaság választmányi tagja, a Népiskolai Könyvtárakat Intéző Bizottság tagja, a Magyar Társadalomtudományi Egyesület szabadoktatási bizottságának tagja és több hazai tudományos és tanügyi társaságnak rendes tagja. Volt a m. kir. Ferencz József-intézetnél nevelőtanár, a budapesti II. ker. kir. egyetemi főgimnáziumnál helyettes és rendes tanár (1891. júl. 24—1897. júl. 20.), a budapesti I. ker. állami főgimnáziumnál rendes tanár (1897—1903. jun. 22.). Az intézethez kineveztetett rendes tanárrá 1903. június 22.-én. Szül.:

Budapest, 1868. február 14.-én. Lakik: I., Lógody-utca 9. sz. Tanította a magyar irodalomtörténetet heti 16 órában és vezette a magyar irodalmi szemináriumi gyakorlatokat heti 3 órában.

Herrmann Antal, bölcsészettudományok doktora, igazgatói címmel és jellel felruházott polgáriskolai tanítóképző-intézeti tanár, a német nyelv és irodalom rendes tanára, a kolozsvári egyetemen az általános és hazai ethnographia magántanára, okleveles középiskolai tanár, okl. levéltárnok, végzett jogász, az Országos Felső Nép- és Polgáriskolai Tanítóvizsgáló-Bizottság tagja, az Ethnologische Mitteilungen aus Ungarn, a Mitteilungen zur Zigeunerkunde, a Magyar Zenetudomány, az Ungarische Musikologie, az Armenia című folyóiratok kiadószervezője, az Erdélyi Kárpát-Egyesület néprajzi múzeumának és a szamosújvári örmény múzeumnak tiszteletbeli igazgatója, a berlini, müncheni, bécsi anthropologiai társaságok választott levelező-tagja, a nemzetközi folklore-tanács és az osztrák néprajzi társaság tagja, a nemzetközi cigány tudós-társaság ügyvivője, a Magyar Néprajzi Társaság alapítója és tiszteleti tagja, az Erdélyi Honismeret-Társaságnak és a Polgáriskolai Egyesületnek alapító és választmányi, a siketnéma-intézeti tanárok orsz. egyesületének tiszteletbeli, a Tanítói Árvaház-Egyesület választmányi tagja, a Nemzetközi Közép- és Keletázsiai Társaság magyar bizottságának, az Országos Magyar Szövetség központi választmányának, a váci magyar védőegyesület és a váci múzeum-egyesület választmányának és a váci és váczvidéki közművelődési egyesület igazgatóságának tagja, a hunyadmegyei történeti és régészeti társaság a brassó-megyei, a temesvári dalárda tiszteletbeli tagja, az Orsz. Magy. Zene-Egyesület tiszteletbeli elnöke, a Szent István-Társulat tudományos és irodalmi szakosztályának és az Erdélyi róm. kath. irodalmi társaságnak tagja, több hazai tudományos és tanügyi társaságnak tagja. Volt brassói róm. kath. főgimnáziumi tanár (1871), pancsovai áll. főreáliskolai tanár (1875), fehértemplomi áll. főgimnáziumi tanár (1883). Az intézethez kinevezetett helyettes tanárnak 1883. nov. 1.-én, rendes tanárnak 1884. július 31.-én. Szül.: Brassó, 1851. júl. 30.-án. Lakik: VII., Garay-utca 24. Tanította a német nyelvet és irodalmat heti 15 órában.

Imre Sándor, bölcsészettudományok doktora, a paedagogia és filozofia rendes tanára, a Tanítóképző-intézeti Tanárjelöltek Apponyi-Kollégiumának szakvezető-tanára, az Országos Felső Nép- és Polgáriskolai Tanítóvizsgáló-Bizottság tagja; okl. középisk. tanár, a budapesti tud.-egyetemen a magyar neveléstörténet magántanára; a Magyar Paedagogiai

Társaság rendes tagja s a Magyar Paedagogia szerkesztője, az Orsz. Polgáriskolai Egyesület alelnöke, az Erdélyrészi Tanítóegyesületek Szövetségének, a Magyar Gyermektanulmányi Társaságnak, a Tanítóképző-int. Tanárok Orsz. Egyesületének, a budapesti polgárisk. tanárok körének, a Nagypénteki Reform. Társaságnak s az Irodalomtörténeti Társaságnak választmányi tagja, az Országos Középiskolai Tanáregyesület igazgatóságának tagja. Volt a kolozsvári ref. kollégium főgimnáziumának tanára (1900—1908. szept.), internátusának vezetője (1902—1905), elemi iskolájának igazgatója (1908. április 1.-től), a kolozsvári tud.-egyetem magántanára (1904—1912), a kolozsvári tanári körnek titkára, majd ügyvivő alelnöke (1901—1908), az Erdélyi Múzeum-Egyesületnek titkára (1904—1908). Az intézethez rendes tanárrá kineveztetett 1908. szept. 9.-én. Szül.: Hódmezővásárhelyt, 1877. okt. 13. Lakása: I., Mozdony-utca 23. Tanította a paedagogiát s a filozófiai propaedeutikát, vezette a gyakorlati képzést heti 15 órában.

Koch Ferenc, bölcsészetdoktor, a kémia, ásványtan és geológia rendes tanára, kolozsvári egyetemi címz. ny. rk. tanár, okleveles középiskolai tanár, az Állami Polgári Tanítóképző-Intézet ásványkémiai szertárának és szemináriumának vezetője, a Tanítóképző-Intézeti Tanárjelöltek „Apponyi“-Kollégiumának szakvezető tanára, az Országos Felső Nép- és Polgáriskolai Tanítóvizsgáló-Bizottság tagja, a berlini „Deutsche Chemische Gesellschaft“ és több hazai tudományos és tanügyi egyesület rendes tagja. Volt a kolozsvári tudomány-egyetemen tanársegéd (1878—1884), kolozsvári áll. tanítóképző-intézeti rendes tanár (1887—1898). Az intézethez rendes tanárrá kineveztetett 1898. júl. 26.-án. Szül.: Zombor, 1853. okt. 28.-án. Lakik: I., Alkotás-utca 37. Tanította a kémiát, ásványtant és geológiát heti 13 órában.

Kmettykó János, a tornászat rendes tanára, a Nemzeti Tornaegetben képesített tornatanár, a francia Akadémia tisztje, az Orsz. Testnevelési Tanács előadó tanácsosa, az Orsz. Tanítóképző-Intézeti Tornatanárvizsgáló Bizottság rendes tagja és jegyzője, az Orsz. Felső Nép- és Polgári iskolai Tanítóvizsgáló-Bizottság rendes tagja, a Magyarországi Testedző Egyletek Szövetségének művezetője és választmányi tagja, a Budapesti Torna Klub művezetője és választmányi tagja, a Magyarországi Tornatanárok Egyletének rendes tagja, az Orsz. Középiskolai Tanáregylet rendes tagja. Volt az érsekújvári kath. gimnáziumnál (1903—1905), a budapesti III. ker. áll. főgimnáziumnál (1905—1910) és a budapesti V. ker. áll. főreáliskolánál

(1910—1911) rendes tornatanár. Az intézethez rendes tanárrá kinevezetett 1911. ápr. 18. óta. Szül.: Szegeden, 1880. október hó 3.-án. Lakik: I., Győri-út 14. Tanította a tornát heti 18 órában.

Kovács János, bölcsészetdoktor, a fizika rendes tanára, okleveles középiskolai tanár, a fizikai szeminárium vezetője, az Ifjusági Segítő-Egyesület tanárkari biztosa és dísztagja, az Országos Felső Nép- és Polgáriskolai Tanítóvizsgáló-Bizottság tagja, az Országos Tanítóképző-Intézeti Tanárvizsgáló-Bizottság jegyzője, a Tanítóképző-Intézeti Tanárjelöltek „Apponyi“-Kollégiumának szakvezető tanára, az Orsz. Közoktatási Tanács előadó tanácsosa, a Tanítóképző-Intézeti tanárok Országos Egyesületének tiszteletbeli elnöke, az Országos Polgáriskolai Egyesület tiszteletbeli elnöke, a Magyar Paedagogiai Társaság rendes tagja, volt titkára s szerkesztője, számos hazai egyesület tiszteletbeli s rendes tagja. Az intézethez rendes tanárrá kinevezetett 1881. aug. 20.-án. Szül.: Mezőbánd, 1856. december 10.-én. Lakik: I., Brassai Sámuel-utca 4.

Littke Aurél, bölcsészetdoktor, a földrajz rendes tanára, a budapesti kir. magyar tudomány-egyetem Földrajzi Intézetének volt első tanársegéde, az Apponyi-Kollégium szakvezető tanára, az Orsz. Felső Nép- és Polgári iskolai Tanítóvizsgáló-Bizottság tagja, a Magyar Földrajzi Társaság levelező és választmányi, ugyanezen Társaság Alföldi bizottságának tagja, a „Földrajzi Közlemények“, a „Földrajzi Gyakorlatok“, a „Világatlasz“ társszerkesztője, a Magyar Földrajzi Intézet R. T. tudományos tanácsának tagja, a „Geographisches Jahrbuch“ és a „Bibliotheca Geographica“ magyarországi munkatársa, a Turáni Társaság rendes tagja, a budapesti kir. magyar tudomány-egyetemi Természettudományi Szövetség levelező és alapító tagja, a budapesti Erzsébet-Népakadémia előadó tagja, a Magyarhoni Földtani Társulat, a Magyar Néprajzi Társaság, a Magyar Turista Egyesület rendes tagja. Az intézetnél működik 1908. november óta. Rendes tanárrá kinevezetett 1913. januárius hó 23.-án. Szül.: Budapest, 1872. dec. 31.-én. Lakik: IX., Kinizsy-utca 9. Tanította a földrajzot heti 14 órában.

Lovcsányi Gyula, a történelem, köz- és magánjog rendes tanára, a Tanítóképző-Intézeti Tanárjelöltek „Apponyi“-Kollégiumának szakvezető tanára, az Országos Felső Nép- és Polgáriskolai Tanítóvizsgáló-Bizottság tagja, a történelmi szeminárium vezetője, több hazai egyesület rendes tagja. Tanított a privigyei elemi iskolánál (1869—70), a trencsényi gimnáziumnál (1871—72) és a zilahi polgári iskolánál az 1874—75., 1875—76. tanévben. Az intézethez

kineveztetett helyettes tanárrá 1877. augusztus 21.-én, rendes tanárrá 1879. szeptember 4.-én. Szül.: Ipolyság, 1850. április 5.-én. Lakik: I., Mészáros-utca 18. Tanította a magyar és egyetemes történetet, a köz- és magánjogot heti 15 órában.

Rucsinszki Lajos, a matematika rendes tanára, főreáliskolákra képesített tanár, a matematikai szeminárium vezetője, az Országos Felső Nép- és Polgáriskolai Tanítóvizsgáló-Bizottság tagja: több hazai egyesület r. tagja. Volt székesfehérvári főreáliskolai rendes tanár (1873. okt.—dec.), a József-műegyetemen a matematikai repetitora (1874. jan.—szept.), a székelyudvarhelyi főreáliskola rendes tanára (1874. okt.—1887. okt.). Az intézethez rendes tanárrá kineveztetett 1887. okt. 1.-én. Szül.: Eperjes, 1850. nov. 19.-én. Lakik: I., Mozdony-utca 7. Tanította a matematikát heti 13 órában.

Bajusz Károly, a gyorsírás óraadó tanára, a m. kir. állami számvevőszék számvizsgálója miniszteri számtanácsosi ranggal és jelleggel, okleveles gyorsírás-tanár, az Orsz. Magyar Gyorsíró-Egyesület választmányi tagja és pénztárosa, a Gyakorló Gyorsíró szaklap tulajdonosa és szerkesztője. Az intézetnél működik 1905. szept. óta. Szül.: Solt, 1873. december 24.-én. Lakik: IX., Rákos-utca 8. Tanította a gyorsírást heti 4 órában.

Bürner Sándor, bölcsészetdoktor, a francia nyelv óraadó tanára, okleveles középiskolai tanár, a budapesti II. ker. állami főreáliskolának rendes tanára. A Société des professeurs de langues vivantes tagja, a Bureau international des professeurs de langues vivantes levelező tagja, a Société littéraire française de Budapest volt tanára. Volt helyettes tanár a kassai áll. főreáliskolában (1898—99), ugyanott rendes tanár (1899—1901), a székesfehérvári áll. főreáliskolában (1901—1906), a budapesti II. ker. áll. főreáliskolában 1906 óta rendes tanár. Ez intézetben 1910. szept. 1. óta működik. Szül.: Budapesten, 1876. január 23.-án. Lakik: Szarvas-út 8/c. Tanította a francia nyelvet heti 4 órában.

Lányi Ernő, okleveles középiskolai rajztanár, a rajz és a művészetek történetének óraadó tanára. Az intézetnél 1911. szept. óta mint óraadó tanár működik. Szül.: Székelyudvarhely, 1858. márc. 2.-án. Lakik: I., Fodor-utca 17. Tanította a szabadkézi rajzot heti 2 órában.

Moesz Gusztáv, bölcsészetdoktor, a növénytan óraadó tanára, a Magyar Nemzeti Múzeum igazgató-őre, okleveles középiskolai tanár, az Orsz. Felső Nép- és Polgári iskolai Tanítóvizsgáló-Bizottság tagja, a kir. magy. Természettud. Társulat választmányi tagja

és növénytani szakosztályának alapító tagja, volt jegyzője, a budapesti tud. egyetemi Természettud. Szövetség levelező tagja, több tud. társaság tagja, a „Botanikai Közlemények“ szerkesztője az Uránia magyar Tudományos Egyesület: „Népszerű Tudományos Felolvasások“ c. vállalatának szakszerkesztője, az Alföld természetrajzi felkutatására alakult botanikai bizottság tagja. Volt a budapesti tud. egyetem ásvány- és kőzettani intézetének tanársegéde (1895—1899), a budapesti m. kir. gyakorló főgimnázium tagja (1906/7), a brassói állami főreáliskola rendes tanára (1899—1906), majd a Magyar Nemzeti Múzeum növénytani osztályához szolgálattételre berendelve (1906—1911). Az intézetnél működik 1910. szept. 1. óta. Szül.: Körmöczbányán, 1873. okt. 21.-én. Lakik: I., Rohamutca 3. Tanította a növénytant heti 7 órában.

Rehák Artur, orvosdoktor, intézeti orvos, a bonc- és élettan óraadó tanára. Képesített tisztí orvos, a m. kir. III. sz. csendőrkörület hivatalos orvosa, a m. kir. post. és táv. alk. Ferencz József b. e. I. ker. orvosa. Szül.: Budapest, 1875. márc. 11.-én, Lakik: I., Alagut-utca 4. Az intézetnél működik 1911. szept. 1. óta. Tanította a bonctant, élettant és az első segélynyújtást.

Szabó László dr. bölcsészettudományi doktor, a művészetek történetének óraadó tanára (az 1912/13. tanévtől kezdve megbízott 1911. november 23.-án), az Adria egyesület titkára, a „Tenger“ című folyóirat szerkesztője. Szül.: 1874. június hó 20.-án Szegeden. Az intézetnél működik 1912. szeptember óta. Lakik: IX. Kinizsy-utca 23. Tanította a művészetek történetét heti 4 órában.

Sztankó Béla, budapesti I. ker. áll. elemi tanítóképző-intézeti tanár, az ének és a zeneelmélet óraadó tanára, a Felső Nép- és Polg. isk. Tanítóvizsgáló-Bizottság tagja, a Tanítóképző-Int. Orsz. Zenetanárvizsgáló-Bizottság tagja és jegyzője, az „Apponyi“-Kollégium szakvezető tanára. Az intézetnél működik 1887. szeptember óta. Szül.: Szolnok, 1866. ápr. 13. Lakik: I., Alkotás-u. 37. Tanította az éneket és a zeneelméletet heti 7 órában.

Mesterházy Jenő nevelő-tanár, felső nép- és polg. isk. képe-sítve a nyelv-történettudományi szakcsoport tárgyaiból, okl. tanító-képző-intézeti tanár. Lakik: az intézetben. Az intézetnél működik 1912. júl. 15. óta.

Florek Ferenc, felügyelő tanár, aki egyszersmind a gazdasági ügyeket is vezeti, okl. középiskolai tanár. Lakik: az intézetben. Az intézetnél működik 1913. jan. 1. óta. Kineveztetett 1913. március hó 27.-én.

II. Hallgatók.

Intézeti rendes hallgatók.

A) Nyelv- és történettudományi szakcsoport.

N é v	Év- folyam	Beiktatás ideje		Tanfélév	
		téli	nyári		
		s z a k			
Baltavári Imre (zene)	I.	912	—	I.	—
Bársony Kálmán (torna)	I.	912	—	I.	II.
Csutak Ferenc (torna)	I.	912	—	I.	II.
Dalibor Ede Ödön (torna)	I.	912	—	I.	II.
Dávid Sándor (zene)	I.	912	—	I.	II.
Demján Péter (zene)	I.	912	—	I.	II.
Dimits Pál	I.	912	—	I.	II.
Egri Endre (zene)	I.	912	—	I.	II.
Gáspár János	I.	912	—	I.	II.
Gink Imre (zene)	I.	912	—	I.	II.
Husznay Zoltán (torna)	I.	912	—	I.	—
Jekkel Gyula (torna)	I.	912	—	I.	II.
Klank Lajos (zene)	I.	912	—	I.	II.
Kolb Ödön (torna)	I.	912	—	I.	II.
Kronowetter Béla	I.	912	—	I.	II.
Kvakovszky Bazil (torna)	I.	912	—	I.	II.
Landovics Károly	I.	912	—	I.	—
Leitmann Szaniszló	I.	912	—	I.	II.
Liszkay Kálmán (zene)	I.	912	—	I.	II.
Marton József (zene)	I.	912	—	I.	II.
Mihók Béla (zene)	I.	912	—	I.	II.
Nagy Károly	I.	912	—	I.	—
Pascutiu Aurél	I.	912	—	I.	—
Petrencsik Miklós (zene)	I.	912	—	I.	II.
Schöbert József (zene)	I.	912	—	I.	II.
Schultz János (torna)	I.	912	—	I.	II.
* Scultéty Andor (zene)	I.	912	—	I.	II.
Soltész László (zene)	I.	912	—	I.	II.
Srankó Lajos	I.	912	—	I.	II.
Szerdahelyi László (torna)	I.	912	—	I.	II.
* Székely Gyula	I.	912	—	I.	II.
* Tanos Pál	I.	912	—	I.	II.
Tóth Ferenc (torna)	I.	912	—	I.	II.
Tóth Lajos (zene)	I.	912	—	I.	II.
* Török Jenő (zene)	I.	912	—	I.	II.
Varga Lajos (torna)	I.	912	—	I.	II.
Vas János (torna)	I.	912	—	I.	II.
Willér János	I.	912	—	I.	—
Zatskó Károly (zene)	I.	912	—	I.	II.
Bogáromy Zoltán	II.	911	—	I.	II.
Csánky Adorján (torna)	II.	911	—	I.	II.

(—) A zárójelben lévő „torna” és „zene” a hallgatott mellélszakot jelenti.

*)-gal jelöltek hallgatói a felső-németnek is.

N é v	Év- folyam	Beiktatás ideje		Tanfélév	
		téli	nyári		
		s z a k			
* Cseh Miksa	II.	911	—	I.	II.
Domokos Sándor (torna)	II.	911	—	I.	II.
Dóró Gábor (torna)	II.	911	—	I.	II.
Draganits Ferenc	II.	911	—	I.	II.
Farkas József (torna)	II.	911	—	I.	II.
Ferenczy Endre (zene)	II.	911	—	I.	II.
Freiszmuth József (zene)	II.	911	—	I.	II.
* Gedeon János (torna)	II.	911	—	I.	II.
Geyer Béla (zene)	II.	911	—	I.	II.
Gyalay Mihály (zene)	II.	911	—	I.	II.
Halápy János (zene)	II.	911	—	I.	II.
Imre Béla (zene)	II.	911	—	I.	II.
Iván József (torna)	II.	911	—	I.	II.
Kincses Ferenc (torna)	II.	911	—	I.	II.
Klacsánszky R. Géza (zene)	II.	911	—	I.	II.
Kollarsik Géza (torna)	II.	911	—	I.	II.
Kormos József (torna)	II.	911	—	I.	II.
Kóródy Leó (torna)	II.	911	—	I.	II.
Koszorús József (torna)	II.	911	—	I.	II.
Lovas Pál	II.	911	—	I.	II.
* Loschert Ede (zene)	II.	911	—	I.	II.
Mácsai Károly (zene)	II.	911	—	I.	II.
* Mengel Dániel (torna)	II.	911	—	I.	II.
Oppé Vilmos	II.	911	—	I.	II.
Ösz János (torna)	II.	911	—	I.	II.
* Patkó Imre (torna)	II.	911	—	I.	II.
Plesa Ferenc (torna)	II.	911	—	I.	II.
Pollák Lajos	II.	911	—	I.	II.
* Prohászka Ferenc (torna)	II.	911	—	I.	II.
Repics Péter (zene)	II.	911	—	I.	II.
Sándor Imre	II.	911	—	I.	II.
Sass Károly (zene)	II.	911	—	I.	II.
Szabó József (torna)	II.	911	—	I.	II.
Szabó László (torna)	II.	911	—	I.	II.
Szász Lajos (zene)	II.	911	—	I.	II.
Tömösváry Sándor	II.	911	—	I.	II.
Vida Imre (torna)	II.	911	—	I.	II.
Walthier György (torna)	II.	911	—	I.	II.
Akurátni József (torna)	III.	910	—	I.	II.
Biró István (zene)	III.	910	—	I.	II.
Demuth Lajos (torna)	III.	910	—	I.	II.
Ferenczi Károly (torna)	III.	910	—	I.	II.
Gubacs Gábor (torna)	III.	910	—	I.	II.
Halász Izsák	III.	910	—	I.	II.
* Hermell Béla (torna)	III.	910	—	I.	II.
Holczmann Róbert (zene)	III.	910	—	I.	II.
Jakó Sándor (torna)	III.	910	—	I.	II.
* Jármai Vilmos (zene)	III.	910	—	I.	II.
* Kállai Ernő (torna) (kimaradt)	III.	910	—	I.	II.
Kéz András (torna)	III.	910	—	I.	II.
M. Kiss Lajos (torna)	III.	910	—	I.	II.
Kopócsy Béla (kimaradt)	III.	910	—	I.	II.
* Lebisch Vince	III.	910	—	I.	II.

N é v	Év- folyam	Beiktatás ideje		Tanfélév	
		téli	nyári		
		s z a k			
Magyari Lajos (zene)	III.	910	—	I.	II.
Mészáros Lajos	III.	910	—	I.	II.
* Peschkó László (torna)	III.	910	—	I.	II.
Rácz István (torna)	III.	910	—	I.	II.
Sipos András (torna)	III.	910	—	I.	II.
Sitter Kálmán (torna)	III.	910	—	I.	II.
Vajda István	III.	910	—	I.	II.
Várady László (zene)	III.	910	—	I.	II.
Zágoni Dezső (torna)	III.	910	—	I.	II.
B) Mennyiség-természettudományi szakcsoport.					
Asbóth Sándor	I.	912	—	I.	II.
Bartal Rezső	I.	912	—	I.	II.
Bocz Péter (torna)	I.	912	—	I.	II.
Dejeu Péter (torna)	I.	912	—	I.	II.
Dobosy Elek (zene)	I.	912	—	I.	II.
Dundler Gyula (torna)	I.	912	—	I.	II.
Eisrich Pál (torna)	I.	912	—	I.	II.
Endresz Jakab (torna)	I.	912	—	I.	—
Fizély Hugó (zene)	I.	912	—	I.	II.
Gazdag Géza (torna)	I.	912	—	I.	II.
Golobits Ferenc (torna)	I.	912	—	I.	II.
Harmat Rezső	I.	912	—	I.	II.
Heim József (torna)	I.	912	—	I.	II.
Herlea Dénes (torna)	I.	912	—	I.	II.
Horváth Károly	I.	912	—	I.	II.
Jávor Albert (torna)	I.	912	—	I.	II.
Jurán István	I.	912	—	I.	II.
Kiss Miklós (torna)	I.	912	—	I.	II.
Klauszmann Albert (zene)	I.	912	—	I.	II.
Kollárov Iván (zene)	I.	912	—	I.	II.
Kohn Benjámín (zene)	I.	912	—	I.	—
Komlós (Krausz) Dezső (zene)	I.	912	—	I.	II.
Kvassay Sándor (torna)	I.	912	—	I.	II.
Lódy György (torna)	I.	912	—	I.	—
Luy Lőrinc (torna)	I.	912	—	I.	II.
Marton Gyula (torna)	I.	912	—	I.	II.
Martzy János (zene)	I.	912	—	I.	II.
Matzkó Gyula (zene)	I.	912	—	I.	II.
Mártha Gábor (zene)	I.	912	—	I.	—
Merva Gyula (zene)	I.	912	—	I.	II.
Müller József (torna)	I.	912	—	I.	II.
Nagy Gyula	I.	912	—	I.	II.
Németh Dezső (torna)	I.	912	—	I.	II.
Nyilasi Károly (torna)	I.	912	—	I.	II.
Pánczél Ferenc (torna)	I.	912	—	I.	II.
Peschka Károly (torna)	I.	912	—	I.	II.
Reisz György (torna)	I.	912	—	I.	II.
Schnur József	I.	912	—	I.	II.
Simon József (torna)	I.	912	—	I.	II.
Steger Ferenc (torna)	I.	912	—	I.	II.
Süle Ádám (torna)	I.	912	—	I.	—
Szabó Pál (torna)	I.	912	—	I.	II.
Számpl Pál (zene)	I.	912	—	I.	II.
Szántó László (torna)	I.	912	—	I.	II.

N é v	Év- folyam	Beiktatásideje		Tanfélév	
		téli	nyári		
		s z a k			
Szécsi Jenő (torna)	I.	912	—	I.	II.
Szilágyi János (torna)	I.	912	—	I.	II.
Vanek Géza (torna)	I.	912	—	I.	II.
Volszky István (torna)	I.	912	—	I.	II.
Wittmann József (torna)	I.	912	—	I.	II.
Zalányi István (torna)	I.	912	—	I.	II.
Zatykó Lajos (torna)	I.	912	—	I.	II.
Zamora Samu (zene)	I.	912	—	I.	—
Zsoldos József	I.	912	—	I.	II.
Baditz Károly (torna)	II.	911	—	I.	II.
Boda Vilmos	II.	911	—	I.	II.
Bodnár István (zene)	II.	911	—	I.	II.
Breznay Lajos (zene)	II.	911	—	I.	II.
Dolinszky János (torna)	II.	911	—	I.	II.
Dörner Géza (torna)	II.	911	—	I.	II.
Faragó Adolf	II.	911	—	I.	II.
Farkas István (torna)	II.	911	—	I.	II.
Fóris István (torna)	II.	911	—	I.	II.
Gerő Lajos	II.	911	—	I.	II.
Göndös József (torna)	II.	911	—	I.	II.
Götz Adám (torna)	II.	911	—	I.	II.
Hajdu Sándor (torna)	II.	911	—	I.	II.
Hirrmann Ferenc (torna)	II.	911	—	I.	II.
Hreblay Lajos (torna)	II.	911	—	I.	II.
Kincses Gyula (torna)	II.	911	—	I.	II.
Machay Jenő (torna)	II.	911	—	I.	II.
Matusidesz Béla (torna)	II.	911	—	I.	II.
Nagyvinszky János (torna)	II.	911	—	I.	II.
Neumeiszter György (zene)	II.	911	—	I.	II.
Rojkó István (zene)	II.	911	—	I.	II.
Sinkovits Dániel (zene)	II.	911	—	I.	II.
Somogyi István (zene)	II.	911	—	I.	II.
Valeán János (torna)	II.	911	—	I.	II.
Adamovich Rezső (torna)	III.	910	—	I.	II.
Balogh Sándor (torna)	III.	910	—	I.	II.
Bódy Lajos (torna)	III.	910	—	I.	II.
Butiu Sándor (zene)	III.	910	—	I.	II.
Fligler Miklos (zene)	III.	910	—	I.	II.
Frigyes Béla (torna)	III.	910	—	I.	II.
Greguss Pál (torna)	III.	910	—	I.	II.
Henni Aladár	III.	910	—	I.	II.
Homor László (zene)	III.	910	—	I.	II.
Hortobágyi János (torna)	III.	910	—	I.	II.
Kishonti Barna (zene)	III.	910	—	I.	II.
Németh József	III.	910	—	I.	II.
Payer József (torna)	III.	910	—	I.	II.
Picklbauer Elek (zene)	III.	910	—	I.	II.
Rosenzweig Antal (torna)	III.	910	—	I.	II.
Ruzsicska Károly (torna)	III.	910	—	I.	II.
Simon Nándor (zene)	III.	910	—	I.	II.
Szántó Ferenc (torna)	III.	910	—	I.	II.
Szubotinovits Endre (torna)	III.	910	—	I.	II.
Zatykó Lajos (torna)	III.	910	—	I.	II.
Zrinyi Aladár (torna)	III.	910	—	I.	II.

Táblás kimutatás az 1912/13 tanévben beiratkozott hallgatókról.

Szakcsoport és évfolyam	Hallgatók száma	Vallásukra nézve							Születésre nézve			
		Róm. kath.	Gör. kath.	Gör. keleti	Ev. ref.	Ág. hitv.	Unitárius	Izraelita	Magyar- ország	Horvát- Szlav.-orsz.	Ausztriai	Egyéb külföldi
A) <i>Nyelv- és történettud. szakcsoport :</i>												
I. évfolyam	39	27	4	1	4	3	—	—	39	—	—	—
II. „	40	22	2	1	12	1	—	2	38	—	2	—
III. „	23	12	—	—	6	4	—	1	22	—	—	1
B) <i>Mennyiség-természettud. szakcsoport :</i>												
I. évfolyam	53	36	2	2	4	7	—	2	53	—	—	—
II. „	24	15	1	1	2	3	—	2	24	—	—	—
III. „	21	17	—	1	1	2	—	—	20	—	—	1
Összesen :	200	129	9	6	29	20	—	7	197	—	2	1

Táblás kimutatás az 1912/13 tanévben élvezett állami ösztöndíjakról.

Évfolyam	Teljesen ingyenes	Féldíjas	170 kor. vagy ebédet élvező	Az ösztöndíj értéke	
				korona	fillér
A) <i>Nyelv- és történettud. szakcsoport :</i>					
I. évfolyam	4	5	6	3360	—
II. „	4	7	5	3350	—
III. „	2	3	—	2280	—
B) <i>Mennyiség-természettud. szakcsoport :</i>					
I. évfolyam	4	5	5	3190	—
II. „	2	6	3	2310	—
III. „	3	—	3	2490	—
Összesen :	19	31	28	16980	—

Jegyzet. Hogy a kiváló szorgalmú és jó magaviseletű hallgatók kizárólag tanulmányaiknak élhessenek, az intézetben lakással és köztartással egybekötött „internátus” szerveztetett. Az internátusban bent lakott 19 teljes ingyenes, 31 féldíjas, kik havi 18 koronát és 12 teljes fizetéses hallgató, kik havi 36 koronát fizettek. A bent lakók száma volt 62.

Az internátus vezetője; az igazgató, kinek az elmúlt évben segédkeztek:

1. Két nevelő-gyakornok: *Mesterházy Jenő*, okl. tanítóképző-intézeti tanár és *Florek Ferenc*, okl. középiskolai tanár.

2. Köztartásvezető: *Florek Ferenc*, felügyelő-tanár.

3. Gazdaasszony: *özv. Bányai Jánosné*.

Az internátusi kedvezményben részesült hallgatók lehetnek: teljesen ingyenesek, akik minden díj nélkül kapnak ételmezést, lakást, fűtést és világítást, vagy féldíjasok, akik ugyanezen kedvezményt havi 18 koronáért élvezik, vagy olyanok, akik ingyen ebédben részesülnek. Az internátusba a hallgatókat a vallás- és közoktatási miniszter úr veszi fel, mint a fenti táblás kimutatás is igazolja, korlátolt számban.

Az 1911—12. tanévben magánosztályvizsgálatra bocsájtott hallgatók, (rendszerint okleveles elemi népiskolai tanítók) névjegyzéke.

A) Nyelv- és történettudományi szakcsoport.

I. évfolyam.

1. Alföldy Ernő	9. Katona Gábor	17. Szabó Zsigmond
2. Angyal János	10. Lehoczky Egyed	18. Szalatsy Richard
3. Bókai Mór	11. Nagy József	19. Székely László
4. Borz József	12. Nagy Lajos	20. Szigeti József
5. Dallos Lajos	13. Plesz József	21. Tauber Emil
6. Dávid Rezső	14. Sájermann Ferenc	22. Váry Lajos
7. Eisenberger Lajos	15. Schultz Gábor	23. Wallandt Soma
8. Gönczi János	16. Siposs Antal	

II. évfolyam.

1. Bardócz Sámuel	5. Kladek László	9. Mellau István
2. Czakó Izidor	6. Kunics Ferenc	10. Székely Lajos
3. Földes Károly	7. Kocsár István	11. Ziegler Frigyes
4. Hajdu Mihály	8. Megyeri Károly	12. Zöldág László

III. évfolyam.

1. Fedorka Elek	5. Dr. Laczó Viktor	9. Orbán Béla
2. Gojdics István	6. Magdó István	10. Oswald Sándor
3. Havas József	7. Mayer Ferenc	11. Simonyi Zoltán
4. Kopócsy Béla	8. Molnár Károly	12. Zikeli János
	13. Zseltvay Viktor	

B) Mennyiségtan- és természettudományi szakcsoport.

I. évfolyam.

1. Bauer Endre	2. Liska József	3. Zamora Samu

II. évfolyam.

Reicher István

III. évfolyam.

Dallos Elek.

Táblás kimutatás az 1912/13. tanév folyamán magán osztályvizsgálatra bocsátott okl. elemi népiskolai tanítókról.

Szakcsoport és évfolyam	A vizsgálat minősége	A vizsgálat eredménye		A vizsgálatot tevők összes száma
		megfelelt	nem felelt meg	
A) Nyelv- és történettud. szakcsoport : I. évfolyam	egész vizsgálat	8	9	17
	javító vizsgálat	5	1	6
II. évfolyam	egész vizsgálat	9	1	10
	javító vizsgálat	2	—	2
III. évfolyam	egész vizsgálat	7	1	8
	javító vizsgálat	5	—	5
B) Mennyiség- és természetud. szakcsoport : I. évfolyam	egész vizsgálat	—	1	1
	javító vizsgálat	1	1	2
II. évfolyam	egész vizsgálat	—	—	—
	javító vizsgálat	1	—	1
III. évfolyam	egész vizsgálat	—	—	—
	javító vizsgálat	1	—	1
Összesen	egész vizsgálatot tett	25	12	36
	javító vizsgálatot tett	15	2	12
Együttvéve		39	14	53

Táblás kimutatás az 1912/13. tanévben magánosztályvizsgálatra bocsátott okl. elemi népiskolai tanítókról.

Évfolyam	Jelöltek száma	Vallásukra nézve							Születésre nézve			
		Róm. kath.	Gör. kath.	Gör. keleti	Ev. ref.	Ág. hitv.	Unitárius	Izraelita	Magyar-ország	Horvát-Szlav.-ország	Ausztria	Külföldi
A) <i>Nyelv- és történettud. szakcsoport :</i>												
I.—III. évfolyam	48	22	3	—	11	9	—	3	48	—	—	—
B) <i>Mennyiség-teremtud. szakcsoport :</i>												
I.—III. évfolyam	5	4	—	—	—	1	—	—	5	—	—	—
Összesen	53	6	3	—	11	9	—	3	53	—	—	—

III. Ifjúsági egyesületek.

I. Segítő-Egyesület.

Működik : 1881 óta : alapszabályai 42901/1894 sz. miniszteri rendelettel megerősítve.

A folyó iskolai évben 131 rendes és 4 pártoló tagja volt.

Tartott 2 közgyűlést és 8 választmányi gyűlést. E gyűléseken kiosztott 284 K. segélyt és 700 K. kölcsönt. A conditiók érdekében tett lépések meddők maradtak.

Az egyesület vagyona készpénzben követelésekben, érték-papirban és árúban 16,297.15 K

Tiszta nyereség 1912—13 évben 539.84 K

I. Tisztikara :

Elnök : *Zágoni Dezső* (III. évf.)
 Alelnök : *Fligler Miklós* (III. évf.)
 Főjegyző : *Zatykó Lajos* (III. évf.)
 Jegyző : *Vida Imre* (II. évf.)
 Pénztáros : *Picklbauer Elek* (III. évf.)
 Irattáros : *Göndös József* (II. évf.)
 Ellenőr : *Homor László* (III. évf.)

II. Szünidei bizottság :

Elnök : *Csánky Adorján*
 Pénztáros : *Somogyi István*
 Irattáros : *Göndös József*
 Ellenőr : *Prohászka Ferenc*
 Bizalmi férfiak : *Tóth Ferenc és Zalányi János*
 Tanárkari biztos : *Kovács János dr.*

II. Ifjúsági kör.

Alakítottatott 1901-ben ; alapszabályai 641/1902. sz. miniszteri rendelettel megerősítve.

Tisztikara :

Elnök : *Sipos András* (III. évf.)
 Alelnök : *Ruzicska Károly* (III. évf.)
 Főtitkár : *Peschkó László* (III. évf.)
 Főjegyző : *Gubacs Gábor* (III. évf.)
 Titkár : *Szabó József* (II. évf.)

Jegyző:	Vida Imre (II. évf.)
Ellenőr:	Breznay Lajos (II. évf.)
Pénztáros:	Németh József (III. évf.)
Énekkarvezető:	Biró Lajos (III. évf.)
Zászló őr:	Demuth Lajos (III. évf.)
A paedagógiai szakosztály elnöke:	Kállai Ernő (III. évf.)
A „ „ jegyzője:	Rojkó István (II. évf.)
Az irodalmi „ elnöke:	Sipos András (III. évf.)
Az „ „ jegyzője:	Gyalay Mihály (II. évf.)
A természettudományi „ elnöke:	Greguss Pál (III. évf.)
A „ „ jegyzője:	Hajdu Sándor (II. évf.)
A történelmi „ elnöke:	Ferenczi Károly (III. évf.)
A „ „ jegyzője:	Klacsánczky R. Géza
A földrajz-etnográfiai „ elnöke:	Kiss Lajos (III. évf.)
A „ „ jegyzője:	Prohászka Ferenc (II. évf.)
A sport szakosztály elnöke:	Csánky Adorján (II. évf.)
A „ „ jegyzője:	Farkas István (II. évf.)

Választmányi tagok:

a) Rendes tagok:

Fóris Ferenc	Ősz János
Freiszmuth József	Szobotinovics Endre
Hajdu Sándor	Tóth Ferenc
Heim József	Tóth István
Homor László	Vanek Géza
Kéz András	Zágoni Dezső

b) Póttagok.

Jávor Albert	Rozenzweig Antal
Magyary Lajos	Sinkovics Dániel
Mengel Dániel	Varga Lajos.

Az intézettel kapcsolatban lévő bizottság.

Az Orsz. Felső Nép- és Polgári iskolai Tanítóvizsgáló-Bizottság.

(5 évi időtartamra kinevezetett a nagym. Miniszter úrnak ^{57154.}
1912. május 12.
sz. rendelete alapján):

Elnök: *Dr. Szinnyei József*, egyetemi ny. r. tanár.

Ügyvivő alelnök: *Dr. Vángel Jenő*, áll. polg. isk. tanítóképző-intézeti igazgató, egyetemi m. tanár.

Vizsgáló-bizottsági tagok:

Bahnert József, áll. polg. isk. tanítóképző-intézeti rendes tanár, a hangszeres zenére.

Dr. Erődi Béla, udv. tanácsos, tankerületi főigazgató, a francia és az olasz nyelvre és irodalomra.

Dr. Erdélyi Lajos, áll. polg. isk. tanítóképző-intézeti rendes tanár, a magyar nyelvre és irodalomra.

Dr. Gyulai Ágost, áll. polg. isk. tanítóképző-intézeti rendes tanár, a magyar nyelvre és irodalomra.

Dr. Hermann Antal, igazgatói címmel és jelleggel felruházott polg. isk. tanítóképző-intézeti r. tanár, egyetemi m. tanár, a német nyelvre és irodalomra.

Dr. Goldziher Károly, áll. polg. isk. tanítóképző-intézeti rendes tanár, könyvvitelre, kereskedelemre és politikai számtanra.

Dr. Gragger Róbert, áll. polg. isk. tanítóképző-intézeti rendes tanár, német és francia nyelvre és irodalomra.

Dr. Imre Sándor, áll. polg. isk. tanítóképző-intézeti r. tanár, egyetemi m. tanár, a bölcséleti előtanra és a pedagógiára.

Dr. Koch Ferenc, áll. polg. isk. tanítóképző-intézeti rendes és egy. c. rk. tanár, az ásványtanra és kémiára.

Dr. Kovács János, áll. polg. isk. tanítóképző-intézeti rendes tanár, a fizikára.

Kmetykó János, áll. polg. isk. tanítóképző-intézeti rendes tanár, a tornázás elméletére és gyakorlatára.

Dr. Little Aurél, áll. polg. isk. tanítóképző-intézeti rendes tanár, a földrajzra és statisztikára.

Lovcsányi Gyula, áll. polg. isk. tanítóképző-intézeti rendes tanár, a történelemre, köz- és magánjogra.

Dr. Moesz Gusztáv, áll. polg. isk. tanítóképző-intézeti óraadó tanár, a növénytanra.

Dr. Rehák Artur, int. orvos, az anatómiára, élet- és egészség-tanra.

Rucsinszki Lajos, áll. polg. isk. tanítóképző-intézeti rendes tanár, a mennyiségtanra.

Sztankó Béla, áll. el. isk. tanítóképző-intézeti rendes tanár, az énekekre.

Dr. Váangel Jenő, ügyvivő alelnök, igazgató, egyet. m. tanár, az állattanra és növénytanra.

Táblás kimutatás az 1912/13. tanévben megtartott képesítő
vizsgálatokról.

Első képesítő vizsgálat.

Szakcsoport	Egész vizsgálat		Javító vizsgálat		Össze- sen
	megfelet	nem felelt meg	megfelet	nem felelt meg	
A) <i>Nyelv-történettudományi szakcsoport :</i>					
a) Rendes hallgatók	29	10	5	1	45
b) Magántanulók	9	6	1	—	16
B) <i>Mennyiség-tan-természettudományi szakcsoport :</i>					
a) Rendes hallgatók	16	8	4	1	29
b) Magántanulók	—	—	—	—	—
Összesen	54	24	10	2	90

Második képesítő vizsgálat.

Szakcsoport	Egész vizsgálat		Javító vizsgálat		Össze- sen
	megfelelt	nem felelt	megfelelt	nem felelt	
A) <i>Nyelv-történettudományi szakcsoport :</i>					
a) Rendes hallgatók --- --	22	3	3	2	30
b) Magántanulók --- --	10	1	2	1	14
B) <i>Mennyiség-tan-természettudományi szakcsoport :</i>					
a) Rendes hallgatók --- --	20	2	2	—	24
b) Magántanulók --- --	—	—	—	1	1
Összesen --- --	52	6	7	4	69

A mellék-szakcsoportok képesítő vizsgálatainak táblás kimutatása.

Szakcsoport	Egész vizsgálat		Javító vizsgálat		Összesen
	megfelelt	nem felelt meg	megfelelt	nem felelt meg	
Zenei szakcsoport	10	—	—	—	10
Torna szakcsoport	23	—	—	—	23
Német nyelvi képesítő	4	2	1	—	7
Összesen	37	2	1	—	40

Az 1912/13. tanévben polgári iskolai tanítói oklevelet nyertek névsora:

A) A nyelv- és történettudományi szakcsoporton.

1. Akurátni József	19. Lebisch Vince
2. Biró István	20. Magyar Lajos
3. Demuth Lajos	21. Magdó István
4. Fedorka Elek	22. Mayer Ferenc
5. Ferenczi Károly	23. Merényi Sándor
6. Gojdics István	24. Mészáros Lajos
7. Gubacs Gábor	25. Miklós Károly
8. Halbarth Alajos	26. Molnár Károly
9. Halász Izsák	27. Oswald Sándor
10. Havas József	28. Peschkó László (németre is)
11. Hermell Béla	29. Rácz István
12. Holczmann Róbert	30. Roth Árpád
13. Jakó Sándor	31. Sass Lajos
14. Jármái Vilmos (németre is)	32. Sipos András
15. Kéz András	33. Simonyi Zoltán
16. M. Kiss Lajos	34. Sitter Kálmán
17. Kopócsy Béla	35. Szabó Bertalan
18. Kurz József	36. Zágoni Dezső

B) A mennyiség- és természettudományi szakcsoporton.

1. Adamovich Rezső	5. Fligler Miklós
2. Balogh Sándor	6. Frigyes Béla
3. Bódy Lajos	7. Greguss Pál
4. Butiu Sándor	8. Henni Aladár

9. Homor László	16. Picklbauer Elek
10. Hortobágyi János	17. Ruzicska Károly
11. Juretzki Vilmos	18. Simon Nándor
12. Kanabé Gyula	19. Szántó Ferenc
13. Kishonti Barna	20. Szubotinovics Endre
14. Németh József	21. Zatykó Lajos
15. Payer József	22. Zrinyi Aladár

C) A zenei szakcsoporton.

1. Biró István	6. Kishonti Barna
2. Homor László	7. Mészáros Lajos
3. Holczmann Róbert	8. Payer József
4. Fligler Miklós	9. Picklbauer Elek
5. Jármay Vilmos	10. Simon Nándor

D) A torna szakcsoporton.

1. Adamovich Rezső	13. Németh József
2. Balogh Sándor	14. Peschkó László
3. Demuth Lajos	15. Ruzicska Károly
4. Ferenczi Károly	16. Sass Lajos
5. Frigyes Béla	17. Sipos András
6. Greguss Pál	18. Sitter Kálmán
7. Gubacs Gábor	19. Szubotinovits Endre
8. Hortobágyi János	20. Vajda Ernő
9. Jakó Sándor	21. Zatykó Lajos
10. Kanabé Gyula	22. Zágoni Dezső
11. Kéz András	23. Zrinyi Aladár
12. M. Kiss Lajos	

B)

Gyakorló Polgári iskola.

I. Az 1912/13. iskolai év története.

1912. szept. 7.-én reggel 8 órakor volt az alakuló értekezlet. Utána a javító vizsgálatok és a beírások tartattak. Összesen 81 tanuló iratkozott be. Ezeknek statisztikai adatait külön táblázatban mutatjuk be. Szept. 9.-én reggel 8 órakor volt a róm. kath. templomban az ünnepies „Veni Sancte.” A másvallású tanulók a saját templomaikban vettek részt az év megnyitó istentiszteleten. Ezután megkezdtük a tanítást, mely szabályszerűen, megszakítás nélkül folyt az iskolai év végéig. Fegyelmi tekintetben az iskola élete teljesen szabályszerű volt. A tanulók egészségi állapota is kielégítő volt; a tanítók árvaházában kétízben volt ragályos beteg, miért is intézetünk árvaházi tanulói az előadásokat néhány héten át nem látogathatták.

Az év folyamán két iskolai ünnepélyt tartottunk: 1912. nov. 19.-én bold. Erzsébet királyné emlékére és 1913. ápr. 11.-én az 1898.-i törvények szentesítésének napján. Mindkét ünnepélyen a képzőintézet egy-egy hallgatója mondta az ünnepi beszédet, tanulóink pedig szávalatokkal és énekszámokkal szerepeltek.

Intézetünk növendékei természetrajzi ismereteik bővítése céljából Ábrahám Sándor és Trombitás Gyula szaktanárok vezetésével több ízben kirándultak a budai hegyvidékre.

Az intézet szertárainak felszerelése az idén is örömdetesen gyarapodott.

A képzőintézeti hallgatók gyakorló iskolai munkája (hospitálás és tanítás) az idén is a szabályzatnak megfelelő gondossággal folyt. A II. éves hallgatók felváltva heti 2—2 órán tanítottak a gyakorló-iskolában. A III. éves hallgatók — úgy a nyelvtörténelmi, mint a mennyiségtan-természettudományi szakcsoport hallgatói

2—2 csoportban váltakozva félévenként (szept. 15.-től—január 15.-ig és febr. 1.-től—máj. 31.-ig.) a gyakorló iskola egy-egy szaktanárának vezetésével heti 5—5 órán részt vettek a tanítás munkájában. A torna- és zeneszak hallgatói heti 2—2 órán tanítottak. A tanításokat rendszeres bírálat követte, melyben a hallgatók valamint a képző-intézet és gyakorló-iskola illetékes tanárai vettek részt. A hallgatók ezenkívül f. évi január hó 23.-án résztvettek a testület osztályozó értekezletén, melyen a tanárokkal együttesen bírálták meg a tanulók előmenetelét és erkölcsi magaviseletét.

A tanulók hittani vizsgálatai f. évi június hó 13.-án folytak le, a tornavizsgálat június 15.-én, az osztályvizsgálatok június 19.-én és 20.-án. Az osztályvizsgálatok idejére Lányi Ernő rajztanár és Szabó Gábor, a kézügyesség szaktanára a növendékek rajzaiból, festményeiből, fa-, papir- és agyagmunkáiból tanulságos nyilvános kiállítást rendezett.

A kiállított tárgyak feltüntették az egyes osztályok *módszeres tanmenetét*, — a tanulók szorgalmas *munkásságát*, — a *szép- és hasznos iskolai-, háztartási cikkeket* stb. stb. A kiállított tárgyakat a tanulók között, — kinek-kinek a magáét, — kiosztottuk. A tornavizsgálattal kapcsolatosan nagyszámú szülő jelenlétében Szabó Gábor gyakorló iskolai tornatanár szépen sikerült *tornaversenyt* is rendezett a következő műsorral:

1. *Díszfelvonulás-tisztelgés* I—IV. osztályokkal.
2. *Svéd torna szabadgyakorlatok* I—IV. osztályokkal.
3. *Svéd torna szergyakorlatok* — a falj rácson- és hosszú padon — I—IV. osztályokkal.
4. *Katonai rendgyakorlatok* I—IV. osztályokkal.
5. *Verseny kölélmászás* I—II. osztályokkal.
6. *Verseny magas ugrás* III—IV. osztályokkal.
7. *Lovaslabdajáték- és Svédfogócska* I—II. osztályokkal.
8. *Rugólabda mérkőzés* III—IV. oszt. válogatott-csapatával. (Eredmény 3 : 1 a III.-ik oszt. javára).
9. *Elvonulás- és tisztelgés.*
10. A győztesek kihirdetése, kiknek az igazgató buzdító szavak kíséretében adta át az u. n. emlékkönyveket: *Kondora Imre* és *Zsidy Béla* I. oszt. tanulók; *Vendelin Károly* és *Palásty Endre* II. oszt. tanulók; *Báró Zoltán* és *Buchinger József* III. oszt. tanulók; *Kovács József* és *Szilágyi Jenő* IV. oszt. tanulók.

Az évzáró hálaadó istentiszteletet és záróünnepélyt jún. 22.-én tartottak; ez alkalommal osztottuk ki a bizonyítványokat és a jutalomkönyveket. Jutalomkönyveket kaptak jómagaviseletükért és

szorgalmukért: Majoros Valentin és Zsidy Béla I. oszt., Kirchknopf László és Szittyay László II. oszt., Kraxner József és Scultéty Elemér III. oszt., és Kovács József és Schreder István IV. osztálybeli tanulók, a tornázásban való ügyességükért: Kondora Imre I., Wending Károly II., Biró Zoltán III. és Szilágyi Jenő IV. osztályú tanulók.

II. Tanári kar.

Váangel Jenő dr., igazgató.

Ábrahám Sándor, képesítve a matematikai és természettudományi tárgyakra; a természettani és méréstani szertár őre, a III. o. főnöke, az Országos Polgáriskolai Egyesület és a M. kir. Természettud. Társulat rendes-, a Paedagogiai Társulat külső tagja. Volt a rákospalotai kertészképző-intézet igazgatója 1884/85-ben. Az intézethez kineveztetett 1885. május hó 6.-án. Szül.: 1857. márc. 17.-én, Szegeden. Lakik: II., ker., Kacsá-utca 22. Tanította a méréstant, a természetrajzot és a méréstani rajzot, heti 17 órában.

Altenburger Adolf, képesítve a nyelv- és történettudományi tárgyakra és az énekekre; a földrajzi szertár őre, a II. oszt. főnöke, az Országos Polgáriskolai Egyesület rendes tagja. Működött a veszprémi polgári és felső kereskedelmi iskolánál (1895. szept. 1-től 1896. aug. 31-ig), a felsőlövői tanítóképző-intézetnél (1896. szept. 1-től 1898. aug. 31-ig), és a szegedi polgári és felső kereskedelmi iskolánál (1898. szept. 1-től 1907-ig). Szül.: Budapesten, 1865. nov. 25.-én. Az intézethez kineveztetett 1907. április 15.-én. Lakik: I. ker., Alkotás-utca 35. Tanította a német nyelvet, földrajzot és az éneket, heti 19 órában.

Lányi Ernő, okl. középiskolai rajztanár, a polgáriskolai tanítóképző-intézet óraadó tanára, a tantestületi értekezletek jegyzője, a rajz-szertár őre, a Rajztanárok Országos Egyesületének választmányi tagja. Működött a lippai áll. polgáriskolánál (1881—1886); az intézethez kineveztetett 1886. szeptember 6.-án. Szül.: Székelyudvarhelyen, 1858. márc. 2.-án. Lakik: I. ker., Fodor-utca 17. Tanította a szabadkézi és méréstani rajzot, valamint a szépírást, heti 18 órában.

Szabó Gábor képesítve a rajz, torna, slöjd és szakiparra, a kézügyességi szertár őre. 1879. szeptembertől 1881. szeptemberig a sárosmagyarberkeszi ev. ref. iskola tanítója. Az intézethez kineveztetett 1884. október 1.-én. Szül.: Bethlen, 1858. november 7.-én. Lakik: I. ker., Győri-út 14. Tanította a tornát, mintázást és a kézügyességi tárgyakat, heti 17 órában.

Trombitás Gyula, képesítve a matematikai és természettudományi tárgyakra, a fizikai szertár őre, a IV. osztály főnöke, az Országos Polgáriskolai Egyesület rendes, a Magyar Paedagógiai Társaság külső tagja. Volt elemi népiskolai tanító Ozorán (1873—74). Csákvárott (1874—75), működött az alsólendvai polgáriskolánál (1877—1881). Az intézethez kineveztetett 1881. augusztus 3-án. Szül.: Ozora, 1853. márc. 3-án. Lakik: Naphegy-utca 3. Tanította a számtant, mérés-tant, könyvviteltant és természettant, heti 17 órában.

Ugray János, képesítve a nyelv- és történettudományi tárgyakra, az I. osztály főnöke, történelmi szertár őre és az ifjúsági könyvtár kezelője, az Országos Polgáriskolai Egyesület rendes tagja. Az intézethez kineveztetett 1885. április 7-én. Szül.: Maroshidvég, 1861-ben. Lakik: I. ker., Pauler-utca 1. Tanította a magyar nyelvet és a történelmet, heti 22 órában.

Edelstein Bertalan, bölcsészetdoktor, izr. hitoktató, okleveles rabbi. Az intézetnél működik 1906. szeptember óta. Szül.: Budapest, 1876. június 26-án. Lakik: III. ker., Lajos-utca 9. Tanította az izr. vallástant heti 1 órában. Az intézettől távozott 1912. febr. 1-én.

Fülöp Ede, okl. elemi népiskolai tanító, izr. vallástanár. Az intézetnél működik 1912. február 1. óta. Szül.: Ógyalla, 1875. okt. 13-án. Lakik: II. ker., Öntőház-utca 7. Tanította az izr. vallástant heti 1 órában.

Hell Ferencz, róm. kath. hitoktató, esztergom-főegyházmegyei áldozópap, állami elemi iskolai tanítóképző-intézeti hittanár, a Tanítóképző-intézeti Tanárok Országos egyesületének rendes tagja. Az intézetnél működik 1910. április 1. óta. Szül.: Nagymaroson, 1884. szept. 22-én. Lakik: I. ker., Győri-út 14. IV. 7. Tanította a róm. kath. vallástant, heti 4 órában.

Hüttl Ármán, ág. hitv. ev. hitoktató, ág. hitv. ev. lelkész, okleveles elemi népiskolai tanító. Az intézetnél tanít 1905. szept. 1. óta. Szül.: Szentgyörgy, 1881. július 30-án. Lakik: I. ker., Vár, Verbóczy-utca 28. Tanította az ág. hitv. ev. vallástant, heti 2 órában.

Ifj. Kiss Áron, ev. református hitoktató, ev. ref. lelkész. Az intézetnél működik 1904. szept. 1. óta. Szül.: Budapest, 1876. márc. hó 9-én. Lakik: I. ker., Böszörményi-utca 33. Tanította a református vallástant, heti 3 órában.

II. Tanulóság.

A gyakorló polgári iskola tanulói az 1912/13. isk. évben.

I. OSZTÁLY.

Sor- szám	N é v	Évvégi eredmény
1.	Bayer Béla	felsőbb osztályba léphet
2.	Cséri Lajos	" " "
3.	Finta Pál	" " "
4.	Inn Antal	" " "
5.	Jakobszen Vilmos	" " "
6.	Kondora Imre	" " "
7.	Kozelka Kálmán	" " "
8.	Majoros Valentin	" " "
9.	Markovich Gusztáv	" " "
10.	Molnár József	" " "
11.	Neubrandt József	" " "
12.	Palságh Lajos	" " "
13.	Pathó István	" " "
14.	Peszneker Károly	" " "
15.	Rosch Ferenc	" " "
16.	Rupnik Károly	" " "
17.	Schannen Jenő	" " "
18.	Schiffner Ferenc	" " "
19.	Schimmel Henrik	" " "
20.	Szalay József	" " "
21.	Szalánczy István	osztályismétlésre utasítatik
22.	Szokoli Mihály	felsőbb osztályba léphet
23.	Velinszky Imre	" " "
24.	Vregyik Kálmán	" " "
25.	Wilhelm Antal	" " "
26.	Zsidy Béla	" " "

II. OSZTÁLY.

Sor- szám	N é v	Évvégi eredmény
1.	Arany Lajos	felsőbb osztályba léphet
2.	Bors Béla	" " "
3.	Brucker Károly	" " "
4.	Gyurkovits Jenő	" " "
5.	Hang Imre	" " "
6.	Keresztúri István	" " "
7.	Kirchknopf László	" " "
8.	Kneitner Károly	" " "
9.	Krisch József	" " "
10.	Letner Vilmos	" " "
11.	Markovics György	" " "
12.	Nagy Miklós	" " "
13.	Palásthy Endre	" " "
14.	Rák János	" " "
15.	Rédl Béla	" " "
16.	Szirt Miklós	" " "
17.	Szittyay László	" " "
18.	Tonigold Lajos	" " "
19.	Tóth Antal	" " "
20.	Wendelin Károly	" " "
21.	Wimmerth Gyula	" " "

III. OSZTÁLY.

Sor- szám	N é v	Évvégi eredmény
1.	Barány Zsigmond --- --- --- ---	felsőbb osztályba léphet
2.	Benkő Béla --- --- --- ---	" " "
3.	Biró Zoltán --- --- --- ---	" " "
4.	Boros László --- --- --- ---	" " "
5.	Buchinger József --- --- --- ---	" " "
6.	Daum Jenő --- --- --- ---	" " "
7.	Dreiacker József --- --- --- ---	" " "
8.	Erdődi Zoltán --- --- --- ---	" " "
9.	Gergely József --- --- --- ---	" " "
10.	Gyertyánfi Géza --- --- --- ---	" " "
11.	Hang István --- --- --- ---	" " "
12.	Hoffer Gusztáv --- --- --- ---	" " "
13.	Kraxner Lajos --- --- --- ---	" " "
14.	Leitzel Sándor --- --- --- ---	" " "
15.	Schreder Kálmán --- --- --- ---	" " "
16.	Scultéty Elemér --- --- --- ---	" " "
17.	Szultsberger József --- --- --- ---	" " "

IV. OSZTÁLY.

Sor- szám	N é v	Évvégi eredmény
1.	Asbóth Kálmán --- --- --- ---	kimaradt
2.	Bakó Károly --- --- --- ---	felsőbb osztályba léphet
3.	Balogh Sándor --- --- --- ---	javitó vizsgálatot tehet
4.	Gáborfi Károly --- --- --- ---	felsőbb osztályba léphet
5.	Gyenes Andor --- --- --- ---	" " "
6.	Hobóczy Lajos --- --- --- ---	kimaradt
7.	Izsó Rezső --- --- --- ---	felsőbb osztályba léphet
8.	Kis Ferenc --- --- --- ---	" " "
9.	Kolits Ferenc --- --- --- ---	" " "
10.	Kovács József --- --- --- ---	" " "
11.	Mikus Sándor --- --- --- ---	" " "
12.	Noszek Sándor --- --- --- ---	kimaradt
13.	Patka Kálmán --- --- --- ---	felsőbb osztályba léphet
14.	Schaffler Ferenc --- --- --- ---	" " "
15.	Schreder István --- --- --- ---	" " "
16.	Szilágyi Jenő --- --- --- ---	" " "
17.	Ulbrich László --- --- --- ---	" " "
18.	Weichardt Dezső --- --- --- ---	" " "

Táblás kimutatás a gyakorló polg. iskolai tanulóiról az 1912/13. iskolai évben.

Osztály	A tanulók száma	Vallás szerint						Születési hely szerint	
		Róm. kath.	Gör. kath.	Gör. keleti	Református	Ág. evang.	Izraelita	Magyar orsz.	Horvát-Szlav. orsz.
I. osztály	26	18	—	—	5	2	1	—	—
II. osztály	21	15	—	—	4	2	—	—	—
III. osztály	17	14	—	—	1	2	—	—	—
IV. osztály	18	14	—	—	2	2	—	—	—
Összesen :	82	61	—	—	12	8	1	86	—

IV. A Gyakorló Polgári Iskola tankönyveinek jegyzéke az 1913/14. isk. évre.

I. osztály.

Róm. kath. kis katekizmus	—56
Szinnyei József. Iskolai nyelvtan, I. r.	1.20
Gyertyánffy-Kiss. Olvasókönyv, I. rész, 3. kiadás	1.80
Kozma-Madarász. Földrajz, polg. fiúiskolák I. oszt. számára, 7. kiad.	2.20
Miklós. Növénytan alapvonalai, polg. fiúisk. számára, 4. kiadás	2.50
Miklós. Ásványtan, 3. kiadás	2.—
Képessey-Magyar-Zettner. Számítan, I. r., 6 kiadás	2.20
Hittig. Méréstan, I. rész, 3. kiadás	1.60
Bartalus-Sztankó. Magyar énekiskola, I. r., 5. kiadás	—80
Kogutowicz. Földrajzi atlasz, 16. kiadás	2.50

II. osztály.

Gerely. Bibliái történetek	—80
Gyertyánffy-Kiss. Olvasókönyv, II. rész, 3. kiadás	2.—
Szinnyei J. Iskolai nyelvtan, II. r.	—80
Miklós-Greisinger. Állattan, 6. kiadás	2.60
Dallos-Király-Starck. Földrajz II. rész	1.80
Kogutowicz. Földrajzi atlasz, 16. kiadás	2.50
Képessey-Magyar-Zettner. Számítan, I. r., 6. kiadás	2.20
Bartalus-Sztankó. Magyar énekiskola, I. r., 5. kiadás	—80
Hittig. Méréstan, I. rész, 3. kiadás	1.60

III. osztály.

Tóth. Szertartástan	—50
Weszely. Rendszeres magyar nyelvtan, 3. kiadás	1.40
Istvánffy-Krammer. Olvasókönyv, III. rész	3.20
Theisz. Német nyelviskola, I. rész	2.—
Képessey-Magyar-Zettner. Számítan, II. r., 5. kiadás	2.—
Bartalus-Sztankó, Magyar énekisk. II. r., 5. kiadás	—80
Miklós. Ásvány-, közet- és földtan, 3. kiadás	2.—
Lovesányi-Ugray. A magyarok története 2. kiadás	2.40

Dallos-Király-Starck. Földrajz, III. rész	1.80
Kozma-Kőrösi. Rendszeres földr. atlasz, 17. kiadás	2.50
Miklós. Növénytan alapvonalai, polg. fuiskolák számára, 4. kiadás	2.50
Seemann. Kis növényhatározó, 2. kiadás	—90
Tóth. Szerk. és gyak. geometria, II. rész, 3. kiadás	1.40

IV. osztály.

Pongrácz. Kath. egyháztört., 2. kiadás	—80
Gyertyánffy-Kiss. Olvasókönyv, III. rész	2.40
Weszely. Stilisztika, 8. kiadás	2.40
Theisz. Német nyelviskola, I. rész	2.—
Lovesányi-Ugray. Világtörténet, polg. isk. számára	3.—
Kovács. Fizika, 6. kiadás	2.60
Bartalus-Sztankó. Magyar énekiskola, III. rész	—80
Képesy-Magyar-Zettner. Számtan II. r. 5. kiadás	2.—
Tóth. Szerkesztő és gyakorlati geometria, 3. kiadás	1.40
Kozma-Kőrösi. Rendszeres földrajzi atlasz, 17. kiadás	2.50
Láng. Isk. daloskönyv, II. rész	1.—
Némethy. Földrajz, IV. rész	2.60
Arany-Lehr. Toldi.	1.60

C)

Elemi Tanítóképző-Intézet Tanárjelölti „Apponyi-Kollégium.”*

I. Vezetőség.

Miniszteri biztos:

Szinnyei József dr., egyetemi ny. r. tanár stb.

Igazgató:

Váangel Jenő dr.

Szakvezető tanárok:

Baló József dr., a budapesti I. ker. állami elemi iskolai tanító-képző-intézet igazgatója, a didaktikai gyakorlatok vezetője.

Bahnert József, a hangszeres zenére.

Erdélyi Lajos dr., a magyar nyelvre.

Goldziher Károly dr., a mennyiségtanra.

Gyulai Ágost dr., a magyar irodalomtörténetre és a latin nyelvre.

Imre Sándor dr., a paedagógiára és filozófiára.

Koch Ferenc dr., a kémiára és ásványtanra.

Kovács János dr., a fizikára.

Littke Aurél dr., a földrajzra.

Lovcsányi Gyula, a történelemre és latin nyelvre.

Mambriny Gyula, az Orsz. zeneakadémiai r. tanára, a hegedűre.

*) Szervezeti szabályzata kiadatott a vallás- és közokt. m. kir. miniszternek 1906. évi október hó 15-én 76629. sz. a. k. rendeletével, „Apponyi-kollégium” elnevezése 49821/1908. sz. rendelettel.

A tanítóképző-intézet tanárok képzésére és képesítésére vonatkozó szabályzatok.

A tanítóképző-intézet tanárok kiképzését és képesítését a következő szabályzatok írják elő:

I. Szabályzat a tanítóképző-intézet tanárok képzéséről és képesítéséről.

Kiadta a vallás- és közoktatásügyi m. kir. miniszter 1906. évi február hó 17-én 11.890. sz. a. kelt rendeletével.

Erdőssy Béla, rajztanárképző főiskolai tanár, a rajzra.

Sztankó Béla, budapesti I. ker. áll. elemi iskolai tanítóképző-intézeti r. tanár, a zenére.

Vángel Jenő dr., az állattanra, anatómiára és növénytanra.

Altenburger Adolf, a német társalgásra.

Kmetykó János, tornatanár, a vívásra.

*

Az 1912/13. tanévben a didaktikai gyakorlatok vezető tanárai voltak:*)

Hrabetz Nándor, a rajzra.

Nagy Ferenc, a földrajzra és tornára.

Miklós Gergely, a természettanra, mennyiségtanra, kémiára, ásványtanra, növénytanra és állattanra.

Quint József, a paedagógiára.

Radnai Oszkár dr., a magyar nyelv- és irodalomra.

Snašel Ferenc, a matematikára.

Sztankó Béla, a zenére.

II. *A tanítóképző-intézeti tandrvizsgálatok ügyviteli szabályzata.* Kiadta a vallás- és közoktatásügyi m. kir. miniszter 1907. évi május hó 6-án 41.682. sz. a. kelt rendeletével.

III. *Szabályzat a tanítóképző-intézeti rajztanárok képzéséről és képesítéséről.* Kiadta a vallás- és közoktatásügyi m. kir. miniszter 1907. évi július hó 3-án 75.069. sz. a. kelt rendeletével.

IV. *Szabályzat a tanítóképző-intézeti zenetanárok képzéséről és képesítéséről.* Kiadta a vallás- és közoktatásügyi m. kir. miniszter 1908. évi február hó 14-én 124.867. sz. a. kelt rendeletével.

V. *A tanítóképző-intézeti zenetanári vizsgálatok ügyviteli szabályzata.* Kiadta a vallás- és közoktatásügyi m. kir. miniszter 1909. évi január hó 17-én 120.005/1908. sz. a. kelt rendeletével.

VI. *Szabályzat a tanítóképző-intézeti tornatanárok képzéséről és képesítéséről.* Kiadta a vallás- és közoktatásügyi m. kir. miniszter 1912. évi március hó 27-én 149.837/1911. sz. a. kelt rendeletével.

VII. *A tanítóképző-intézeti tornatanári vizsgálatok ügyviteli szabályzata.* Kiadta a vallás- és közoktatásügyi m. kir. miniszter 1912. évi március hó 27-én 149.837/1911. sz. a. kelt rendeletével.

VIII. *A tanító- és tanítónőképző-intézeti tandrjelöltek Apponyi-collégiumainak szervezeti szabályzata.* Kiadta a vallás- és közoktatásügyi m. kir. miniszter 1906. évi október hó 15-én 76.629. sz. a. kelt rendeletével. (Ennek a revíziója megjelent 1911-ben.)

*) *A diadaktikai gyakorlatok* tartására a budapesti I. ker. állami tanítóképző-intézet szolgál, melynek igazgatója vezeti a szabályszerű diadaktikai gyakorlatokat és amelynek tanárainál hospitálnak s tanárainak felügyelete alatt tanítanak a tanárjelöltek.

II. Kollégiumi tagok.

I. évfolyam.

Sor- szám	N é v	S z a k c s o p o r t	
		főtárgy	melléktárgy
1.	Bocskay Károly*)	Kémia, ásványtan	Biológia, természettan
2.	Déri Gyula	Paedagogia-filozófia	—
3.	Flóra Sándor... ..	Növénytan	Állattan, kémia, ásványtan, fizika
4.	Horváth István	Földrajz	Történet, magyar
5.	Kelemen Miklós*)	Paedagogia-filozófia	—
6.	Kenyeres Elemér	Paedagogia-filozófia	—
7.	Lukács Béla	Hegedű	Zongora, orgona, ének
8.	Orbán András*)	Földrajz	Történet, magyar
9.	Popity Károly	Kémia-ásványtan	Biológia-fizika
10.	Pődör Béla*)... ..	Paedagogia-filozófia	—
11.	Sziemeiszter János	Állattan	Növénytan, ásvány- tan, kémia, fizika
12.	Tanai András*)	Paedagogia-filozófia	—
13.	Wacek Béla	Állattan	Növénytan, ásvány- tan, kémia, fizika,
14.	Váradi József*)	Paedagogia-filozófia	—

II. évfolyam.

Sor- szám	N é v	S z a k c s o p o r t	
		főtárgy	melléktárgy
1.	Fekete József	Magyar	Történet, földrajz
2.	Lados József... ..	Paedagogia, filozófia	—
3.	Lázár Károly	Fizika	Mennyiségtan
4.	Langmáhr Ferenc*)	Kémia, ásványtan	Állattan, növénytan, fizika
5.	Papp György*)	Földrajz	Történet, magyar
6.	Zombory Gyula*)	Mennyiségtan	Fizika

*)-gal jelzettek egyuttal tanítóképző-intézeti tornatanárjelöltek is.

III. Tanítóképző-intézeti tanárvizsgáló bizottságok.

A) A budapesti kir. tudományegyetemen :

„Országos Tanítóképző-intézeti Tanárvizsgáló Bizottság“

(kineveztetett 5 évi időtartamra a vallás- és közoktatás m. kir. miniszternek 1911. április 1. — 38840. sz. rendelete alapján).

Elnök: Dr. PAUER IMRE, min. tanácsos, tud. egyetemi ny. r. tanár.

Alelnök: üresedésben.

Jegyző: Dr. KOVÁCS JÁNOS, áll. polg. isk. tanítóképző-intézeti r. tanár.

Vizsgáló bizottságok :

Dr. BALLAGI ALADÁR, tud. egyetemi ny. r. tanár, a történelemre.

Dr. BEKE MANÓ, tud. egyetemi ny. r. tanár, a mennyiségtanra.

Dr. BEÖTHY ZSOLT, min. tanácsos, tud. egyetemi ny. r. tanár, a magyar irodalomra.

Dr. BLEYER JAKAB, tud. egyet. ny. r. tanár, a német nyelv és irodalomra.

Dr. CZIRBUSZ GÉZA, tud. egyetemi ny. r. tanár, a földrajzra.

Dr. ENTZ GÉZA, udv. tanácsos, tud. egyetemi ny. r. tanár, az állattanra.

Dr. báró EÖTVÖS LÓRÁND, v. b. t. t., tud. egyet. ny. r. tanár, a fizikára.

Dr. FINÁCZY ERNŐ, udv. tanácsos, tud. egyetemi ny. r. tanár, a paedagogiára.

Dr. FRÖHLICH IZIDOR, udv. tanácsos, tud. egyet. ny. r. tanár, a fizikára.

Dr. HEINRICH GUSTÁV, min. tanácsos, nyug. tud. egyet. ny. r. tanár, a német nyelv és irodalomra.

Dr. ILOSVAY LAJOS, udv. tanácsos, műegyet. ny. r. tanár, a kémiára.

Dr. KLEIN GYULA, műegyetemi ny. r. tanár, a növénytanra.

Dr. KLUPATHY JENŐ, tud. egyetemi ny. r. tanár, a fizikára.

Dr. KÖVESLIGETHY RADÓ, tud. egyetemi ny. r. tanár, a földrajzra.

Dr. KRENNER JÓZSEF, udv. tanácsos, tud. egyetemi ny. r. tanár, az ásványtanra.

Dr. LENGYEL BÉLA, min. tan., tud. egyetemi ny. r. tanár, a kémiára.

Dr. MÁGÓCSY-DIETZ SÁNDOR, tud. egyetemi ny. r. tanár, a növénytanra.

Dr. MARCZALI HENRIK, tud. egyetemi ny. r. tanár, a történelemre.

Dr. MEDVECZKY FRIGYES, udv. tanácsos, tud. egyetemi ny. r. tanár, a filozofia- és pedagogiára.

Dr. NÉGYESI LÁSZLÓ, tud. egyetemi ny. r. tanár, a magyar irodalomra.

Dr. PAUER IMRE, min. tanácsos, tud. egyetemi ny. r. tanár, a paedagogia- és filozofiára.

Dr. PETZ GEDEON, tud. egyetemi ny. r. tanár, a német nyelv- és irodalomra.

Dr. RADOS GUSZTÁV, műegyetemi ny. r. tanár, a mennyiségtanra.

Dr. RIEDL FRIGYES, tud. egyetemi ny. r. tanár, a magyar irodalomra.

Dr. SIMONYI ZSIGMOND, tud. egyet. ny. r. tanár, a magyar nyelvészetre.

Dr. SZINNYEI JÓZSEF, tud. egyet. ny. r. tanár, a magyar nyelvészetre.

Dr. VÁNGEL JENŐ, kir. tanácsos, tud. egyetemi m. tanár, áll. polg. isk. tanítóképző-intézeti és az Apponyi-kollégiumi igazgató, az állattanra.

B) A budapesti kir. országos zeneakadémián :

„Orsz. Tanítóképző-intézeti Zenetanárvizsgáló Bizottság“

(5 évi időtartamra kinevezetett a vallás- és közoktatás m. kir. miniszternek
1909. január 17. — 120005/1908. sz. rendelete alapján).

Elnök: MIHALOVICH ÜDÖN, min. tanácsos, zeneakadémiai igazgató.

Alelnök: CHOVÁN KÁLMÁN, zeneakadémiai tanár.

Vizsgáló bizottsági tagok :

BLOCH JÓZSEF zeneakadémiai tanár.

HERZFELD VIKTOR, zeneakadémiai tanár.

KEMÉNY REZSŐ, zeneakadémiai tanár.

Dr. KODÁLY ZOLTÁN, zeneakadémiai tanár.

KUN LÁSZLÓ, zeneakadémiai tanár.

LAUB ISTVÁN, zeneakadémiai tanár.

MAMBRINY GYULA, zeneakadémiai tanár (1912. ápr. 13. 45593. sz. r.).

MORAVCSIK GÉZA, zeneakadémiai tanár.

SZABADOS BÉLA, zeneakadémiai tanár.

SZAUTNER ZSIGMOND, zeneakadémiai tanár.

SZENDY ÁRPÁD, zeneakadémiai tanár.

SZTANKÓ BÉLA, áll. tanítóképző-intézeti tanár, a vizsgáló bizottság
jegyzője.

Dr. VÁNGEL JENŐ, a tanítóképző-intézeti tanárjelöltek Apponyi-kollégiumának igazgatója.

„Orsz. Tanítóképző-intézeti Tornatanárvizsgáló Bizottság“

Elnök: Dr. SZINNYEI JÓZSEF, egyetemi tanár.

Ügyvivő alelnök: Dr. VÁNGEL JENŐ, kir. tanácsos, egyet. m. tanár, a
polg. isk. tanítóképző-int. igazgatója.

Alelnök: BERTA ILONA, az Erzsébet-nőiskola igazgatója.

Vizsgáló bizottsági tagok :

KMETYKÓ JÁNOS, polg. isk. tanítóképző-intézeti tanár, a vizsgáló-bizottság
jegyzője, a tornatanítás módszertanára.

PISCHL IDUNA, Erzsébet-nőiskolai tanár, a tornatanítás módszertanára.

BÉLY MIHÁLY, Bpest székesfővárosi torna-szakfelügyelő: a testgyakorlás elméletére.

UJHELYI SÁNDOR, Bpest székesfővárosi torna-szakfelügyelő: a testgyakorlás története.

Dr. REHÁK ARTHUR, a polg. isk. tanítóképző-intézet orvosa: anatomia és első segélynyújtásra.

a) Tanítóképző-intézet tanári oklevelet nyertek:

1. Fekete József.
2. Lados József.
3. Lázár Károly.
4. Langmáhr Ferenc (tornára is).
5. Papp György (tornára is).

b) Tanítóképző-intézeti tornatanári vizsgálatot letették:

1. Langmáhr Ferenc.
2. Papp György.
3. Zombory Gyula.

D)

Tanfolyam.

Az intézettel kapcsolatosan az 1913. évben a következő szüneti, továbbképző tanfolyam tartatott:

A polgári iskolai tanerők részére.

A vallás- és közoktatásügyi m. kir. miniszter úrnak 1913. évi 96106. számú magas rendelete által szervezett s az állami Paedagogiumban július hó 1-től 14.-ig tartott tanfolyamon előadásokat tartottak:

1. *Dr. Szabó László*, paedagogiumi tanár: A műalkotás technikája.

2. *Dr. Székely György*, Erzsébet-nőiskolai tanár: Ethika (sociális paedagógiai vonatkozásokkal).

3. *Dr. Gragger Róbert*, paedagogiumi tanár: A német nyelvnek direkt módszerrel való tanítása.

4. *Dr. Gyulai Ágost*, paedagogiumi tanár: A magyar irodalomtörténet sociális vonatkozásai.

5. *Dr. Bozóky Endre*, áll. középiskolai igazgató, az Orsz. Közoktatási Tanács titkára: A fizika tanítása a polgári iskolában.

6. *Dr. Goldziher Károly*, paedagogiumi tanár: A matematikai tanítás gyakorlati vonatkozásai.

7. *Dr. Koch Ferenc*, paedagogiumi tanár: Az organikus festőanyagok és szerepük az iparban.

8. *Kmetykó János*, paedagogiumi tanár: A svéd torna módszertana.

9. *Kmetykó János*, paedagogiumi tanár és *Pischl Iduna* Erzsébet-nőiskolai tanár: Svéd torna testgyakorló órák és játékdélutánok.

A tanfolyam vezetője: *dr. Váangel Jenő* igazgató volt.

Ez előadásokon kívül a résztvevők

a) *megtekintették:*

1. A budai (Margit-körút) gázgyárat.
2. Az Ó-budai Goldberger-féle kékfestőgyárat.
3. A Hungária műtrágya-, kénsav- és vegyi ipar r.-t. gyárat.
4. A gyűjtőfogházat.

b) *együttes tanulmányi kirándulást tettek:*

1. Az aszódi áll. javító-intézet megtekintésére.

A tanfolyam hallgatóinak névsora.

Sorszám	N é v	a z i s k o l a			milyen minőség- ben mű- kődik?
		h e l y e	f a j a	n e m e	
1	Aczél József	Kúnszentmiklós	felekezeti	polgári	tan.
2	Antalfy Mária Eduárda	Temesvár	"	tan. kép.	"
3	Avar Gyula	Ujvidék	állami	polgári	"
4	Berecz Samu	Sopron	"	"	"
5	Berka Aranka	Budafok	"	"	"
6	Bermüller M. Regina	Temesvár	felekezeti	tan. kép.	"
7	Bernhard Mária Hermenegild	Lippa	"	polgári	"
8	Beszterczey György	Erzsébetfalva	állami	"	"
9	Bod Péterné	Nagyszeben	"	"	"
10	Broda Béla	Brád	"	"	"
11	Buday Tekla	Kispest	"	"	"
12	Cholnoky Lászlóné	Mohács	"	"	"
13	Dittler Róza	Palánka	"	"	"
14	Dolezsál M. Mánuela	Versecz	felekezeti	"	"
15	Egán Ilona	Budapest	állami	"	nevelő
16	Eötvös Mihály	Gyulafehérvár	"	"	igazgató
17	Éhenné K. Katinka	Hódmezővásárhely	"	"	tan.
18	Erdeki Gabriella	Budafok	"	"	"
19	Fandl János István	Nagyszeben	"	"	"
20	Fischhofné Reisz Irén	Baja	felekezeti	"	"
21	Fodor György	Ditró	állami	"	"
22	Földes Ferenc	—	"	"	"
23	Friedrich Lujza	Pozsony	"	"	"
24	Fuchs Vilmosné	Budapest	"	tan. kép.	"
25	Gaal József	Túrócsmárton	"	polgári	"
26	Gábos Győző	Sepsiszentgyörgy	"	"	"
27	Gera Franciska Sári	Kisvárd	"	"	"
28	Germán Ernesztin	Belényes	"	"	"
29	Grusz Ilona	Árad	községi	"	"
30	Gyöngyösi Mária Piroska	Temesvár	felekezeti	"	"
31	Györke Ilona	Fehértemplom	állami	"	"
32	Gyulay Mária Rosamunda	Temesvár	felekezeti	tan. kép.	"
33	Hajós Terézia	Budapest	községi	polgári	"
34	Horn József	Poprád	"	"	igazg.
35	Hornyak M. Ágnes	Kassa	felekezeti	"	tan.

Sorszám	N é v	a z i s k o l a			milyen minőség- ben mű- ködik ?
		h e l y e	f a j a	n e m e	
36	Horváth István	Zólyom	állami	polgári	tan.
37	Horváthné Slezák Mária	"	"	"	"
38	Hum József	Paks	"	"	"
39	Irányi Dezső	Mezőberény	"	"	"
40	Jablánczy Margit	Balassagyarmat	"	"	"
41	Jászfő Blanka	Pozsony	"	"	"
42	Kálmán László	Zilah	"	"	"
43	Koehlné Ertl Aranka	Kispest	"	"	"
44	Kolbenheyer Blanka	Budapest	"	fels.leány	"
45	Kopp Erzsébet	Arad	községi	polgári	"
46	özv. Korbulyné Pálffy Ilona	Kispest	állami	"	"
47	Kovacevic Vita	Csongrád	"	"	"
48	Kovács Antalné	Szabadka	községi	"	"
49	Kovács Dániel	Torda	"	"	"
50	Kovács Piroska	Nagyvárad	községi	"	"
51	Kölkedi Mátér Szaniszló	Kassa	felekezeti	"	"
52	Kratofil Dezső	Hatvan	állami	"	"
53	Krompecher Berta	Kaposvár	községi	"	"
54	Kürtessy Rezső	Topolya	állami	"	igazg.
55	Lerchenfeld Mária	Belényes	"	"	tan.
56	Lépesné Bauer Irén	Budapest	"	tan. kép.	"
57	Lukács Béla	"	"	"	tanárj.
58	Márton M. Ilma	Versecz	felekezeti	polgári	tan.
59	Medzihradsky Péter	Mátészalka	állami	"	"
60	Mellau István	Nagyvárad	felekezeti	tan. kép.	"
61	Metzing Lajos	Körmend	állami	polgári	igazg.
62	Minay Lajos	Túrkeve	"	"	tan.
63	Nyarády Margit	Pápa	felekezeti	"	"
64	Orbán Nándor	Kecskemét	állami	"	"
65	Orsós Mária Konráda	Szeged	felekezeti	"	"
66	Palugyay Margit	Budafo	"	"	"
67	Pap Mária Krizosztoma	Szeged	"	tan. kép.	"
68	Pauer Ilona	Fiume	állami	polgári	"
69	Dr. Pavelné Stefánia Eliz	Belényes	felekezeti	"	"
70	Pápai Gyula	Szolnok	állami	"	"
71	Dr. Rajczy Kálmánné	Aranyosmaroth	"	"	"
72	Rácz Elek	Bán	"	"	"
73	Rizettó M. Zsófia	Temesvár	felekezeti	óvónő kép.	igazg.
74	Sarkadi Már. Fidélisz	—	"	polgári	tan.
75	Sarkadi Sándor	Nagykároly	állami	"	"
76	Scheibling M. Teofila	Battonya	felekezeti	"	igazg.
77	Schnerek Maria Karola	Lippa	"	"	tan.
78	Sebőkne Jakabek Emma	Kiskútfélegyháza	"	"	h. igazg. tan.
79	Siska Teréz	Kispest	állami	"	tan.
80	Slezák Erzsébet	Nagybecskerek	felekezeti	"	"
81	Strinovich Luiza	Kaposvár	községi	"	"
82	Szenes Adolf	Nagybecskerek	állami	"	"
83	Sziemeiszter János	Zólyom	"	"	"
84	Sziklás Sándor	Budapest	községi	"	"
85	Szikora M. Hortensia	Temesvár	felekezeti	"	"
86	Szlamka Antal	Gyergyóalfalu	állami	"	"
87	Szontai Oszkár	Komárom	községi	"	"
88	Dr. Szőkéné Szuknovich M.	Kispest	állami	"	"

Sorszám	N é v	a z i s k o l a			milyen minőség- ben mű- ködik?
		h e l y e	f a j a	n e m e	
89	Szőnyi M. Paulina	Szeged	felekezeti	tan. kép.	igazg.
90	Toch Zsigmond	Baja	"	polgári	tan.
91	Ugray Lajos	Ujvidék	állami	"	"
92	Unger Erzsébet	Künszentmiklós	felekezeti	"	"
93	Vajda Emil	Nyiregyháza	állami	"	"
94	Vajda Ernő	Temesvár	községi	"	"
95	Vöröss József	Tokaj	állami	"	"
96	Wiedmann Mária Henriette	Lippa	felekezeti	"	"
97	Wiedmann Mária Kornélia	Temesvár	"	"	"
98	Znojemszky Ferenc	Dobsina	állami	"	"

Jegyzet: A férfiak a Paedagogiumban, a nők a Csalogány-utcai elemi iskolai tanítónőképző-intézetben kaptak ingyen szállást.

E)

Függelék.

I.

A polgári iskolai tanítóképző intézetbe való felvé'el.

Az intézetbe pályázat útján vétetnek fel a hallgatók.

A hallgatók táppénzt nem fizetnek. Lehetnek: teljes ingyenesek, féldíjasok, 180 kor. vagy ebéd-segélyesek és segély nélküli bejárók.

A teljes ingyenesek az intézet internátusában kapnak minden díj nélkül ételmezést, lakást, fűtést és világítást.

A féldíjasok ugyanezen kedvezményt havi 18 K-ért élvezik.

Az ösztöndíjasok egyenkint havi 18 K. segélyben, vagy ingyen ebéd-kedvezményben részesülnek.

A pályázatot évenként a vallás- és közoktatásügyi miniszter rendeletével, rendszerint április vagy május hónapban teszi közzé az igazgatóság a vallás- és közoktatásügyi miniszterium „Hivatalos Közlöny“-ében és egyes tanügyi lapokban. A pályázati határidő május 31. A később érkezett vagy fel nem szerelt folyamodványok nem vehetők figyelembe.

A felvételt a nagymélt. vallás- és közoktatásügyi m. kir. miniszter úrhoz intézett s az áll. polg. iskolai tanítóképző igazgatóságához benyújtott folyamodványban kell kérelmezni. A kérvényben, melyre 1 koronás bélyeg illesztendő, világosan kiteendő, hogy az illető melyik szakcsoportra (nyelv- és történettudományi vagy mennyiség- és természettudományi) óhajtja magát felvétetni. Akik a zenei tárgyakban kellő jártasságot tudnak felmutatni, azok az ezen szakokkal kapcsolatosan szervezett zenei szakra is beiratkozhatnak. *Az állami kedvezményben részesülők* pedig a főszakokon kívül *valamelyik mellékszakra* (zenére vagy tornára) beiratkozni s azt rendszeren, egész éven át hallgatni tartoznak.

Az első évfolyamra azok vétetnek fel, akiknek elemi iskolai tanítói oklevelük vagy középiskolai érettségi bizonyítványuk van. Az utóbbiak azonban még az elemi iskolai tanítóképző-intézet pädagógiai tantárgyainak tananyagából külön felvételi vizsgálatot is tartoznak tenni.

A folytatólagos évfolyamokra azok vétetnek fel, kik az előző évfolyamot sikerrel elvégezték.

A folyamodványhoz, amelynek külső lapján a lakóhely pontosan megjelölendő (akár csak a felvételért, akár pedig ösztöndíjért is folyamodjék az illető), melléklendő bizonyítványok a következők:

1. Tiszti-orvosi bizonyítvány arról, hogy az illető teljesen egészséges.

2. A folyamodó előképzettségéről tanuskodó oklevél, vagy iskolai bizonyítvány. Abban az esetben, ha a folyamodó a folyamodás határnapján tanítói oklevéllel még nem rendelkeznék, mellékelheti az előző évről s a megfelelő osztály látogatásáról szóló igazolványát vagy értesítőjét, a beiratáskor azonban tartozik az előírt okiratokat bemutatni. Azon folyamodó, ki valamely alkalmazásban van, tartozik illetékes hatóságától működési bizonyítványt is mellékelni.

3. Hiteles községi bizonyítvány a szülők foglalkozásáról, vagyoni állapotáról, részletesen kimutatva azoknak minden forrásból eredő jövedelmét s a folyamodónak esetleg magánvagyonát.

4. Községi vagy más hiteles bizonyítvány a családtagok számáról, ezek életkoráról és arról, hogy hány gyermek van a családfő közvetlen gondozása alatt s hány van távol a szülői háztól.

A felvételtől az illetőket — a nagymélt. vallás- és közoktatásügyi m. kir. minisztertől leérkezett rendelkezés után — az igazgatóság értesíti.

A felvétel csak akkor válik végérvényessé, ha a folyamodónak tanítói pályára való alkalmasságát az intézeti orvos is megállapítja.

A miniszter által felvett hallgatók beiratkozása szeptember hó elején történik, még pedig:

A felvett hallgatók, erről szóló hivatalos értesítésük bemutatásával, a kitűzött s velük előre tudatott időben személyesen jelentkeznek az igazgatónál beiratkozás végett s beszolgáltatják pontosan kitöltött jelentkező-lapjukat.

Az újonnan felvett hallgatók a beiratkozás alkalmával megkapják leckeönyvüket és az intézet szervezeti és rendtartási szabályzatának egy példányát.

A folytatólagosan magasabb évfolyamba lépő hallgatók a beiratkozás alkalmával tartoznak lecke-könyvüket bemutatni.

Aki a beiratkozásra kitűzött időn túl jelentkezik, elfogadható okok alapján két hétig az igazgató, azontúl, de legkésőbbén október hó közepéig, csak a vallás- és közoktatásügyi miniszter engedélyével vehető fel.

Évközben az intézetbe hallgatóul belépni nem lehet.

II.

Magánúton való végzés a polgári iskola tanítóképző-intézetben.

A polg. isk. tanítók képesítő vizsgálatáról s az ezt megelőző évfolyam-vizsgálatokról a nagym. vallás- és közokt. m. kir. miniszterium által 1902. évi 539. eln. sz. alatt kiadott s a képesítő vizsgálatra készült jelöltekre nézve érvényben levő „Szabályzat” rendelkezik. (Kapható az egyetemi nyomdában. I. Vár, ára 50 fill.)

A magánúton való végzést a polg. isk. tanító-képesítő vizsgálati szabályzat 14—18. §-a a következőképen írja elő:

14. §. Felső nép- és polgári iskolai tanító-képesítő vizsgálatra bocsáthatók:

1. A polgári iskolai képzőintézetek azon hallgatói, akik a II. évfolyamot sikerrel végezték: az *I. képesítő vizsgálatra*; a *II. képesítő vizsgálatra* pedig azok, akik a képzőintézetek III. évfolyamát sikerrel végezték s az I. vizsgálatot sikerrel letették.

2. Kivételképen vizsgálatra bocsáthatók még mindazon okleveles elemi népiskolai tanító, ki képesítés után legalább egy éven át valamely nyilvános iskolában mint tanító működött, s ez egy évi tanítói gyakorlat után a polgári iskolai tanítóképző intézetben az I. és II. évfolyam tananyagából az osztályvizsgálatot magánúton sikerrel letette: az I. vizsgálatra; s ha a III. évfolyamról is letette a magán osztályvizsgálatot s az I. képesítő vizsgálatot sikerrel kiállotta: a II. vizsgálatra.

15. §. Az *énekből* és *testgyakorlásból* csak oly egyén bocsátható vizsgálatra, akinek a fentebb említett két tudománycsoport valamelyikéből már van képesítő oklevele, s e mellett igazolja, hogy a testgyakorlatban, illetőleg az énekben szakszerű kiképzést nyert.

A *nyelvumesteri* vizsgálatra jelentkezésnél legalább is elemi tanítói oklevél bemutatása követeltetik.

16. §. Vizsgálatra való bocsátásért a szünidei két hónap kivételével bármikor jelentkezhetni.

A jelentkezés a vizsgáló bizottság elnökségéhez intézendő kellően bélyegelt folyamodvány alakjában történik, melyben a jelölt világosan kifejti, hogy a II. fejezetben felsorolt képesítő vizsgálatok közül melyikre kíván bocsáttatni.

A folyamodványok a polgári iskolai képző intézetek igazgatóinál, mint a vizsgáló bizottság alelnökeinél nyújtandók be.

17. §. A folyamodványokhoz melléklendő:

a) életrajz, melyben a jelölt eddigi összes tanulmányai szolgálata s foglalkozása egészen a folyamodvány benyújtásának idejéig időrendben, röviden és hitelesen elő vannak adva; megemlítendő benne a jelölt nyelvismerete is;

b) a jelölt keresztlevele vagy születési bizonyítványa;

c) a jelölt elemi népiskolai tanítói oklevele; esetleges szolgálati bizonyítványa;

d) közszolgálatban álló egyéneknek közvetlen előljárójuk által kiállított minősítvényi táblázat, másoknál illetékes hatóságuk által kiállított erkölcsi bizonyítvány;

e) orvosi bizonyítvány arról, hogy a jelölt testi épség szempontjából kifogás alá nem esik.

18. §. A polgári iskolai tanítóképző-intézet kötelékében álló jelöltek jelentkezésénél a jelentkezésnek megszabott alaki kellékeit az intézet igazgatója egyszerűsítheti.

Azokon kívül, miket a szabályzat 14. és 17. §-aiban a magánvizsgálatokra nézve elmond, még a következők veendőik figyelembe:

1. Hogy valaki magánúton végezhesen, ahhoz nem kívánatik meg, hogy az illető beiratkozzék a polgári iskolai tanítóképző hallgatói közzé, hanem csak a vallás- és közoktatásügyi miniszterhez címzett folyamodványát kell az intézet igazgatóságához benyújtani a magánvizsgálati engedély megadásáért. A folyamodvány, melyhez a szabályzat 18. §-ában felsorolt okiratok csatolandók, a polg. isk. tképző igazgatóságához adandó be.

2. Ha a folyamodó a most említett kérvénye alapján a vizsgálati engedélyt már megkapta, akkor kérelmezheti a vizsgálat napjának kitűzését, megjegyezvén, hogy magán osztályvizsgálatok az *iskolai évben csakis szeptember, január és május* hónapban tartatnak. A magánvizsgálatok ideje napi- és tanügyi lapokban minden alkalommal közzé tétetik.

3. Az egyes osztályvizsgálatok és az I. és II. képesítő vizsgálat között egy évnvi időköznek kell lenni.

4. A vizsgálati díj, mely a vizsgálatra való megjelenés napján

a vizsgálat megkezdése előtt fizetendő le, osztályonként és szakcsoportonként 40—40 kor. A képesítő vizsgálat díja 50—50 kor.

5. Magán osztályvizsgálatot csak egy egész szakcsoportnak (I. a szabályzat II. fejezetét) minden tárgyából lehet tenni, külön egyes körökből vagy éppen egyes tárgyakból magán osztályvizsgálatot tenni nem lehet; hasonlóan minden tárgyból kötelező a vizsgálat (így: Földrajzi gyakorlatok, Gyakorlati tanítás, Német nyelvi társalgás, Rajz stb.). Írásbeli vizsgálat teendő: a magyar- és német nyelvből s irodalomból, a mennyiségtani tárgyakból, tanítási tervezetből. A praktikumokból gyakorlati vizsgálat teendő. Vagyis a magán osztályvizsgálatnál az érvényben lévő tanterv összes tárgyai kötelezők, hasonló minőségben és mértékben, mint az az intézet rendes hallgatóitól megköveteltetik.

6. A polg. isk. tanítóképző minden szakcsoportját felölelő részletes tanterv a fentemlített egyetemi nyomdában kapható. A terv ára 68 fillér.

7. Megjegyzendő, hogy magánvizsgálati engedélyért csak azok folyamodhatnak, akik megelőzőleg már valamely nyilvános iskolánál egy évig mint tanítók működtek. Az érettségi bizonyítvánnyal folyamodók ezen kívül az el. tképzőben előadott összes paedagógiai tárgyakból felvételi vizsgálatot tartoznak tenni.

8. Kivételképen azok is tehetnek polgári iskolai tanítók képesítő vizsgálatot, akik az egyetemen hallgattak, esetleg középiskolai (alap-, szak-) vizsgálatot tettek; ezek tanulmányainak elbírálását, illetőleg beszámítási módját, vizsgálatra bocsátatásuk feltételeit a szabályzat értelmében azonban esetről-esetre, mindenkor a vallás- és közoktatásügyi miniszter dönti el.

A PAEDAGOGIUM MAGYAR
FILOLOGIAI SZEMINÁRIUMA.

IRTA:

DR. GYULAI ÁGOST.

A PARADOXICUM MAGIS

ET DICTIONIS SYMPTOMATUM

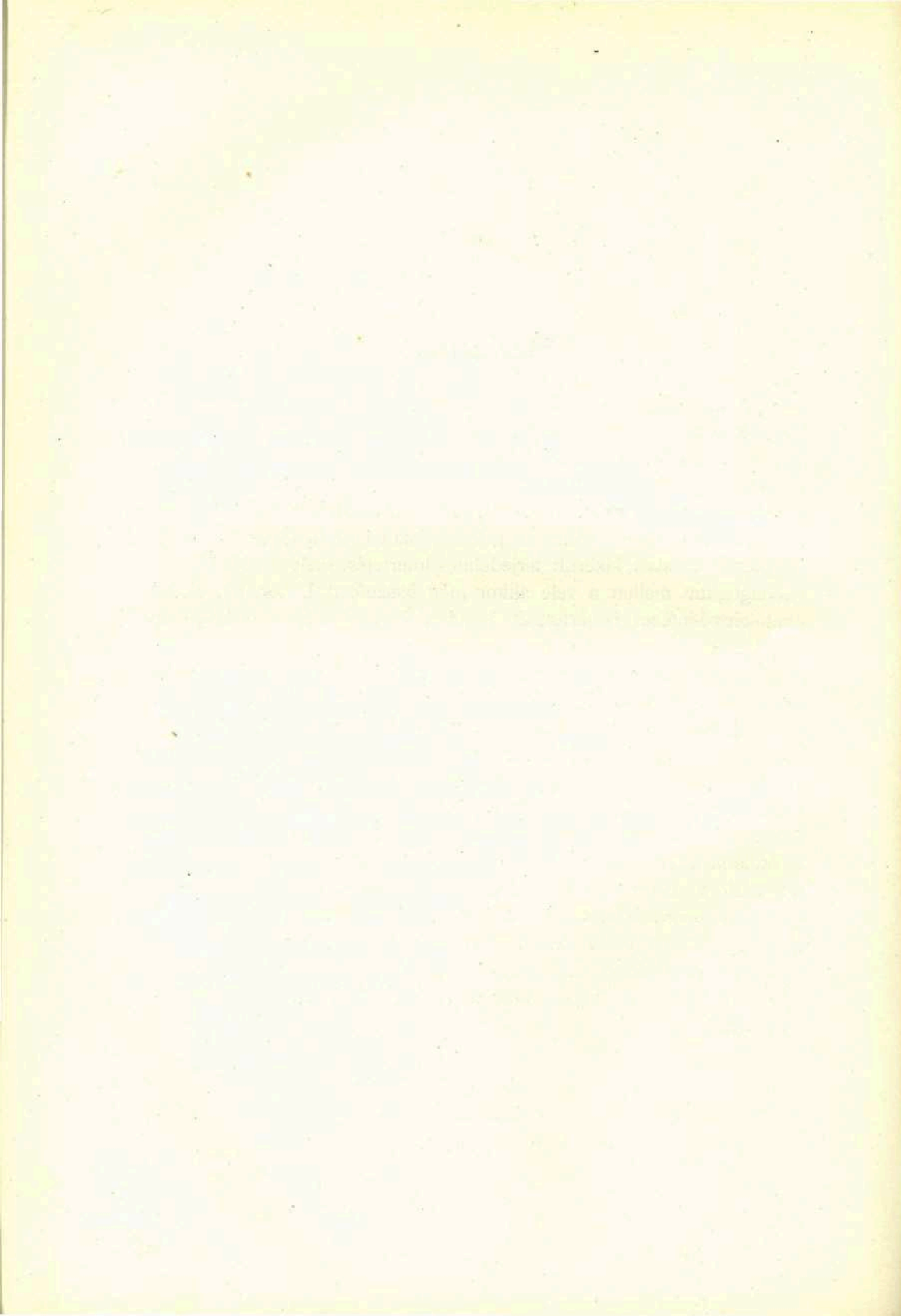
EST

DE CYCLO

Bevezetés.

A Paedagogium az utóbbi 10 évben, különösen az elemi tanítóképző-intézetnek telepünkéről való elköltözése óta nagy fejlődésen menvén keresztül, helyiségeinek és felszerelésének arányaiban, de képzőmunkája eljárásában is annyira megváltozott, hogy az intézet egykori érdemes igazgatójának, Gyertyánffy Istvánnak tollából 1882-ben „A budapesti állami elemi és polgári iskolai tanítóképezde multja és jelene“ c. alatt kikerült terjedelmes ismertetés, mely a voltaképeni Paedagogium mellett a vele akkor még összeforrt I. ker. áll. elemi tanítóképző-intézet ismertetését is adta, immár teljesen elévültnek tekinthető.

Mindennek tekintetbe vételével a Paedagogium tanári testülete elhatározta, hogy az újjáalakult intézetnek egész jelenlegi anyagi és szellemi állapotára vonatkozó kimerítő leírást tesz közzé. Minthogy azonban az egész intézetre vonatkozó teljes és részletes ismertetés egyszerre való kiadása nagyobb költséget igényelne, melyre fedezete nincsen, a testület úgy óhajtja e feladatot megvalósítani, hogy az intézet évi Almanachjában részletenkint adja ez ismertetést s ezt főiskolánk egyik egészen speciális, hasonló intézetek körében egyedül álló s talán legjobban fölszerelt intézményének, a *magyar filológiai szemináriumnak* leírásával az itt következő cikkben kezdi meg. Az intézet többi szemináriumának, laboratoriumának és tan-székének ismertetése egymásután fogja követni ez első részletet s a sort végül az intézet általános topografiai leírása fogja be-rekeszteni.

A Paedagogium magyar filológiai szemináriuma.

I. **A szemináriumokról általában.** Néhány német paedagogus újabb időben kétségbevonja a főiskolai előadásoknak, az ú. n. „Vorlesung“-oknak értékét és egyáltalában nem hajlandó semmiféle fontosságot sem tulajdonítani nekik, minthogy „mindaz, amit a tanár az illető tudomány rendszereként előad, a kézikönyvekben nagyrészt megtalálható.“ Theobald Ziegler, a straszburgi egyetem jeles paedagogusa, a *német diák*-ról írt könyvében¹⁾ igazságot szolgáltat ugyan evvel a rideg fölfogással szemben a főiskolák régi előadó módszerének, mikor az élőszó erejének maradandó értékét hangsúlyozza; de ő sem fogadja el ezt a módot a főiskolai tanítás egyetlen formájául. Utal rá, hogy már a középkori akadémiai oktatás is kitalált valamit segédeszközzül az előadások mellé, az ú. n. disputáció-kat, a vitákat. A skolasztikus tanítás alkonyával ezek a viták üres formává silányultak, eltűntek a főiskolai élet köréből. A természettudományok föllendülése, új módszerük: az indukció, a filológiának rendszeresebb művelése, mindezek együttvéve ráutalták, rákényszerítették a főiskolát egy másik, jobb tanítási formára, arra, mely az utolsó félszázadban teljes értékében kifejlődött: a főiskola immár rávezeti hallgatóját arra, hogy az előadások hallgatása mellett részt vegyen a tudományos vizsgálódásban és kutatásban, önállóan dolgozzék a laboratóriumban vagy szemináriumban, majd szabadabban és függetlenül, majd iskolásabb módon, szorosabb vezetés alatt. Azt is megjósolja a hirneves német paedagogus, hogy idővel a főiskolai oktatás súlypontja mindinkább a laboratóriumi és szemináriumi gyakorlatokra fog esni.

Valóban a német főiskolákon manapság már egész erejét kifejti e rendszer s a német tudományosság éppen ennek hatása alatt nem is enged ismert keménységéből és magvasságából; Európa többi nemzetének főiskolái, köztük a magyar főiskolák is mindinkább

¹⁾ Ziegler Th., Der deutsche Student am Ende des 19. Jahrhunderts. 10. Auflage mit einem Nachwort aus dem Anfang des 20. Jahrhunderts (Leipzig, 1908.)

meghódolnak a tanár és tanítvány közös munkásságának ez áldásos rendszere előtt.

Ma már nem képzelhető el főiskola, ha e nevet méltón óhajtja viselni, mely — bárminő speciális legyen is a célja — ne az ott előadott diszciplinákban való önálló munkára, ne a gondolkodásra és kutatásra nevelje a rábizott ifjúságot. A tanáraitól hallott anyag egyszerű reprodukciója nem nevelheti többé a főiskolai hallgatót nemzete intelligenciájának olyan tagjává, ki helyét a modern életben minden tekintetben megállja. Meg kell tanulnia diszciplinája eddigi eredményein kívül egyebet is, meg kell tanulnia és meg kell szoknia az önálló dolgozást, ami csak szemináriumokban és laboratóriumokban történhetik.

Ezekkel a gyakorlatokkal szorosan összefügg az is, hogy a tanár és a fiatal ember rendkívül közel jutnak egymáshoz s az együttes tudományos munkálkodás, az állandó érintkezés minden tekintetben nagy nevelő hatással van az ifjúságra.

A következőkben a Paedagogiumnak egyik ilyen tudományos munkára nevelő intézményét, a modern filológiai szemináriumot óhajtjuk bemutatni.

II. A szeminárium története. Mikor e sorok írója, éppen 10 évvel ezelőtt, Király Pál örökébe lépve a Paedagogium egyetlen magyar nyelvi és irodalmi tanszékét elfoglalta, a magyar filológiai tanulmányokat az intézetben bizonyos megállapodott stádiumban, de némileg szűk keretek közé szorítva találta. A jelöltek évfolyamonként heti 5—5 órában előadást hallgattak ugyan, az I. évfolyamon általános nyelvtudományt, magyar nyelvtant, stilisztikát, retorikát és az 1526-ig terjedő nemzeti irodalom történetét (mind ezt heti 5 órában!), a II. évfolyamon esztetikát, verstant, poetikát és nemzetünk irodalmának történetét 1526—1820-ig, a III. évfolyamon nemzeti irodalomtörténetet 1820-tól napjainkig; ez előadások hallgatásán és a félévvégi kollókviumokon kívül azonban semmi egyéb munkában nem volt részük a jelölteknek és sem *rendszeres* dolgozatok készítése, ami gyakorlatilag erősítette volna szerzett ismereteiket, sem szakkönyvtár, mely könnyen, — ha kell — minden percben hozzáférhető olvasmánnyal látta volna el őket, nem szerepelt tanulmányaik rendszerében. Ez a rendszer, ha a középfokú oktatás (tanítóképzőintézetek és valódi középiskolák) fölé épített Paedagogiumban¹⁾ elég időt szánt volna a jelzett

¹⁾ A Paedagogiumba való fölvételre vagy a tanítói diploma vagy a középiskolai érettségi bizonyítvány jogosít.

diszciplinák rendszerének főiskolai nivón való tárgyalására, legalább kellő kész ismeretanyagot juttatott volna a hallgatóknak; önálló tudományos munkára és érdeklődésre, e munkálkodás módszerére azonban, mely nélkül pedig ma már a polgári iskola tanára sem állhat helyt a fejlődő magyar közoktatás életében, így sem adott volna egyáltalában semmiféle ösztönzést. Minthogy azonban oly óriási anyagra, minőt évfolyamonként, pl. mindjárt az I. évfolyamon a polgáriskolai tanárképzés tanterve a magyar filologiai studiumban természetszerűen kiszab, a heti 5 óra nevetségesen kevés volt, mert e tanterv úgyszólván azt kívánta, hogy heti 5 órán rendszeresen, főiskolai nivón mindaz előadassék, amire a tudományt szűkebben mérő elemi tanítóképzőnek már 1882-től kezdve összesen heti 8, az 1903. évtől kezdve pedig meg már éppen összesen heti 11 órája volt az I—III. osztályban, — ilyen körülmények között az a főtebb említett cél sem volt elérhető, hogy a hallgatók legalább kellő mennyiségű ismeretanyagot kaphattak volna útravalóul életük feladatához.

E sorok írója mindjárt a katedrára lépésének első esztendejében vigasztalannak látván az előadásoknak mértékéből előálló helyzetet, teljesen hiányzóknak a munkára nevelés gondolatát és eszközeit, azonnal sürgetni kezdte az intézet akkori vezetőjénél, néhai Kiss Áronnál az ügy rendezését. Az ő megértő lelken múlt — s ezért ma is hálás megemlékezés illeti a sírban pihenőt — hogy már a második esztendővel, 1904 őszén megindulhatott a fejlődés, egyelőre csak abban az irányban, hogy megkezdődött egy kis szakkönyvtárnak egybeállítása, mely közvetlenül a tanár kezén lévén, egyúttal a hallgatóságnak is bármely szükség fölmerülésekor kellő időben azonnal rendelkezésére bocsátható volt.

Addig t. i. a Paedagogiumnak körülbelül 9000 kötetnyi egész könyvtára, a még Gyertyánffy István igazgatása alatt készült nyomtatott katalógus szerint, *együttesen* kezeltetett az irodában is elfoglalt egyetlen nevelő-segédtanár által, természetesen csak mellékesen s minthogy összesen csak heti 3 órában állott a hallgatók rendelkezésére, egyáltalában igen illuzórius módon felelt meg hivatásának.

1904 őszén Kiss Áron teljesítette azt az óhaját, hogy a közös könyvtárból kiszakíttassék mindaz, amit e sorok írója a megalapítandó magyar nyelvi és irodalmi szeminárium könyvtárába alkalmasnak itél, — körülbelül 1000 kötet, sajnos többnyire régi elavult művek s azok egy része is hiányos. Ezzel egyidejűleg az addigi másodemeleti két ablakos szűk kis szoba helyett a földszinten nagyobb tantermet is kapott a magyar filologia, hol 2 fali szek-

rényben a könyvek is elhelyezhetők voltak s azonnal kezdetét vette, legalább embrionális formában a hallgatók szemináriumi foglalkoztatása. A könyvtár, rendezése után, kezdettől fogva minden percben rendelkezésre állott az ifjuságnak s annak használatára folytonosan buzdítást is nyert. A szemináriumi élet azonban, melynek nyomon kellett kísérnie az előadásokat, már kezdettől fogva nem merülhetett ki pusztán a remekírók és az egyelőre szűkebb mértékben meglevő szakművek olvasásában, hanem igényelte a hallgatóságnak önállóságra törekvő irodalmi kísérleteit, szakkérdésekről szóló dolgozatok előkészítését, megírását és bírálatát.

Ebből a csirából hamarosan nőtt ki a mai magyar filológiai szeminárium terebélyes fája. A szeminárium az 1905/6. tanévben már felköltözött mai helyére, az I. emelet északi szárnyába, dolgozóhelyiséget is kapott 12 dolgozóasztallal, kézi könyvtárral s a hallgatók írásai, könyvei számára való fiókos szekrényekkel; megindult az irodalmi érdeklődésből táplálkozó dolgozáshoz szükséges tudományos felszerelés gyarapodása, első sorban a könyvtár fokozatos kifejlődése, részben rendkívüli dotációk segítségével, melyekből először Király Pálnak különösen a régi magyar irodalomban gazdag könyvtárát vásároltuk meg, azután az újabb szakirodalom számos termékét; megindult az intenzívebb munka a hallgatókkal való egyénenkinti foglalkozásban. Mindennek szervezéséhez, a könyvtár és a munka berendezéséhez e sorok írójának — aki szívesen s lelki örömmel tette — eleinte, néhány éven át, egész napi munkája szükséges volt, amire jól emlékezhetik néhány akkori lelkes tanítványa és a munkában segítőtársa. Az ifjuság maga is örömet talált a megindult szemináriumi életben s bizony sokan vannak, már a szemináriumnak első kezdetlegesebb éveiből is — mind ismerjük s számon tartjuk őket — kik a tudományos érdeklődés erős impulzusát s mondhatnám az önállóságra törekvő munkának megszokását vitték ki magukkal pályájukra.

Kiss Áron igazgatónak nyugalomba vonulásával — bár az addigi tradícióknak lehetőleg tiszteletben tartása mellett — néhány esztendőn át az *erős föllendülés* korszaka köszöntött be általában a Paedagogium fejlődésében, de különösen a magyar filológiai szeminárium életében. Ez a föllendülés körülbelül egybeesett azzal a változással, hogy az intézet ügyeinek vezetése a Vallás- és Közoktatásügyi Miniszteriumnak elnöki osztályából abba az ügyosztályba téteztett át, mely akkoriban már fényesen kipróbálta erejét avval is, hogy szakavatott módon vezette és fejlesztette az elemi tanítóképző-intéze-

teket. A szeminárium ez újabb néhány év alatt megkapta mindazokat az anyagi és szellemi föltételeket, melyek teljesen intenzív és értékes munkálkodásra képesítik. Könyvtára hatalmas szakkönyvtárrá nőtt, Kiss Áron becses könyvtárának a Miniszterium útján történt megvásárlásával, Semsey Andor főrendiházi tag ajándékaiként néhai Katona Lajos egyetemi tanár könyvtára nagyobbik s rendkívül becses részletének, mintegy 500 kötetnek átvételével, továbbá az egész intézeti könyvtárra szánt évi 5000 koronányi dotáció egy jó részének évenkénti felhasználásával; felszerelése szemléltető és egyéb eszközökben is szépen kifejlődött az évi 400 koronányi állandó dotáció segédelmével. Megkapta — az elemi tanítóképző-intézetnek a Paedagogium épületéből való kiköltözése után — a fejlődéséhez szükséges helyiség-szaporulatot is, melyet a könyvtár és a felszerelés nagyarányu gyarapodása, a szemináriumi foglalkozásnak mind intenzívebbé válása, a hallgatók számának növekedése s az intézetben szervezett képezdei tanárjelölti Apponyi-kollegiumnak a magyar filológiai szemináriumhoz csatolt része is szükségessé tett: 1911-ben addigi 3 helyiségéhez még két tágas helyiséget kapott.

Megkapta azonban a szeminárium ugyanezen érában működéséhez és teljes kifejlődéséhez a szükséges szellemi feltételeket is, mikor hosszas várakozás, reménykedés és szorgalmazás után valószínűsággá lett, hogy a magyar nyelv és irodalom tudományának, e két nemzetalkotó és nemzetnevelő tényező studiumának végre kellő súly és méltányos idő jutott osztályrészül a polgáriskolai tanárképzés tantervében s helyet kapott a képzés rendszerében, hivatalosan heti óraszámban kifejezve, a szemináriumi foglalkozás is, melyet addig tisztán saját jószántából s az ügy szeretetétől vezérelve, a tanterven s rendes óraszámokon kívül — tehát voltaképpen tilosban — rendszeresített volt e sorok írója.

A Vallás- és Közoktatásügyi Miniszterium megbízásából a testvérintézet szaktanára, Tolnai Vilmos, Erzsébet-nőiskolai tanár és e sorok írója átdolgozták a magyar nyelvi és irodalmi tantervet, nem bővítve magát a tanulmányi anyagot, csak részletesebben kifejtve és elrendezve azt a három évfolyam heti 15-ről 23-ra növelt magyar nyelvi és irodalmi óráinak számában, ezenfelül beillesztették a tantervbe évfolyamonként heti 1—1 órában a szemináriumi foglalkozást is, megjelölve abban a szemináriumi foglalkozásnak összefüggését a tanárképzés ezen részletének céljával. Ez a cél, e sorok írójának fogalmazásában következő módon van beillesztve a tantervbe: „Cél: A polgáriskolai tanár- és tanárnőjelöltek teljes ki-

képzése a magyar nyelvnek és irodalomnak, e nemzetalkotó tényezőknél minden irányú s a kapcsolatos világirodalmi műveltséget sem figyelmen kívül hagyó beható ismeretében, hogy Magyarország jövőendő polgárságát, saját gyökeres nemzeti műveltségük alapján, erős magyarérzésű nemzedékké nevelhessék. A képzésben nem hanyagolható el teljesen az a cél sem, hogy a jelöltek — anélkül, hogy a szaktudóssá képzés előtérbe nyomulna — e nemzeti tudományban való önálló, módszeres munkásság kifejtésére is ösztönzést nyerjenek silyen módon esetleg hozzájáruljanak egyrészt a nemzeti tudományok fejlesztéséhez, másrészt a polgáriszkolai tanári kar színvonalának emeléséhez." (L. A Paedagogium 1908/9 évi Almanachja 7. lap.) Ez a miniszteri megbízásból kidolgozott s azután jóváhagyott és életbelépett tanterv adott alkalmat és okot arra is, hogy a nyelvtudomány és az irodalmi segédtudományok katedrája az irodalomtörténetétől külön választassék vagyis hogy még egy-egy új katedra szerveztessék úgy a Paedagogiumban, mint az Erzsébet-nőiskolában e nemzeti studiumok számára s hogy a munka még intenzívebbé tételére ez új helyek megfelelő szakemberekkel töltsenek be. Ennek megfelelően a Paedagogiumban, e sorok írója voltaképeni szaktudományának, a nemzeti irodalomtörténetnek katedráját tartván meg magának, 1908-ban a nyelvtudományi tanszékre Dr. Erdélyi Lajos, egyetemi magántanár neveztetett ki. Ezek szerint jelenleg a teljesen kifejtett magyar nyelvi és irodalmi képzés két tanár vezetésével az I. évfolyamon heti 10 órában történik, melyből 4 óra az 1. félévben az általános nyelvtudománynak, a 2. félévben a magyar nyelvtannak, 2 óra az 1. félévben a stilisztikának, a 2. félévben a retorikának, 3 óra az egész éven át a magyar nemzeti irodalom 1606-ig terjedő részének rendszeres előadására, 1 óra pedig az egész éven át a szemináriumi foglalkozás központi vezetésére és irányítására fordítatik; a II. évfolyam munkája szintén heti 10 órában folyik, melyből 5 óra az 1. félévben az esztétikának, a 2. félévben a verstannak és poétikának, 4 óra az egész éven át nemzeti irodalmunk 1606—1820-ig terjedő részének rendszeres előadására, 1 óra pedig szemináriumi munkára van szánva; a III. évfolyam heti 6 órájából 5 óra egész éven át a XIX. századi magyar nemzeti irodalom előadásának, 1 pedig a szemináriumi foglalkozásnak jut.

E föltételeknek 1908. őszén történt megvalósulása óta a Paedagogium magyar filologiai szemináriuma főszerelésében mindjobban fejlődővén ma már teljes erejében végzi munkáját s mindazoknak, kik meglátogatták s munkáját és annak eredményeit megfigyelhették, elismerését vívta ki: így többek közt különösen — kinek ítélete

természetesen a legértékesebb — a budapesti egyetem szakférfiát, Riedl Frigyes professzorét, ki egy alkalommal egy egész délelőttöt töltvén a szemináriumban — bizonyára sok jóindulattal és barátsággal — a szemináriumot messze túlbecsülő nyilatkozatot tett a hallgatók előtt, mely szerint „sajnálja, hogy nem ebben a szemináriumban nevelődött“. A szemináriumnak a vendégkönyvben bejegyzett számos látogatója, köztük több külföldi szakember Európa különböző országaiból, sőt a messze Japánból is, tetézték ez elismerést azzal a nyilatkozattal, hogy a nemzeti nyelv és irodalom studiumának ilyen jól felszerelt és intenzíve munkálkodó speciális főiskolai intézményét sehol hasonló iskolában nem látták.

E szeminárium, melyet fejlődésének története után felszerelésében és munkájában is bemutatni óhajtunk, mai állapotában és fejlettségében intézetünknek valóban értékes specialitása.

III. A szeminárium felszerelése. A) *Helyiségei.* Egy jól működő szemináriumnak anyagi feltételekre vagyis alkalmas helyiségekre s jó felszerelésre ép úgy szüksége van, mint szellemi feltételekre, köztük főképen céltudatos vezetésre. A szeminárium lényegét voltaképpen e három teszi: helyiség, felszerelés és vezetés. Egyik fontosabb, mint a másik s bármelyik hiányzik is az intézményből, nem folyik benne az, amiért a szeminárium tulajdonképpen szervezve van, a tudományos érdeklődésre és önállóságra nevelő munka.

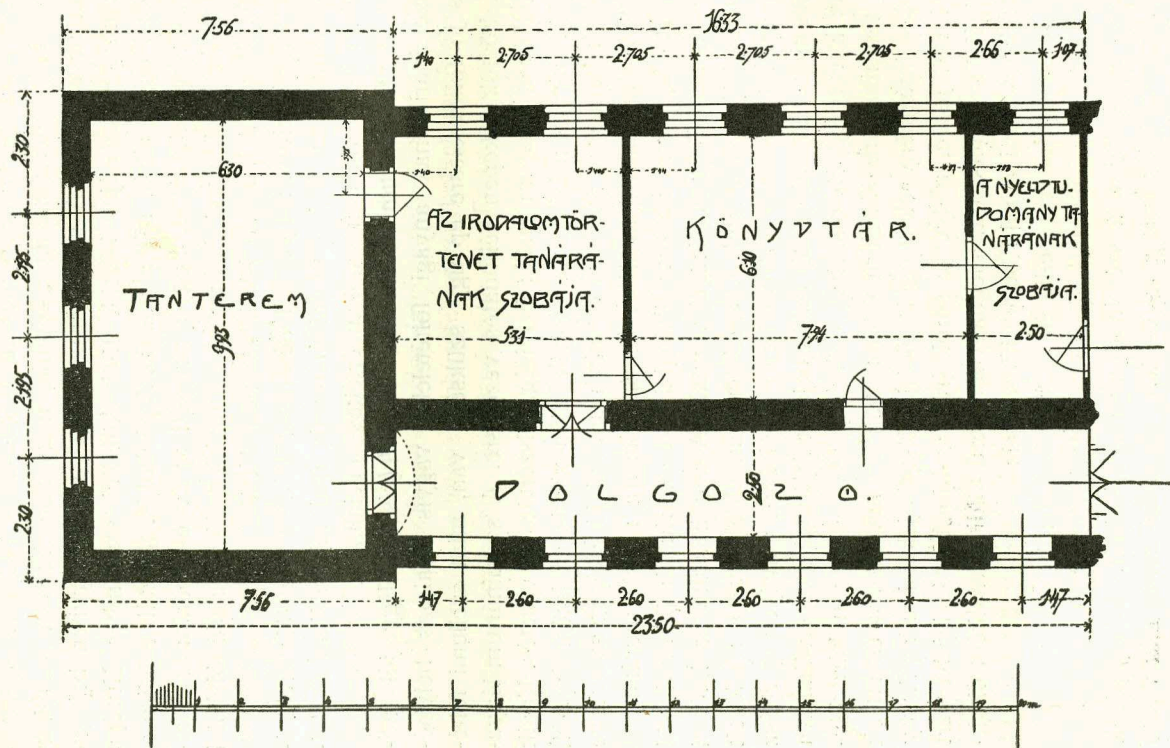
A Paedagogium magyar filológiai szemináriumának rendkívül alkalmas és megfelelő helyiségei vannak. A szeminárium az intézeti főépület északi szárnyának I. emeletén van elhelyezve a mellékelt 1. ábra szerint összesen 5 egybefüggő helyiségben, melyek az egész épületszárnyat betöltvén s két külön bejárat útján teljesen elválasztva lévén az intézet egyéb részeitől, csendes, zavartalan munkára hívnak. A szeminárium főbejárata fölött minden nevelésnek és ennek a speciális intézménynek is egyik főcélját óhajtja jelezni az az Arany Jánosból vett jelige, melyet e sorok írója az ifjúság zászlajába vert szeg jeligéjéül is választott, a legnagyobbyszerű földi feladatként óhajtván azt elfogadtatni a rája bízott ifjúsággal:

„Legnagyobb cél pedig itt a földi létben:

Ember lenni mindig, minden körülményben!“

Ez a cél köszönti a szemináriumba belépő ifjút. A helyiségek mind tágasak és világosak s az estéken vagy téli délutánokon való dolgozásra villamos világítással is el vannak látva. A helyiségek következőképen vannak beosztva a szeminárium céljaira: A külső folyosóról belépő azonnal a 6 ablakos *dolgozó helyiségbe* jut, mely

A MAGYAR FOLKLOKAI SZEMINÁRIUM ALAPRAJZA.

1. ábra. A szeminárium alaprajza.

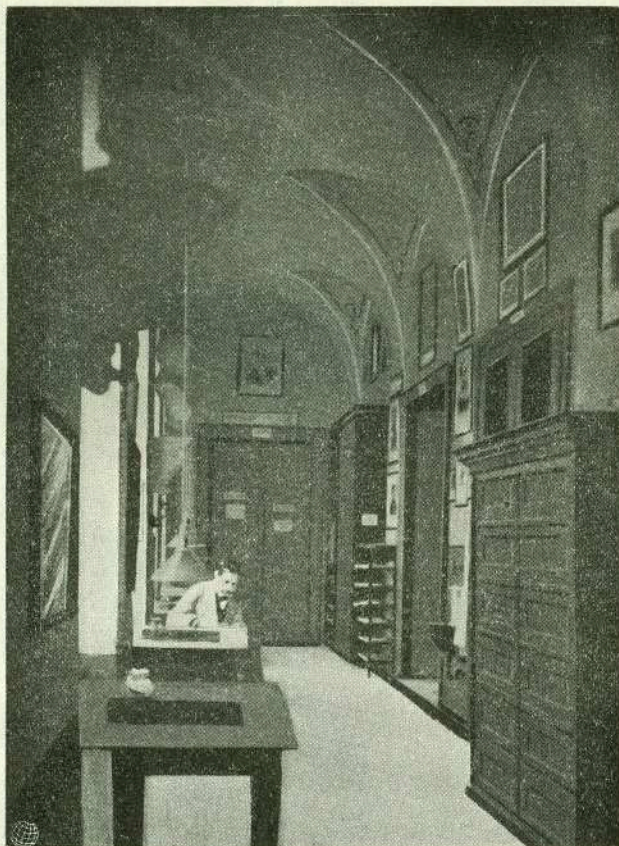
a hallgatóknak munkájához 12 dolgozóasztallal van felszerelve. A dolgozóhelyiség falait nemzeti irodalmunk 5 nagy egyéniségének, Aranyak, Petőfinek, Vörösmartynak, Széchenyinek és Eötvösnek mellszobrai ékesítik s ezenkívül nagy száma az irodalmi vonat-

2. ábra. A szeminárium dolgozó helyisége.

kozású képeknek s egyéb szemléltető eszközöknek, melyek stilszerűen díszítik a munka helyiségét s meleggé, otthonossá, kedvelté teszik a dolgozók számára. Valóban a napnak bármely órájában tekinthetünk be e helyiségbe, mely reggel 7 órától esti 8 óráig van nyitva a dolgozni óhajtok számára, sohasem találjuk üresen, legalább néhány

asztalnál mindig találunk foglalkozókat. Ezt bizonyára nemcsak a helyiség csöndje s kényelme okozza, hanem a helyiségben 2 szekrényben elhelyezett s a napnak minden órájában nyitva álló gazdag *kézi könyvtár*. E könyvtár egyik szekrényében az összes magyar nyelvi s irodalmi szakfolyóiratok összes eddigi évfolyamai föllelhe-

3. ábra. A dolgozó helyiség egy részlete.

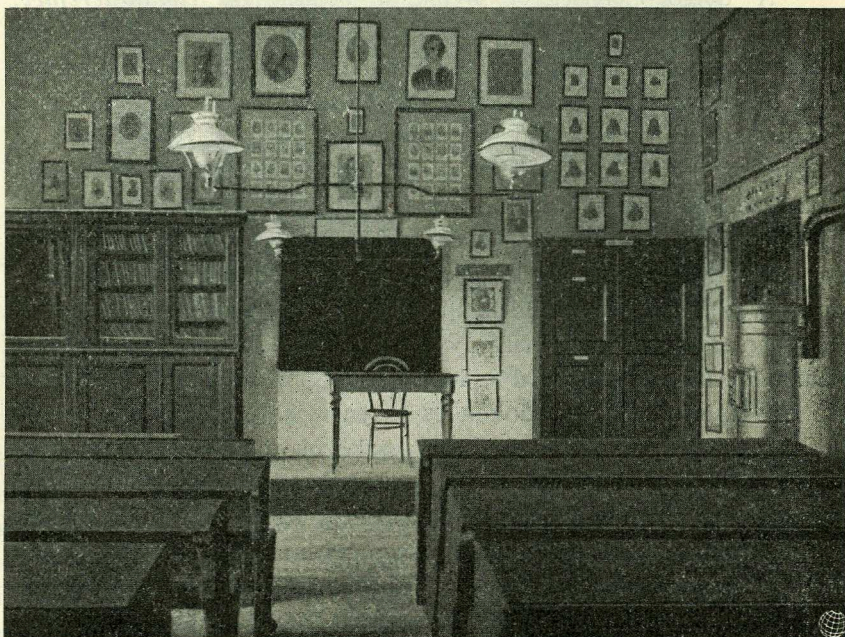
tők, mintegy 300 kötet; a másikban a szaktudománybeli összes létező kézikönyvek, alapvető u. n. standard-munkák, egyéb segédtudományok alapvető művei, továbbá bibliográfiai művek, lexikonok és szótárak — mintegy 150 kötet — állanak. A hallgatóság komoly főiskolai ifjúsághoz méltó módon megbecsüli ez értékes gyűjteményt, melyet egyik megbízott szénior (rendesen III. éves hallgató) tart rendben; az ifjúság dicséretére válik és érettségéről tanuskodik, hogy az

állandóan nyitva álló kézikönyvtárt, melyért mindnyájan egyetemlegesen felelősek, annyi éven át mindeddig nem érték nagyobb bajok. Egy ily kézikönyvtár, mint mindnyájuknak hasznos közvagyonja és köz-joga, az ifjúság szociális neveléséhez is hozzájárul egy szemernyivel s megbecsülése azt mutatja, hogy az ifjúság a szeminárium intézmény megértésének teljesen magaslatán áll. A dolgozóhelyiség látogatottságának okaihoz tartozik az is, hogy a kézikönyvtár mellett rendelkezésre állanak ott az ifjúságnak 2 polcon elhelyezve, legújabb számai az *összes szakfolyóiratoknak*, melyek a magyar nyelv és irodalom studiuma körébe vágnak, ezenkívül néhány magyar szemle és idegen nyelvű irodalmi revue, bibliografiai és más rokon folyóirat is, számszerint mintegy 40, melyeknek legfrissebb füzetét azonnal megjelenésük után haszonnal lapozgathatják a hallgatók. E folyóiratok olvasása egyébként — látni fogjuk — a szeminárium foglalkozás rendszeres munkájába szervesen be van illesztve. A dolgozóhelyiség felszerelését kiegészítik végül a 12—12 fiókkal ellátott iratszekrények is, melyeknek fiókjai a szemináriumban dolgozó hallgatók közt kiosztva lévén, ottani munkájuk technikájának megkönnyébitésére szolgálnak s valóban kényelmet biztosítanak a dolgozóknak e tekintetben is.

A dolgozóhelyiségből nyílik a bejárat az *előadó-terembe*. A bejárat fölirata: „Introite, nam et hic dii sunt!” (Lépjetek be, mert itt is istenek laknak!) előre jelzi a fogékony lelkű ifjaknak, hogy e teremben a magyarság félisteneiről, a nemzeti érzés és a magyar szellemi élet nagyjairól, továbbá a nemzeti palládiumról, a magyar nyelvről fog előadásokat hallani. Az előadó-terem a falakon elhelyezett képek, néprajzi, nyelvtudományi és irodalomtörténeti térképek s egyéb szemléltető eszközök sokaságával, mely úgyszólván egy tenyérnyi helyet sem hagy üresen, még inkább arra a magasztos nemzeti világra figyelmezteti az ifjút, melybe itt belépni fog. A 3 ablakos tágas tanteremben méreteinél fogva kényelmesen elfér 50 hallgató (körülbelül ennyi szokott lenni újabb időben egy-egy évfolyam hallgatósága.) Az előadó-teremben a padokon és a tanári katedrán kívül, továbbá a falakon felfüggesztett szemléltető eszközök mellett van egy szekrény a papírlemezekre ragasztott gazdag szemléltető képgyűjtemény, továbbá a szeminárium eddig készült s rendszeresen megőrzett szeminárium dolgozatok s végül a szeminárium könyvtár birtokában levő becses kéziratok, könyvészeti ritkaságok és unikumok számára; van egy szemléltető szekrény irodalomtörténeti emlékek, eredeti kéziratok stb. állandó kiállítására s egy szekrény, mely a könyvtár

4. ábra. A szeminárium előadó-terme.

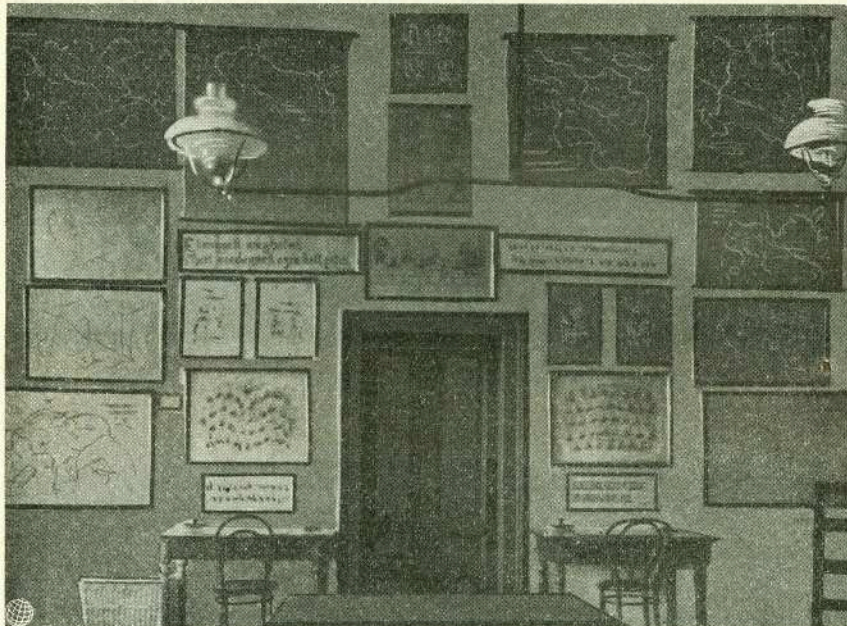
5. ábra. Részlet az előadó-teremből.

egy részét, az ifjuság kezére bízott u. n. tanuló-gyűjteményt tartalmazza. Egy külön, a szemináriumi dolgozatok felolvasásánál, megbírálásánál és tárgyalásánál használatos felolvasó asztal egészíti ki e terem felszerelését. E helyiség szemléltető gazdagsága bizonyára kedvet keltő hatással van az ifjakra s szintén meleggé, barátságossá teszi a komoly célú helyiség falainak látását, otthonossá a köztük való tartózkodást. A szemléltető képek e különösen gazdag, szinte zsúfolt kiállításának megokolását tartalmazza az a Comenius „Magna didaktika”-ja VIII. fundamentumából vett idézet, mely szembetűnőleg van elhelyezve e helyiség falán: „Bonum erit omnia in classi quavis tractari solita per parietes eiusdem auditorii depingi.” (Jó minden, ami az osztályban tárgyalatni szokott, az illető tanterem falain ábrázolni.) Ez a helyiség szolgált eddig a magyar nyelvi és irodalmi szakelőadásokon kívül az ifjúsági kör irodalmi szakosztályi üléseinek és előadásainak színhelyéül is.

A tanteremből, de a dolgozóhelyiségből is, nyílik egy-egy bejárat a mellettök levő 2 ablakos helyiségbe, az *irodalomtörténet tanárának dolgozószobájába*, mely azonban egyúttal a szakkönyvtárnak egy részét, az irodalomtörténetit, továbbá stílszerű ódon rácsos szekrényekben a legértékesebb könyveket, a „Régi magyar könyvtár” című gyűjteményt tartalmazza. A helyiségnek mind a négy fala a mennyezetig könyvekkel van fedve, van benne azonkívül 2 dolgozóasztal és egy kis tanári kézikönyvtár is. Itt mint a szeminárium vezetőjének s a könyvtár felelős őrének helyiségében van elhelyezve mindezekon kívül a reverzálisok szekrénye s a szemináriumi vendégkönyv. E helyiségnek van kijárata a dolgozóhelyiségbe is, hogy a tanár a dolgozóasztaloknál elfoglalt hallgatóknak bármikor segítségére lehessen.

Ugyancsak összeköttetésben áll az irodalomtörténet tanárának szobája a mellette levő 3 ablakos nagy tágas *könyvtári helyiséggel* is, mely a könyvtárnak másik részét, főképpen a nyelvtudomány, az irodalmi segédtudományok s az idegen irodalmak köréből való könyveket tartalmazza 3 nagy, a mennyezetig-érő szekrényben. Ebben a helyiségben, honnan közvetlenül a magyar nyelvtudomány tanárának szobájába juthatni, van elhelyezve egyúttal a könyvtár leltára, cédulakatalógusa, a szakkatalógusok, továbbá különböző repertóriumok. Ez szolgál végül 5 berendezett dolgozóasztalával s szertárával dolgozóhelyiségül az elemi tanítóképzőintézeti tanárjelöltek Apponyi-kollégiumának azon tagjai számára, kiknek főtárgya a magyar nyelv és irodalom, s kik mint ilyenek ehhez

a szemináriumhoz vannak beosztva, továbbá esetleg olyan paedagogiumi hallgatók számára, kik mélyebbre ható, teljesen zavartalan és csöndes tanulmányozást s nagyobb könyvészeti apparátust igénylő munkával vagy idevágó grafikonok és térképek készítésével vannak elfoglalva. E helyiségnek szabadon maradt falait is szemléltető képek, grafikonok, irodalmi vonatkozású jelígek, irodalmi térképek stb. teszik barátságossá és tanulságossá.

6. ábra. Részlet az Apponyi-kollégisták dolgozó helyiségéből.

Ebből a teremből nyílik végül a *nyelvtudomány tanárának dolgozószobája*, 1 ablakos, de elég tágas helyiség. Ez szintén megfelelő bútorzattal van ellátva, falait hasonlóképpen a tanításnál használható szemléltető képek és térképek borítják. E helyiségből is ki lehet jutni a szemináriumon kívül eső külső folyosóra.

E helyiségek arányai s kedvező elrendezettsége eddigelé éppen megfelelők voltak a Paedagogium hallgatóinak számára képest arra, hogy a hallgatók mindnyájan helyhez jussanak a munkában. Kíváncsú, hogy ez a helyzeti egyensúly, mely jelenleg az intenzív foglalkozást lehetővé teszi, — ha kell, továbbfejlődés útján — jövőben, a hallgatók számának növekedésével is fennmaradjon.

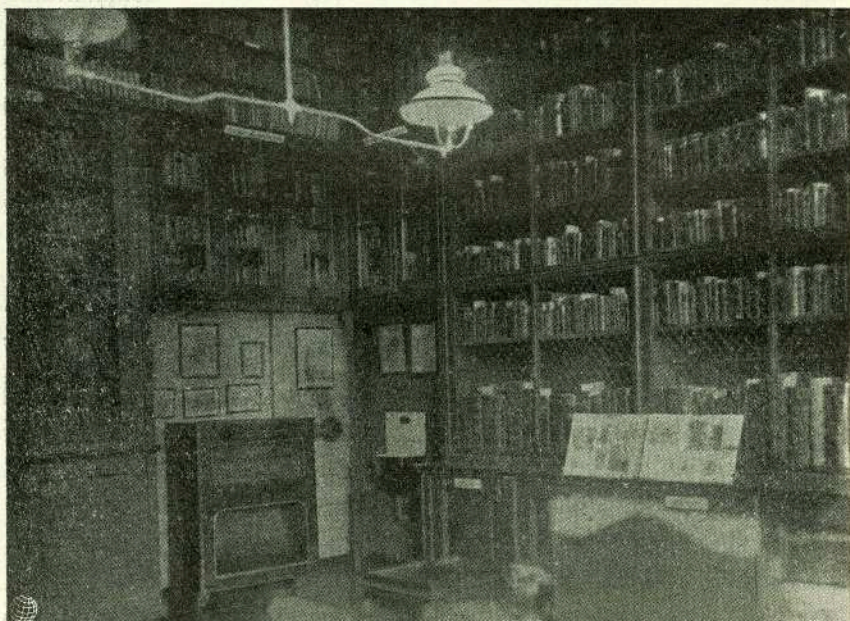
b) *A könyvtár.* A helyiség alkalmassága mellett azonban

éppen olyan fontos, ha nem fontosabb, anyagi feltétele a szemináriumnak a könyvtár. A könyvtár a filológiai szemináriumi foglalkozásban s általában a szellemi tudományok terén való munkásságban az, ami a természettudományokban a múzeumi gyűjteményanyag, a mikroszkóp, a lombik, a fizikai műszer stb. együttvéve. Nincsen tehát az a könyvtár, melyet a tekintetben túlságosan gazdagnak vagy éppen teljesnek mondhatnánk.

Mindamellett a Paedagogium magyar filológiai szemináriumának könyvtára, melynek felelős őre e sorok írója, a szemináriumi munka közben fölmerülő nem csekély igényeket javarészt kielégíti nemcsak mennyiség, hanem szakszerűség és tudományos érték tekintetében is. Az intézetnek egész körülbelül 20.000 kötetnyi könyvtára természetesen meg sem közelíti a külföldi nagy tanárképző-intézeteknek, pl. — si licet parva componere magnis — a párisi Ulm-utcai École normale supérieurenek (a középiskolai tanárképző-intézetnek) 250.000 kötetnyi könyvtárát, de már közeláll a sèvres-i tanárnőképzőintézetéhez, mely 30.000 kötetet tesz ki, s teljesen megállja a versenyt a mi intézetünkhöz teljesen hasonló francia Paedagogiumnak, a st-cloudi „École normale supérieure“-nek könyvtárával vagy a francia Erzsébet-nőiskoláéval, mely Fontenay-aux-Rosesban van. Az a 7000 kötet pedig, mely a Paedagogium egész könyvtárából a magyar filológiai szemináriumé, gazdagabb szakgyűjtemény (szerénytelenségnek ne vétessék ennek megemlétese!), mint a budapesti Eötvös-kollégiumé, melynek az összes tudományokra vonatkozó könyvtára 26.000 kötetet tesz ki, s ebből a magyar nyelv- és irodalomnak 3000 jut.

A Paedagogium magyar filológiai szemináriumi könyvtára 1000 kötetből 10 év alatt nőtt 7000 kötetté részint Király Pál, Kiss Áron és Katona Lajos könyvtárainak és a Bartalus István könyvtára megfelelő részének továbbá a Radnai Rezső min. tanácsos ajándékozta körülbelül 300 kötetnek bekebelezésével, részint az intézeti könyvtári dotáció egy jó részének fölhasználásával. A könyvtár megalakítása eddigi fejlődése folyamán mindent összevéve évenként átlag 4000 koronányi költséget vett igénybe. Király Pál és Kiss Áron könyvtárának megvásárlása főképen az ú. n. *régi magyar könyvtárt* tette a maga nemében — iskolai könyvtár létére — páratlan gyűjteménnyé, melyben 350 drb 1711 előtti, 800 drb 1711—1825 közötti magyar mű, mintegy 100 drb régi, a XVIII. századból s a XIX.-nek első feléből való folyóirat, néhány ritkaság és unikum, s mintegy 20 kötetnyi régi kézirat és körülbelül 100 irodalmi levél foglaltatik.

A könyvtár többi osztályai is eléggé gazdagok s szakcsoportjai a kötetek kerekszámával a következők: általános nyelvtudomány: 300 kötet, magyar nyelvtudomány: 500 kötet, irodalmi segédtudományok: 400 kötet, magyar irodalomtörténet: 1000 kötet, idegen irodalmak története: 350 kötet, művelődéstörténet: 500 kötet, új magyar irodalom 1825-től napjainkig: 1500 kötet, műfordítások: 300 kötet, régi magyar könyvtár 1711-ig: 300 kötet, régi magyar könyvtár 1711—1825-ig: 800 kötet, régi foliánsok: 30 kötet, kéziratok: 20

7. ábra. A szeminárium „Régi magyar könyvtár“-a.

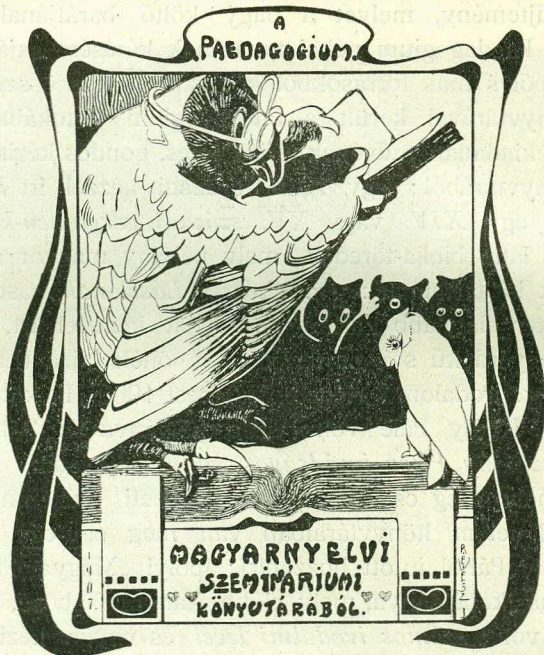
kötet, régi folyóiratok: 100 kötet, újabb folyóiratok: 400 kötet, tanulógyűjtemény: 500 kötet. Ez utóbbi a hallgatóság kezén van s 3 részre van elosztva külön-külön az I—III. évfolyam számára. Mindegyik évfolyam csoportját egy-egy hallgató kezeli. Az egyes csoportokban az illető évfolyam irodalomtörténeti tananyagához mért s az intézet tantervében „kötelező olvasmányok kánona“ címen felsorolt minimális olvasmányanyagból vagyis régibb és újabb remekíróink kijelölt műveiből van művenként 5—10 példány összegyűjtve. E tanulógyűjteménynek — mint látni fogjuk — kiváló szerep jut a szemináriumi foglalkoztatásban.

Egyébként a könyvtár értéke mindenestül körülbelül 50.000 korona. Nevezetességei közé tartozik egy 40 különböző kiadást tartalmazó *Hármas kis tükör-gyűjtemény*, továbbá a Régi Magyar Könyvtárhoz tartozó 2 darab *unikum* (egy régi magyar aritmetika 1677-ből és egy eddig ismeretlen kiadású régi magyar szakácskönyv 1698-ból), *Ipolyi Arnold* „Magyar Mythológiá”-jának az a példánya, mely valaha Lugossy Józsefé volt, mindezek Kiss Áron könyvtárából; *Arany Jánosnak egy rendkívül becses és terjedelmes eredeti kézirata*, az a dalgyűjtemény, melyet a nagy költő barátjának, Bartalus Istvánnak, a Paedagogium néhai tanárának kérésére saját gyermekkori emlékeiből s más forrásokból kórákkal együtt összeírt s mely Bartalus könyvtárával került a Paedagogium birtokába; *Brassai Sámuel* egy kiadatlan művének terjedelmes, gondos kézirata, szintén Bartalus könyvtárából; egy XVII. századi kézzel írt *közmondás-gyűjtemény*; egy XIV. vagy XV. századi *pergamen-kézirat*, egy lapra terjedő latin biblia-töredék, mely néhány magyar nyelvű lapszéli glosszát is tartalmaz: *gr. Székely Lászlónak*, Cserei Mihály és Apor Péter fiatalabb kortársának saját kezével írt, mindeddig kiadatlan, nagyérdekű s igen terjedelmes önéletrajza (Lásd: Pintér Jenő, A magy. irodalom története Budapest 1909., II. köt. 432. lap), mely valaha Király Pálé volt; szép példánya (a 3-ik ismeretes példány) *Pázmány Péter imádságos könyve* második, 1610-iki kiadásának, mely még csak a Magyar Nemzeti Múzeum s a Budapesti Tud.-Egyetem könyvtáraiban van meg egy-egy példányban (szintén Király Páltól jutott hozzánk); Ipolyi „Magyar Mythológiá”-jának egy másik példánya, mely előbb Kandra Kabosé, azután Kátóna Lajosé volt; *számos irodalmi levél* és egyéb kézirat, így pl. Aranytól, Petőfitől, Tompától, Brassaitól, Fáy Andrástól, Liszt Ferentől, Kriza Jánostól, Toldy Ferentől, Jókaitól, Gyulai Páltól, Szász Károlytól, Greguss Ágosttól, stb.; becses tulajdona a könyvtárnak *Riedl Frigyes* összes eddigi, nagyrészt kiadatlan egyetemi előadásainak szép kéziratos gyűjteménye, a Vasárnapi Ujság és a Budapesti Szemle teljes sorozata, stb., stb.

Az itt nagy vonásokban vázolt könyvtár mai fejlett állapotából természetszerűleg következik, hogy a legszélesebb körből vett különböző irodalomtörténeti és nyelvtudományi témák feldolgozásánál is csak ritka esetekben szorul a szeminárium a nagy budapesti közkönyvtárak segítségére, mert a szeminárium könyvtárának gazdag anyaga kiegészítve e sorok írójának szintén mintegy 6000 kötetnyi magánkönyvtárával, melyet kisegítésképpen egészen rend-

szeresen mindenkor a hallgatóság rendelkezésére bocsát, teljesen kielégítik a szükségletet. A könyvtár forgalma a reverzálisokból minden esztendőben összeállított statisztikai kimutatás szerint évenként átlag 3000 kötetre terjed.

E gazdag könyvtár könnyű használhatóságát természetesen elősegíti az, hogy — ami fontos egy könyvtárnál — az összes (egyébként a könyvtár művészi ex-librisével is ellátott¹⁾) könyvek

8. ábra. A szemináriumi könyvtár ex-librise.

mind be vannak kötve és kellőképen rendezve állanak a dolgozók szolgálatára. A leltáron kívül betűrendes cédulakatalógus, könyvalaku betűrendes nagy katalógus, szakcsoportok szerinti betűrendes katalógus s ezenkívül a könyveknek a szekrényekben szakcsoportonként a szerzők neve szerinti betűrendes elhelyezése tesz mindent és mindenki szá-

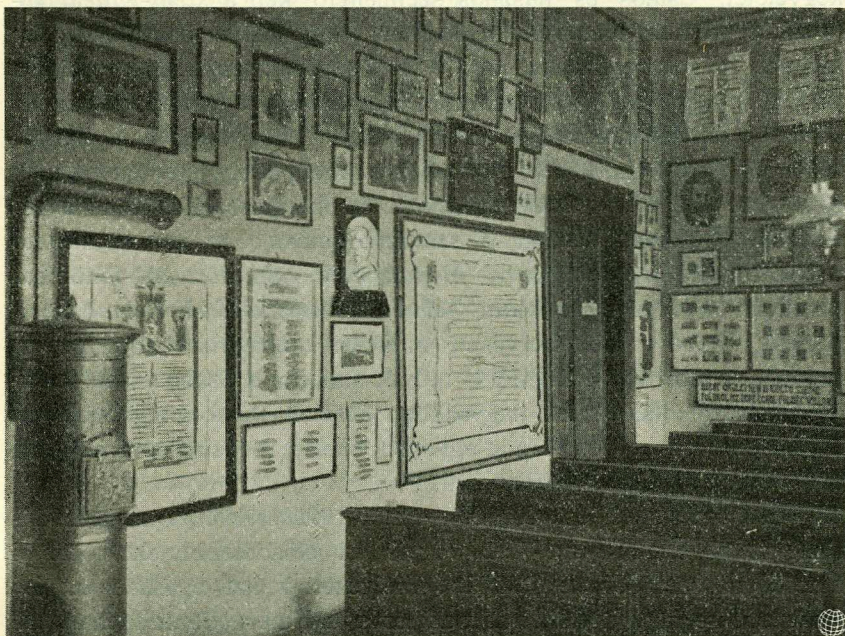
¹⁾ A könyvtár ex-librise Pallas-Athéné tudós madarának, a bagolynak motívumaiból van összeállítva és azt ábrázolja, hogy az öreg bagoly miként tart előadást 4 fiatal bagolynak, kik közül az I. éves tágranyilt szemekkel, a II. éves elég figyelmesen s értelmesen, a III. éves — sajnos! — némileg blazírtan, az Apponyi-kollégista pedig a választottak fehér köntösében szinte kissé nagyképűen hallgatja az előadásokat.

mára egy-két perc alatt megtalálhatóvá. Lassankint érezhetővé válik azonban a szeminárium könyvtár katalógusa kinyomatásának szükségessége, aminek kielégítése a közel jövő feladatai közé fog tartozni.

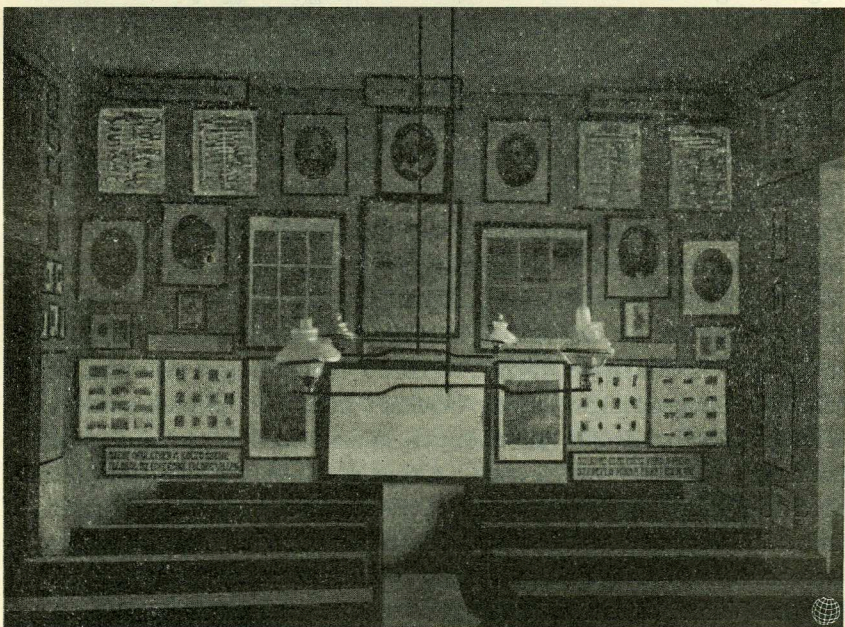
A könyvtárt természetesen elsősorban a szeminárium dolgozók készítésénél használják a hallgatók, de egyébként is minden nap rendelkezésükre áll. Használata olyan módon történik, hogy a kívánt könyvet, ha sürgős, *azonnal* kiadja a vezető tanár, vagy, ha a hallgató egy kártyát dob be az erre a célra szolgáló levélszekrénybe, a kért könyvet a vezető tanár vagy a neki segédként szolgáló Apponyi-kollégiumi tanárjelölt még aznap kikeresi és reverzális fejében a következő napon kiszolgáltatja. A reverzálisok betűrendes mutatóval ellátott dobozban mindenkor megmutatják, mely könyv kinél van, egy külön vezetett napló pedig arról ad felvilágosítást, hogy melyik hallgatónál miféle könyvek vannak. Az ilyen módon funkcionáló könyvtárban a könyv remélhetőleg nem marad véka alá rejtett világosság.

C) *Szemléltető és egyéb segédeszközök.* A szeminárium anyagi felszerelésének másik becses részét, mintegy 1200-ra rugó szemléltető kép, táblázat, irodalmi s nyelvészeti térkép, grafikon s egyéb szemléltető eszközök gazdag gyűjteménye teszi, melynek egy része vagy keretben üveg alatt vagy térképszerűen vászonra ragasztva s léccel ellátva — Comenius elve szerint — a szeminárium helyiségek falait borítja, másik része pedig papírlemezre ragasztva e célra szolgáló szekrényben van elhelyezve. A szemléltető eszközök e gyűjteménye lehetőleg felöleli mindazt, ami e téren megszerezhető vagy egyáltalában megjelent; s mindez a tárgy címének vagy nevének betűrendje szerint katalógusba van szedve s így szintén bármely pillanatban megtalálható a tanítás közben szükségessé váló szemléltetés céljaira. Így pl. megtalálhatók e gyűjteményben a *Korvin-kódexekre* vonatkozó eddig publikált összes facsimilék, melyek együttes szemlélete biztosabb képet adhat a hallgatóknak a Korvina jelentőségéről; megtalálható a *magyar klasszikusok arcképeinek* majdnem teljes gyűjteménye, melyeknek egy része az 1908-iki londoni magyar kulturális kiállítás rendezőjének ajándékaként került a szeminárium birtokába, egy másik része (Katona József, Madách, Kemény Zsigmond, Gyulai Pál, stb.) egy művészi hajlamu volt hallgatónknak, Balogh Sándornak munkája. Éppen ez teszi különösen értékké e gyűjteményt, hogy jó $\frac{1}{4}$ része a hallgatók saját készítménye. Szépirás és fényképezés, rajzolás és festés, mintázás, gipszöntés és faragás, a hallgatók

mindenféle ügyessége, melyet buzgalmuk s érdeklődésük táplál, összefogott e gyűjtemény gazdagítására. Egy része ennek, a grafikonok és irodalomtörténeti vonatkozású térképek egyenesen szeminaryumi dolgozatok mellékleteként vagy azok eredményeinek grafikai ábrázolására készültek, így pl. *Petőfi bolyongásainak* egy igen tetszetősen kiállított összesített térképe, mely eredetileg Mesterházy Jenő, jelenleg már tanítóképző-intézeti tanár dolgozatának melléklete volt; *Széchenyi utazásainak* egy rendkívül instruktív erejű szép nagy mappája, Váradi József jelenlegi Apponyi-kollégiumi tag paedagógiumi hallgató korában készített szeminaryumi dolgozatának melléklete, mely a Magyar Tudományos Akadémia Széchenyi-múzeumának tetszését annyira megnyerte, hogy másolatot készíttetett róla a térkép szerzője által; több más hasonló tárgyú grafikon mellett érdekes az, mely rajzban mutatja be azt, *hol írta Petőfi költeményeit*, szintén Váradi József munkája; egy térkép e címen *Anonymus topografiája* bemutatja, mit ismert Béla király névtelen jegyzője Magyarország földrajzából s következtetést enged vonni pogánykori mondavilágunk és költészetünk egy problematikus kérdésében. Számos ilyen és hasonló térképből, melyeknek egy jórésze készen van, melyekhez az anyagot is a hallgatók gyűjtötték a vezető tanár utasításai szerint s melyeket részleteikben is a hallgatóság állít egybe, egy rendszeres *irodalomtörténeti atlasz* van készülöben; ezt szépen kiállítva, művészi címlappal ellátva, e sorok írója a Magyar Irodalomtörténeti Társaságban óhajtja bemutatni, mint a paedagógiumi magyar filológiai szeminaryumi munkálkodás egyik eredményét. E gyűjtemény speciális érdekességei közé tartozik egy eddigelé 120 folio lapra terjedő *Petőfi-ikonografia*, sok év gyűjtő munkájának eredménye, melyben a Petőfi életére és munkásságára vonatkozó összes létező képek, illusztrációk, facsimilék, stb. össze vannak gyűjtve, tárgyi rokonság szerint csoportosítva s ügyes kiállítással kartonlapokra feszítve. E gyűjtemény második része, Petőfi költeményeinek összes illusztrációi a gyűjtemény első részéhez hasonló egybeállításban, most készül s körülbelül szintén 100 folio lapra fog terjedni. E gyűjtemény, mely egyetlen a maga nemében, már eddigi terjedelmében is nagyon megnyerte Petőfi egyik rajongó tudósának, Riedl Frigyes egyetemi professzornak tetszését. Szép gyűjteménye van a szeminaryumnak *Deák Ferenc* majdnem összes megjelent arcképeiből, melyek az előadó-terem egyik falán a híres husvéti cikk egy példánya köré elhelyezve ápolják a haza bölcsé iránti

9. ábra. Részlet az előadó-terem képgyűjteményéből.

10. ábra. Az előadó-terem Shakespeare-fala.

kegyeletet. Csinos és hasznos szemléltető kép a *szent-galleni klostor* legrégebb madártávlati képének fali képpé nagyított, szép kivitelű másolata, szintén egy volt hallgató munkája; továbbá a pogány magyar vallásra vonatkozó, *samánokat* és *samán készségeket* ábrázoló fali képeknek Gerő Lajos hallgató által készített sorozata; különböző nyelvtudományi vonatkozású mappák gyűjteménye, ezek egy része a *nyelvek osztályozásának* témájához szolgáló szemléltető eszközök gyanánt készült a szemináriumban; effajta szemléltető térkép a *pogány magyarok mondaszerű kalandozásait* feltüntető grafikon; művészi produktum *Jókai Mór mellképének életnagyságú reliefje*, mely a hozzátervezett művészi mahagóni-kerettel együtt Balogh Sándor volt hallgatónk műve; unikum a Szabó József jelenlegi hallgató által eredeti nagyságban készített, fába faragott teljesen hű hasonmása a fennmaradt egyetlen hiteles rovásírásos emlékek, az *enlakai unitárius feliratnak*.

Teljesen speciális része az effajta fölszerelésnek a szeminárium ú. n. *Shakespeare-fala* vagyis az előadóteremnek a tanári katedrával szemben levő falán elhelyezett s azt egészen betöltő Shakespeare képgyűjtemény, mely ezen a címen „Shakespeare Magyarországon“ a magyarországi Shakespeare-kultuszra vonatkozólag foglal magában számos, többnyire a hallgatók gyűjtő és tanulmányozó munkáját, rajzoló- és festőművészetét dicsérő képet és táblázatot. Együtt vannak ott az összes magyar Shakespeare-premierek színlapjai egy facsimile-gyűjteményben, melyet az 1908-iki londoni magyar kulturális kiállításról kapott ajándékba e sorok írója; ott vannak Shakespeare-nek és jelesebb magyar fordítóinak, esztétikusainak és színészeinek mellképei, melyeket Péterfai Eördögh Lajos, a szeminárium volt tagja rajzolt; ott vannak a magyar Shakespeare-fordítások irodalmát s a magyar Shakespeare-kultusz történetének főbb mozzanatait összefoglaló tabellák, melyeket szintén Eördögh Lajos készített; ott vannak Shakespeare színházának s színpadának különböző szemléltető rajzai; a költő művészetét saját szavaival jellemző Shakespeare-idézetek tabellái; facsimilék Shakespeare születésének és halálának anyakönyvi bejegyzéseiről, mind hallgatók munkája; Shakespeare összes arcképeinek s a szülővárosáról Stratford-on-Avonról szóló képeknek gyűjteménye, melyeket Angliában, helyszínén szedett össze a szeminárium vezetője. De talán legérdekesebb a nagy fali térkép, melyet *Shakespeare topografiája* címen szintén Váradi József állított egybe a költő műveinek és a Shakespeare-irodalomnak gondos tanulmányozása után. Ez instruktív mó-

don azt mutatja be, mekkora világot kalandozott be a nagy britt költő gazdag képzelete. Ez a magyar vonatkozásaiban is gazdag Shakespeare-gyűjtemény bizonyára egyedülálló dolog magyar földön s becses tulajdona a szemináriumnak.

Értékes együttes munkája Takáts Gyula jelenlegi kaposvári derék polgáriskolai tanárnak s Balogh Sándor volt hallgatónknak az az arányaiban is feltűnő fali térkép, mely szintén *Petőfi bolyongásait* mutatja be, csakhoggy immár a költő életének folyása szerint 12 szakaszra bontva s erre a témára vonatkozó művészi tollrajzokkal diszítve; ez az előbb említett hasonló tárgyú összesített térképpel együtt tanulságosan illusztrálja Petőfi egyéniségét és költészetét. A miniatűr-festőművészet igazán szép és figyelmet érdemlő alkotása az a háromszorosan nagyított, de egyébként bámulatosan hű másolat a *Bécsi Képes Krónika* első díszes lapjáról, mely Kállai Ernőnek, a szeminárium volt tagjának izlését dicséri.

Irodalmunk egyes korszakainak összefoglaló képét, a magyar időszaki sajtó fejlődését stb. ismertetik azok az áttekintő nagy fali táblázatok, melyeket, mintegy 30 darabot, nagyrészt Schultz János jelenlegi szorgalmas és ügyes hallgatónk készített. Hasonló az a két fali táblázat, mely --- különösen művészi kivitelben — *Könyv nélkül megtanulandó költemények kánona* címen 50 olyan magyar szép és híres költemény sorozatát tárja állandóan a hallgatók elé, melyet — jó példával elől járva — minden valamire való magyar nyelvi és irodalmi tanárnak könyv nélkül kellene tudnia. Becses kis sorozata a szemléltető eszközöknek a *haláltáncra* (danse macabre) vonatkozó képgyűjtemény, a Hans Holbein-féle és a bázeli haláltáncképek fölhasználásával szintén a hallgatók munkája.

Értékes impulzusokat adnak az irodalmi életre és foglalkozásra vonatkozó különböző *jeligék*, melyek nagy íróink és költőink műveiből véve, a szeminárium minden helyiségének falain elhelyezve lépten-nyomon a e falak közt ápoltszemevilág felé terelik a hallgatók figyelmét.

Szintén nagyérdékű szemléltető grafikon van munkában jelenleg; ezt is Schultz János mostani hallgatónk készíti, ki összegyűjtve 400 jelesebb magyar költő és író adatait, arra a kérdésre óhajt tételszerűen megállapítható feleletet kapni a Battyai-féle néprajzi mappára alapított nagy fali térkép tanulságos áttekintésében, *vajjon melyik vidéke Magyarországnak szülte és nevelte a maga miliőjével a legtöbb és legkiválóbb magyar írókat*, a magyar vidékek-e vagy a nemzetiségié? Ugyanő dolgozik *Budapest irodalomtörténeti emlékhelyeinek és nevezetességeinek topográfiája* c. nagy

fali térképen, melyhez az anyagot már régebben, paedagogiumi hallgató korában összegyűjtötte Szelényi Dezső, mostani tanítóképző-intézeti tanár.

Szintén jelenleg van munkában a megalapítandó *irodalomtörténeti vonatkozású diapozitív-gyűjtemény* két sorozata; egyik a magyar irodalomtörténetírás történetének fejlődését mutatja be 80 diapozitív képben, s ez már majdnem egészen készen van; munkában van egy másik sorozat is, melyhez a képanyagot beható tanulmányozással most gyűjtik. Ez Budapest összes irodalomtörténeti nevezetességeit és emlékhelyeit mutatja be képekben. Mindkét sorozat minden részletében az utolsó vonásig Asbóth Sándor jelenlegi hallgató munkája, ki e jelen ismertetés fényképeit is készítette.

Némileg a szeminárium felszereléséhez, még pedig ehhez a részéhez tartozik az a gyűjtemény is, mely egyrészt a hallgatók munkájának eredményeként, másrészt a későbbi munka megkönnyítésére, különböző repertóriumokban áll rendelkezésre. A hallgatók állították egybe mindazon irodalomtörténeti vagy legalább ilyenfajta vonatkozású folyóiratok szakszerű repertóriumait, melyeknek nyomtatásban megjelent tárgymutatója nincs, így a Budapesti Szemléét, az Irodalomtörténeti Közleményekét, Abafi Figyelőjét, Arany János Koszorúját és Szépirodalmi Figyelőjét, stb. Ők készítették el a Vasárnapi Ujság irodalomtörténeti vonatkozású illusztrációinak repertóriumát; ők egészítik ki évenként a magyar irodalomtörténet teljes cédula-repertóriumát, mely minden percben áttekinthetővé teszi bármely magyar irodalomtörténeti kérdés egész eddigi irodalmát.

Mindezen hasznos részei a szemináriumi fölszerelésnek — a szeminárium saját munkásságának eredményei — nem lettek volna megszerezhetők, egybeállíthatók, elkészíthetők, ha egyrészt anyagilag a szeminárium évi 400 koronányi dotációja, másrészt szellemileg a hallgatók összes tehetségeinek s ügyességeinek ismerete, szorgalmuk és rájuk nézve is hasznos és tanulságos munkájuk fölhasználása nem könnyítette volna meg ezt a szeminárium vezetőjére nézve. E sorok írója minden hallgatóját az intézetbe lépés első napjától kezdve fenékgig megvizsgálja minden szellemi képességére vonatkozólag, kikutatja mindegyiknek összes ügyességeit és tehetségeit, tudományos érdeklődéseit és művészi hajlandóságait s ezek számbavételével állítja be őket a szeminárium munkájába.

Ime ezzel az apparátussal, teljesen szakszerűen s gazdagon fölszerelve végzi a Paedagógium magyar filológiai szemináriuma képzőmunkáját.

IV. A szeminárium munkája. A) *A vezetés.* A szeminárium anyagi részének vezetése egészen a szeminárium szervezőjére, e sorok írójára van bízva; a benne folyó szellemi munka vezetésében azonban természetsszerűen osztozik vele az intézethez való kineveztetésének legelső napjától kezdve becses szaktudásával és teljes buzgalmával a nyelvtudomány előadó tanára is. A szemináriumi életben fontos, hogy a vezető tanárok is sokat adjanak hozzá nemcsak a saját lelkiükből, hanem bizony a leckeórán kívüli idejükből is s örömeiket leljék a szemináriumban és az ott folyó munkában.

B) *A munka beosztása.* Mióta a szemináriumi foglalkozás a tanterv keretében rendszeresen és intézményesen be van állítva, a jelöltek foglalkoztatása úgy van beosztva, hogy az I. és II. évfolyam hallgatói mindegyik évben egy-egy féléven át fölváltva foglalkoznak az irodalomtörténet és a nyelvtudomány tanárának vezetése alatt az illető szaktudomány körébe vágó kérdések vizsgálatával, a III. évfolyam hallgatói egész éven át az irodalomtörténet tanárának vezetése alatt dolgoznak. A munka központi vezetésére az illető félév vagy két félév idején a tantervbe beállított heti egy óra szolgál, melyen kívül azonban természetesen állandó és mindennapos az érintkezés a hallgatók és a vezető tanár között; a tantervben jelzett órák inkább a munka eredményeinek az egész közösség előtti számbavételére, a tanulságok levonására, irányítások és utmutatások megadására, itt-ott a munka elméletének előadására valók.

A szemináriumi életnek több esztendei gyakorlata egy rendszeres szemináriumi munkakönyv egybeállítására vezette e sorok íróját, melyben minden együtt van, ami tapasztalatot e munkálkodásra nézve a szeminárium szervezésének megindulása óta eltelt évtized egybehordott. Ott van összegyűjtve az irodalomtörténet és nyelvtudomány köréből számos téma, kérdés vagy probléma, melyek úgy vannak számos esztendei megfigyelés, a szaktudomány áttekintésének s állandó figyelemmel kísérésének alapján egybeállítva, hogy azoknak nagyobb része tudományos novum lehetőségét rejtve magában kínálgatik a hallgatóknak földolgozásra. A szeminárium vezetője egyúttal minden év elején az újonnan jött hallgatók önálló munkássága lehetőségének elősegítésére előzetesen összeállítja egész szellemi nacionáljukat, képességeik, ügyességeik, érdeklődéseik jegyzékét saját bevallásuk és vállalkozásuk alapján, hogy természetes érdeklődésüknél fogva nyerje meg őket a lelkes munkának. Ez a szemináriumi anyakönyv egyúttal az egyénenkénti munka ellenőrzésének megejtésére is eszközül szolgál, mert abba van be-

jegyezve minden hallgató egész évi munkásságának minden fázisa, a szakolvasmányainak ellenőrzésére, szemináriumi dolgozata készítésére, az ebből a szaktárgyból való tanítási gyakorlatokra, a közös olvasmány feldolgozására, a III. évfolyamon a szakfolyóiratok kollációjára, továbbá a kollókviumokra stb. vonatkozó megjegyzések, úgy hogy minden hallgató illető törzslapja teljes képet ad egész évi szemináriumi foglalkozása értékéről. A szemináriumi foglalkoztatás alapelve tehát az, hogy az egyénekhez alkalmazva, mintegy az egyén lelki világára szabva történik.

C) *A munka menete.* 1. *Az olvasmányok irányítása.* a) *Kötelező olvasmányok.* A szemináriumi foglalkoztatás egyik ága mindhárom évfolyamon az, hogy a hallgatók a könyvtár ú. n. tanulógyűjteményének igénybevételével az illető évfolyamra „kötelező olvasmányok kánona” címen kiszabott olvasmány-minimumot elvégezni tartoznak. Olvasmány nélkül nincs élő s értékes irodalmi s irodalomtörténeti ismeret és képzettség. A kötelező olvasmányok nyomon kísérik a rendszeresen előadott irodalomtörténeti anyagot s elősegítik annak megértését és intenzív földolgozását; csak azok adnak igazi tartalmat az irodalomtörténeti studiumnak. A hallgatók, miután az első évfolyam bevezetéséül megkapták az olvasmány helyes kultiválásának elméletét s az útmutatásokat az olvasottak reprodukálásának és földolgozásának praktikumára, — minden 6 hétben, de legalább évenként ötször írásban és előszóval beszámolnak kötelező irodalmi olvasmányaikról. E célból lehetőleg okos s részben személyes impresszióikat föltáró kivonatokat készítenek a régi és újabb magyar remekírók kijelölt munkáiból. E kivonatok gyűjteménye később, künn a pályán is alkalmas lesz a régen olvasott dolgoknak a lélekbe való gyors visszaidézésére és felújítására (annál az elvnél fogva, hogy amit az ember *jól* átdolgozott, azt minden időre bensőképpen magáévá tette) s azonkívül a hallgatók e kivonatok készítése közben is nevelik stilérzéküket; e munka komolyságának biztosítására és ellenőrzésére szolgálnak azok az előszóbeli próbák és megbeszélések, melyeknek a vezető tanár a kivonatok minden egyes bemutatása alkalmával aláveti a hallgatókat. A kivonatokat minden egyes alkalommal átnézi a vezető tanár. Ez bizony sok munkát igényel s ha valaha a hallgatók számának folytonos növekedésével a könyvtárkezeléshez s a szemináriumi praktikum vezetéséhez egy gyakorlók alkalmazásával segítséget kaphatna a vezető tanár, az bizony nagy áldást jelentene a szeminárium életében.

b) *Folyóiratok olvasása és kollációja.* A munkának ehhez a

részéhez tartozik, de a szaktudományi rendszeres előadások hallgatásához is kapcsolódik az, hogy a III. éves hallgatókat, kik magyar nyelvtudományi és irodalomtörténeti ismereteikben tantervszerűleg már eléggé előhaladtak, az I. félévben rendszeresen rávezetjük a rendelkezésre álló szakfolyóiratok figyelemmel kísérésére vagyis azon organumok olvasására, melyekben a szaktudomány természetes továbbfejlődését és előhaladását éli. A hallgatók kifejezett óhajlásában nyilvánuló különböző irányu tudományos érdeklődés természete szerint kiosztja nekik a vezető tanár a szakfolyóiratok legújabb füzeiben megjelent cikkek közül azokat, melyek értékesebbek s melyekben valamely tudományos novum, valamely új szempont és megvilágítás vagy valamely kérdés új beállítása foglaltatik. Az illető hallgatók a nekik kiosztott tudományos dolgozatokról havonként 1—2 erre a célra szánt órában élıszóval referálnak, amit — ha szükséges — az egész illető kérdésnek s a dolgozat tudományos módszerének megbeszélése is követ. Ily módon a hallgatók egyrészt hozzászoknak a folyóiratokhoz, megszeretik őket, impulzust nyernek azok kultiválására künn az életben tanári pályájukon is s megszerzik a jó tanárnál elmaradhatatlan állandó tudományos érdeklődésre való hajlandóságot, másrészt a tudományos dolgozatokról való élıszóbeli referálás a jelöltek előadási készségének neveléséhez is hozzájárul.

c) *Nyelvtörténeti és irodalomtörténeti forrásművek közös olvasása.* A szemináriumi munka eddig ismertetett részéhez tartozik a II. és III. évfolyamon a közös olvasmány is, melyre a szemináriumi foglalkozás címen a tantervbe beállított óráknak egyrésze fordítatik. Ez órákon rendszeren valamely nyelv- vagy irodalomtörténeti forrásmű, pl. Geleji Katona István „Magyar Grammatikátská“-ja, Kazinczy néhány kiválasztott levele, a „Tövissek és virágok“-nak vagy a „Pályám emlékezeté“-nek egy része, vagy Dugonics András „Följegyzései“, Kisfaludy Sándor vagy Arany János „Önéletrajz“-a, Arany és Petőfi levelezésének nevezetesebb részletei, stb. stb. kerül közös olvasásra, oly módon, hogy a hallgatók előre elolvasnak az illető forrásműből néhány lapot, törekednek minden lehető tudományos segédeszköz igénybevételével teljesen megérteni, aztán a közös olvasás alkalmával a tanártól kapott kellő bevezetés után a szöveg teljes megértését a tanár vezetése alatt közös munkában elvégezzik; végül pedig az illető forrásmű tudományos értéke, jelöltsége rövid összefoglalásban megállapítatik. Ez a forrásmű-olvasás alkalmat ad a tanárnak a szakkérdésekben való tudományos vizsgálódás mód-

szereinek ismertetésére s arra, hogy a tudományos kutatás minden-féle csínja-bínjára és technikájára rávezesse a hallgatókat.

2. *Szemináriumi dolgozatok készítése.* A szemináriumi munka másik nevezetes ágát önállóságra törekvő rendszeres, tudományos dolgozatok készítése teszi. Ez abban áll, hogy miután a hallgatók az I. évfolyamon bizonyos elméleti bevezetést kaptak az effajta tudományos munkálkodásba, azután erejükhez, addigi ismereteikhez s különböző irányu érdeklődésükhöz mérve, tehát úgyszólván egyéniségükre szabva, az irodalomtörténetnek vagy segédtudományainak és a nyelvtudománynak éppen akkor tárgyalt részeiből egyénenként külön-külön megállapított kérdéseket, lehetőleg esetleges tudományos novummal kecsegtető tételeket vagy problémákat kapnak földolgozásra a két szaktanár közül attól, akinek vezetése alatt abban a félévben dolgoznak.

Az önálló kutatásba és tudományos munkálkodásba bevezetésül szolgál az I. éveseknél az anyaggyűjtés praktikumának ismertetése, a nyelvtudományi és irodalomtörténeti kutatás segédeszközeinek bemutatása. Itt ismerteti a vezető tanár az alapvető nyelvészeti és irodalomtörténeti munkákat, a magyar nyelv különböző tudományos szótárait, a bibliografiai gyűjteményeket, repertóriumokat és egyéb reference-könyveket, a nyelvtudományi és irodalomtörténeti folyóiratokat; azután következik a gyakorlás ezek használatában, majd az irodalmi művek készítésének elmélete és a dolgozat-vázlatok összeállításának praktikuma. Ide tartozik a megbeszélése a nyelvjárások tanulmányozási módjának, a tájszavak, nyelvjárási szövegek, nyelvemlékek, néprajzi adatok gyűjtése körüli eljárásnak; itt talál helyet a régi írások és nyelvemlékek olvasásában való gyakorlás, a segédtudományok ismertetése, a kéziratok tanulmányozása és feldolgozása, továbbá a tudományos idézés módjának megbeszélése, az irodalmi művek különböző tudományos kiadási formáinak bemutatása; tárgyalása annak, hogy kell kiállítani teljes apparátussal egy tudományos igényű dolgozatot, továbbá annak, hogy készül el teljesen egy könyv; ide tartoznak a könyvtárban alapvonalai, a tudományos és anyaggyűjtő intézetek (levéltárak, közkönyvtárak, múzeumok) ismertetése, a nyomdának és a szinpadnak, mint művelődési intézményeknek bemutatása, stb. stb.

Az I. évesek első feladatai általában gyakorlások az anyaggyűjtésben, pl. tudományos másolások készítésében, vagy repertóriumok (pl. valamely kérdés teljes irodalmának vagy az Arany János irodalom teljes repertóriumának) összegyűjtésében, dolgozat-

vázlatok, könyvismertetések és esetleg bírálatok készítésében, synchronistikai táblák vagy idevágó fali táblák anyagának egybeállításában, írók és költők utazási- vagy életadatainak kollektív munkák számára való összeállításában, egyes költemények szövegkritikájában s magyarázataiban. Fokenként kapnak azután már az I., de különösen a II. és III. évfolyamon, nehezebb, önállóbb értékű, sőt lassanként szakszerű kutatást igénylő egyéni feladatokat. A külön képességeiknél és ügyességeiknél vagy művészi hajlamaiknál fogva sajátos munkákra alkalmas hallgatók gyakran kapnak olyan témákat, melyeknél azok a külön képességek is érvényesülhetnek, pl. a zenészek a zene elméletével összefüggő, a rajzolni tudók grafikonok vagy térképek készítésével összekapcsolható, a valamely idegen nyelvet tudók az illető idegen nyelvi ismeretet igénybe vevő tárgyakról.

E dolgozatok készülése közben az anyaggyűjtéstől kezdve végig figyelemmel kíséri a vezető tanár a jelölt munkáját, utmutatásokkal segíti, — ha kell, — már az anyaggyűjtésnél, átnézi az összegyűjtött anyag alapján készült előzetes vázlatot és megbeszéli a dolgozó fiatal emberrel, végül a dolgozatnak bizonyos a priori megkövetelt tudományos apparátussal kiállított, végleges formában való beadása után elolvassa és megbírálja azt. A félév végére, esetleg nagyobb feladatoknál csak az év végére elkészült dolgozatok közül a jobbak, vagy azok, melyekben tudományos szempontból — akár anyagban, akár újabb szempontok alkalmazásában — valami értékes vagy tanulságos van, lehetőleg még azon félévben vagy a következőnek elején felolvasásra és megbeszélésre kerülnek a heti külön szemináriumi órák folyamán. Az eljárás az, hogy a vezető tanár a nyilvános fölolvadás után bírálat és hozzászólás végett kiosztja a dolgozatot valamely rokon témával foglalkozó hallgatónak, akinek véleménye magával a dolgozattal együtt esetleg tárgyilagos tudományos vita tárgyává lesz. A bíráló véleményének vagy a vitának elhangzása után a vezető tanár foglalja össze a kérdés tárgyalásából meríthető tudományos tanulságokat, de egyúttal a követett tudományos módszerre vonatkozókat is. Mindez a tudományos érdeklődés ébredésének, a befejező közös tárgyalás pedig különösen a bírálat fontossága iránti érzék nevelésének s gyarapodásának, továbbá az előszóval való előadási készség fejlesztésének tesz hasznos szolgálatot.

V. A szemináriumi munkaprogrammja a tantervben. A három évfolyam szemináriumi munkásságának már öt év óta megformu-

lázva is érvényben levő programját egyébként a tantervben a következő pontok foglalják egybe e sorok írójának fogalmazásában (L. a 99955/1908 sz. VKM. rendeletre vonatkozólag a Paedagogium 1908/9 évi Almanachjának 7. s kk. lapjait):

I. évfolyam.

(Hetenkint 1 óra egész éven át.)

a) Elmélet.

1. *Az olvasás elmélete.* Az olvasottak reprodukálásának praktikuma.

2. *Bevezetés a tudományos munkálkodásba.* Az anyaggyűjtés praktikuma. A nyelvtudományi és irodalomtörténeti kutatás segéd-eszközei. A magyar szótárak ismertetése. Az alapvető nyelvészeti munkák ismertetése. Nyelvtudományi folyóirataink. Az irodalomtörténeti alapvető munkák, repertóriumok és egyéb segédesszközök ismertetése. Irodalomtörténeti folyóiratok. Gyakorlás ezek használatában.

b) Dolgozatok és gyakorlatok.

1. Írásbeli és szóbeli beszámolás a kötelező olvasmányokról.
2. Repertóriumok összeállításának gyakorlása. Gyűjtőmunkák technikájának gyakorlása.

3. A nyelvtudományi bevezetés, a magyar nyelvtan, a stilisztika és a retorika körébe vágó tételek kidolgozása; újabb irodalmi művek nyelvének módszeres vizsgálata.

4. Egyszerűbb nyelvjárási témák kidolgozása: népryelvi gyűjtések, leírások, jellemzések; etnografiai gyűjtések és leírások.

5. Irodalomtörténeti témák kidolgozása: a régi magyar irodalom történetének egyes részletkérdéseire vonatkozó értekezések készítése. Grafikonok készítése.

6. A szemináriumban készült dolgozatok felolvasása és közös megbeszélése.

II. évfolyam.

(Hetenkint 1 óra egész éven át.)

Dolgozatok és gyakorlatok.

1. Írásbeli és szóbeli beszámolás a kötelező olvasmányokról.
2. Magyar nyelvtörténeti tételek: a magyar nyelvtan, magyar nyelvhasználat, nyelvemlékek és a magyar nyelvjárások körébe vágó tételek megfejtése.

3. Esztétikai és poétikai témák kidolgozása: kiválóbb irodalmi

remekművek vizsgálata esztétikai szempontból. Az iskolai olvasmány-tárgyalásra való tanári előkészülés gyakorlása.

4. Verstani témák kidolgozása: dolgozatok régibb és újabb költők verseléséről.

5. Irodalomtörténeti témák kidolgozása: a tárgyalt korok magyar irodalomtörténetének egyes részletkérdéseire vonatkozó értekezések. Összehasonlító irodalomtörténeti dolgozatok. Irodalmi vonatkozású térképek és grafikonok készítése.

6. A szemináriumban készült dolgozatok felolvasása és közös megbeszélése.

III. évfolyam.

(Hetenkint 1 óra egész éven át.)

Dolgozatok és gyakorlatok.

1. Írásbeli és szóbeli beszámolás a kötelező olvasmányokról.

2. A polgáriskolai magyar nyelvi és irodalmi tankönyvi irodalom ismertetése és bemutatása.

3. Irodalomtörténeti és nyelvtudományi folyóirataink figyelemmel kísérése és ezek tartalmának megbeszélése.

4. Nyelvi és irodalomtörténeti tanulmányoknak szolgáló intézményeknek, tudós társaságok üléseinek, gyűjteményeknek, könyvtáraknak, az irodalomtörténeti állandó kiállításnak, országos levéltárnak, stb. meglátogatása.

5. Irodalomtörténeti témák kidolgozása: a tárgyalt korok magyar irodalomtörténetének egyes részletkérdéseire vonatkozó értekezések. Összehasonlító irodalomtörténeti dolgozatok. Irodalmi vonatkozású térképek és grafikonok készítése.

6. A szemináriumban készült dolgozatok felolvasása és közös megbeszélése.

VI. **A szemináriumban folyó munka eredményei.** E munkásság közben eredményképen előállott *nemcsak* az a nagyszámu, körülbelül 400 drb. szemináriumi dolgozat, — egyik-másik egész könyv, — melyeknek gyűjteménye a szeminárium munkásságának emlékéül megőrizve, a szerzők szerinti betűrendben rendezve s tárgyak szerint katalógusba szedve, van elhelyezve a szemináriumban, s melyek között nem egy gondos, értékes, néha új anyagot, új szempontokat érvényesítő dolgozat akad, úgy hogy közülök néhány a tudományos folyóiratokban, egyrésze pedig a paedagogiumi ifjúság eddig fön-

állott saját lapjában jelent meg; *hanem* eredménye volt a szeminárium sajátos, eredeti másutt sehol meg nem levő szemléltető eszközöknek irodalomtörténeti múzeummá gyarapodott nagy gazdagsága; ezenkívül több kollektív munkának elkészítése vagy egyelőre legalább eszméjének megszületése s anyagának összegyűjtése; ezek egyike-másika teljes elkészülte után, a legközelebbi jövőben, nyilvános tudományos forumok előtt is hivatva lesz a szemináriumban folyó munkának becsületet szerezni. Ide számítom főképen a már említett, jórészt előhaladott magyar irodalomtörténeti atlaszt, továbbá a Petőfi-ikonografiát, az irodalomtörténeti diapozitív-gyűjteményt s főleg a készülöben levő, anyaggyűjtésben szintén eléggé előhaladott synchronistikai áttekintését nemzeti irodalmunk életének, mely „Háromszáz év magyar irodalmának története“ és „Százötven év magyar irodalmának története“ címen két művészi címlappal¹⁾, ellátott folio kötetben fogja évenkénti fejlődéstörténetét adni először az 1473—1772-ig (az első Magyarországon nyomtatott könyvtől Besenyei György föllépteig) terjedő ú. n. régi magyar irodalomnak azután — kissé anticipálva is, és majdani kiegészítést igényelve — az 1772—1921-ig terjedő új magyar irodalomnak, egybegyűjtve minden egyes esztendő irodalmi életének összes nevezetesebb eseményeit s így egy pillanat alatt képet adva bármely év irodalmi karakteréről. Ideszámítjuk pl. a legaprólékosabb részletekig teljes Arany János-bibliografiát, mely a szemináriumban készült; vagy pl. Horváth Ádám eddig kiadatlan ének-gyűjteményének, az „Ötödfélszáz ének“-nek mindkét ismeretes kézirat alapján szövegkritikával készült, teljesen pontos másolatát, mely egy tervezett tudományos kiadás alapjául fog szolgálni.

Mindezekon kívül azonban igazi főeredménye volt ennek a szemináriumi munkásságnak az az elmélyedés nyelvünk és irodalmunk tanulmányozásában, mely a hallgatóknál sok értékes remekművel s azok irodalmával való beható foglalkozást hozott magával; eredménye volt továbbá főképen az, hogy e munka közben sok nemes impulzus született meg, mely eddig is irodalmi munkálkodásra serkentette künn az életben nem egy derék volt hallgatókat, jelenlegi tanítóképző-intézeti s polgári iskolai tanárokat, kiknek irodalmi munkásságát — néhány nem éppen értéktelent s jelenték-

¹⁾ A régi irodalomra vonatkozó kötet címlapját a Korvin-kódexek fényes renaissance-stilusában, az új irodalomra vonatkozóét eredeti modern stílusban művésziiesen készítette el Halápy János paedagogiumi hallgató.

telent — ma is örömmel tartjuk számon itthon az anyaintézetben. Ez utóbbi motivumnak dokumentálására elhatározta a szeminárium vezetője, hogy össze fogja gyűjteni a szemináriumból kikerült egykori hallgatók *idevágó* irodalmi munkásságának repertóriumát s azt ezentúl állandóan ki fogja egészíttetni; azonkívül a szemináriumi könyvtár egyik külön részlete gyanánt lehetőleg egybe is fogja gyűjteni ezen irodalmi munkásságnak termékeit.

Befejezés. Ha ennyi eredményt produkált ez az alig vagy nem is egészen egy évtizedes szeminárium, meg lehetünk vele elégedve, mert ha *a szakbeli tudományos módszerek ismertetésével és gyakorlásával* sokakba nemes impulzust hintett az önálló tudományos munka és továbbképzés számára, ki merné tagadni, hogy úgy általánosságban, mint egyesekre nézve hasznossá fejlődött ez az intézmény s célját nem tévesztette el.

Egy bizonyos, hogy a polgáriskolai tanárképzés színvonalának emeléséhez sikeresen hozzájárult és hozzá fog járulni a jövőben is. Úgy legyen!

TARTALOM:

	Lap
Történeti visszapiantás	3
Az 1911—12. tanév nevezetesebb eseményei	7
Az intézet közvetlen tanügyi főhatósága	12

A) Polgári iskolai tanítóképző-intézet.

I. Tanári kar	13
II. Hallgatóság	21
Rendes hallgatók névjegyzéke	21
A r. hallgatók táblás kimutatása a vallás és születéshely szerint	25
Elvezett ösztöndíjak	25
Magán osztályvizsgálatot tett jelöltek névjegyzéke	26
Magán osztályvizsgálatot tett jelöltek táblás kimutatása	27
Magán osztályvizsgálatot tevők táblás kimutatása a vallás és születéshely szerint	27
III. Ifjúsági egyesületek	28
I. Segítő egyesület	28
II. Ifjúsági kör	28
IV. Az intézettel kapcsolatban lévő bizottság	30
Orsz. felső nép- és polgári iskolai tanítóvizsgáló-bizottság	30
Táblás kimutatás az I. képesítő vizsgálatról	32
Táblás kimutatás a II. képesítő vizsgálatról	32
Táblás kimutatás a mellék-szakcsoportokról	33
Az 1911—12. tanévben polgáriskolai tanítói oklevelet nyertek névsora	33

B) Gyakorló polgári iskola.

I. Az iskolai év története	35
II. Tantestület	37
III. Tanulóság	39
Rendes tanulóknak osztályonkénti névsora	39
IV. A használt tankönyvek jegyzéke	42

C) Elemi tanítóképző-intézeti tanárjelöltek kollégiuma.

I. Vezetőség	44
II. Kollégiumi tagok	46
III. Vizsgáló bizottságok	47

D) Tanfolyamok.

I. A polgári iskolai tanerők részére	50
--	----

E) Függelék.

I. Felvétel a polgári iskolai tanítóképző-intézetbe	54
II. Magánúton való végzés a polgári tanítóképző-intézetben	56

*

A Paedagogium magyar filologiai szemináriuma	59
--	----